

SVĚTLA NA ÚSKALÍCH

IMPRIMI POTEST.

Pragae, die 4. Novembris 1935.

P. Jos. Vraštil S. J.,
praep. prov.

NIHIL OBSTAT.

Antonius Stříž,
censor.

IMPRIMATUR.

Prael. Dr. Theoph. Opatrný,
vicarius generalis.

Pragae, die 23. Decembris 1935.

N. E. 17416.

ADOLF PELIKÁN S. J.

SVĚTLA NA ÚSKALÍCH

*Orientace v některých současných otázkách
etiky a náboženského života*

S předmlouvou

UNIV. PROF. DRA B. VAŠKA

1 9 3 6

»VYŠEHRADEK«, NAKLADATELSKÁ SPOL. S R. O. V PRAZE
VYTISKLA ČESKOSLOVANSKÁ AKC. TISKÁRNA V PRAZE

PŘEDMLUVA.

Když se člověk prochází ve veliké obrazárně a vidí před sebou na stěnách díla vzácných mistrů, tu před mnohým obrazem jej cosi zastaví a člověk jako by byl v zajetí krásy, jež k němu s obrazu mluví.

Tak obrazy Pravdy. Když Pravda stojí před námi, když je před naším duchem rozvinuta její krása, to upoutává duši. Není třeba pravdy vnucovati. Stačí ji předvésti, ukázati její podstatu, a duch nepředpojatý pokorně a blažen se skloní před ní. A mnozí z těch, kdo bloudí, bloudí proto, že se nesetkali s pravdou a nepoznali pravdy.

Tato kniha předvádí před ducha našeho několik obrazů z říše pravdy.

Jen několik, nějakých dvacet obrazů předvádí. Neboť v nevelikém spisku je možno probrati jen několik otázek. Ale ani o jediném problému, v knize projednávaném, nesmí se říci, že by nebyl velmi důležitý, že by na něj na cestě žitím co chvíle nenarážel myslící člověk. S každým z nich se musí duchovně vypořádati přemýšlející člověk, protože jinak mučivě znepokojují jeho ducha.

Autor uvádí čtenáře na takovou cestu, aby se mohli s těmito neodbytnými problémy vypořádati po pravdě a spravedlnosti.

Vznešený je cíl, jež autor sleduje: víra osvícená, bezpečně zdůvodněná; takové přesvědčení o normách etických, aby člověk nejen sám měl plnou jistotu, nýbrž, aby dovedl jejich správnost a nezbytnost ukázati i jiným.

Tolik o důležitosti otázek v knize projednávaných.

A pokud se týká zpracování: jasný, příjemný a ušlechtilý způsob vyjadřování; průhlednost a přesvědčivost ve stavbě důkazů.

Kéž Všemohoucí popřeje knize hojného požehnání, aby mohla vykonati mnoho dobrého!

V Olomouci 2. ledna 1936.

Dr. Bedřich Vašek.

TĚLO LIDSKÉ.

Žijeme v době tělesné kultury. Pěstění těla se zdůrazňuje ve škole, v tisku, zakládají se tělovýchovné spolky různých směrů a odstínů, v létě se cvičí ve volné přírodě, v zimě zase spíše v tělocvičnách. Všichni svorně volají po vzduchu a vodě, i katolíci.

Je to snad reakce proti zanedbávání těla v dobách dřívějších. Materialistický duch dnešní doby ovšem značně podporuje tento směr tělesné kultury. V zásadě jistě je správná péče o tuto podstatnou součást naší lidské bytosti, na niž jsme ve všem odkázáni, ale v čem se neshodujeme, je způsob pěstění těla. Tu liberální směry zacházejí tak daleko, že církevní vrchnost pozvedla svého varovného hlasu, ba přímo zakázala svým poddaným: »To, co se dnes v pěstění těla provádí, není ani rozumné, ani mravné.«

Lišíme se my katolíci v názorech na módu, na sport, máme jiné představy o koupání, o tanci a umění než ti, kteří nemají jiných zásad než: »je to moderní, je to zdravé«. Tato různost pak tkví v zásadním rozdílu názoru na tělo lidské vůbec. To jsou pak jen důsledky, o něž se těžko přít. My máme na tělo názor jiný, pak i naše veškerá péče o tělo nese se jiným směrem. Je-li náš názor na tělo lidské správný a dovedeme-li jej obhájit, pak jsme ospravedlnili i všechny předpisy o současných otázkách v tělesné výchově.

Nejprve přehlédněme názory opačné, jak se objevují v dějinách.

Tělo není přítěží ani dobrem nejvyšším.

Jsou to zejména dva extrémy. U jedněch neplatí tělo nic nebo velmi málo a druzí zas v tělu vidí dobro nejvyšší, jemuž obětují vše. Tak některé sekty v prvních dobách křesťanských, na př. Manichejci, pokládali tělo za něco nečistého a jeho původ přičítali duchu zlému. Nejvíce však buddhismus vtiskl tělu pečeť méněcennosti. Takto učil Budha své učedníky v háji Jeta: »Kdyby nějaký muž odnesl vše, trávu, chrastí, haluzí, listí z tohoto háje Jeta, je spálil, jakkoliv naložil, zda byste řekli: Nás odnáší ten muž, nás spaluje, s námi podle libosti nakládá? — Vpravdě ne, pane! — Proč? — Vpravdě, pane, to nejsme my, aniž háj nám náleží. — Stejně, učedníci, nenáleží vám tělo, odřekněte se ho, odřeknutí přinese vám spásu!«

Kdo by z těchto slov nevyčítal názor, jako by tělo bylo něčím cizím, co nám nepatří a jen nás tíží? Proto se nedivíme, že buddhisté v odříkání a mrtvení těla převyšují i křesťany, což zase nepřátelé náboženství Kristovu vytýkají. Ano, východňané v zemích buddhistických těla nepěstují, ho necení, pro maličkost se mrzačí a málo je to stojí, mají-li se těla vzdát — vzdávají se přítěže a tímto zničením dojdou do Nirvany, jež je úplným klidem a vyhasnutím všeho.

Jiný extrém zas cení tělo a věnuje mu péči, jako by bylo hodnotou nejvyšší zde na světě, kde vše má tělu sloužit, kde vše musí ustupovat před tělem a jeho zájmy — i všechna mravní a náboženská při-

kázání. Poznáváte, že tento směr ovládá dnešní dobu a je snad ještě nebezpečnější než onen budhistický, tělu nepřátelský. To je dnes už modloslužba, co se tu s tělem děje. Tělo-sloužebník stává se modlou. Řekne-li se: »*To je zdravé*«, pak musí vše ustoupit; ať je to mravné, slušné, to je vedlejší. Dochází dnes ke kultu těla tak, jak tomu bylo v dobách úpadkových u pohanských národů. Je to dnes pohanské evangelium těla, jež se dnes staví proti evangeliu spásy. Proto se mnozí hrozí osudů dnešního lidstva, jež jde cestami starých národů, jež s kultem těla zahynuly.

Tělo je nástrojem duše.

Tělo lidské je to nejvyšší a nejvzácnější, jež moudrost a všemohoucnost boží z prachu země vytvořila; ale výše než tělo z hmoty, stojí duše nehmotná, nesmrtelná, jež je stvořena k obrazu a podobnosti Božímu a povznáší nás vůlí a rozumem nad prostor a čas. Tělo i duše jsou dvě části, jež tvoří v každém člověku přirozenou jednotu. Co se týče péče, nesmí tělo odcizirati od duše; ale i při péči o duši nutno zas míti na zřeteli tělo. Oběma má se dáti, co každému patří podle jeho zvláštní hodnoty; ne totéž, ale každému své. V případě kolise, rozporu, musí se dáti přednost duši, i kdyby tělo mělo při tom přijíti zkrátka. Duše škodu trpět nesmí podle slov Krista v evangeliu: »Co prospěje člověku, byť celý svět získal, a na duši škodu trpěl?« Zdraví duše je nad zdravím těla. Na to nesmíme zapomínati nikdy,

ani při zábavě ani při sportu. Draze by byl zaplacen zisk těla, kdyby tím vyhynula stydlivost duše.

Ve světle křesťanského názoru tělo není sobě účelem, není autonomní, je jen nástrojem a jako takové se má orientovati podle vyšších stanovisk. Tento křesťanský názor vyjádřil sv. František z Asisi, nazýváje tělo *bratrem oslem*. Duše je pán, tělo je soumar. Osel má sloužit a pracovat. Chybou by bylo, kdyby ho pán hubil hladem, neunesl by svého břemene; ovšem zase chybou by bylo, kdyby ho překrmoval; zbujněl by a neposlouchal. Hýčkati tělo znamená hýčkati otroka, i jest obava, že se vzbouří. Světec neřekl jenom: »Tělo je osel, nýbrž bratr osel,« zmírniv tím slovem tvrdost přirovnání. Tím také dostalo přirovnání smysl křesťanský, podle něhož je tělo podstatnou částí přirozenosti lidské jako duše. Podobně sv. Řehoř Nazianský vyjádřil tento náš názor: *»I když jsem prve pronášel obžaloby proti němu (t. j. tělu) pro jeho žádostivost, zastávám se ho jako přítele, neboť je nám v značné míře nápomocno v ctnosti.«*

Nevím, co by se dalo namítati proti tomuto názoru, jenž vede k pěstění těla ve všech směrech, ovšem s mírou, pokud totiž neškodí duši. Neprátele přicházejí tu s názory jednotlivých ascetů středověkých, kteří užívali příliš přísných slov, když mluvili o potřebě odříkání. Ale neprávem se mnozí horší nad kajícími pásy a tuhými posty a mrtvením, které asceté doporučovali. Tato prakse nejednou zabíhala daleko. Jsou to však jen osobní výroky, podle nichž příroda byla královstvím ďábla a žena

jeho prostřednicí. To církev nikdy neuznala a nehlásala. Ba mnozí jiní vůdčí duchové v církvi, zakladatelé řádů počínali si i s našeho stanoviska velmi rozumně. Sv. Benedikt na př. předepsal přesně, kolik každý mnich má dostat denně uncí chleba a že má mít dvě teplá jídla k obědu atd. Sv. Ignác pak na péči o zdraví kladl velký důraz a doporučoval spíše umrtvování vnitřní. Sv. Terezie zakázala svým duchovním dcerám přísné posty poukazujíc k tomu, že jejich zbožnost se dostává pak na nezdravé cesty, kde převládá hysterie.

Onen nedostatek v péči o tělo, který dřív tu byl, dá se vysvětliti z pojetí oné doby, kdy tělo bylo odolnější než dnes a kdy hygiena jakožto věda byla v plénkách. To nelze přičítati na vrub církvi, která nechce tělo ničit, nýbrž naopak pátým přikázáním: »Nezabiješ!« je chrání a jeho péči doporučuje.

Cílem výchovy je harmonie těla i duše.

O ascési se ovšem mluví i dnes a ukládá se všem, kdo chtějí kráčetí úzkou stezkou a vcházeti těsnou branou, která jediné vede k životu. Cíl této křesťanské ascese je ovládnouti život pudový podle slov sv. Pavla: »Trestám své tělo a podrobuji v služebnost.« (I. Cor. 9, 27). Umrtvování tedy není cílem samo sobě — vnější pojmání ascese bylo církvi vždy cizí — nýbrž má vésti k vnitřní svobodě a k dokonalosti. To jest ten pravý cíl, a proto ascese nezná jen zákazy, nýbrž i příkazy.

Nehledíme tedy na tělo jako na něco zlého, nýbrž

jen s nedůvěrou, neboť skrývá zlé náklonnosti, je stíženo následky hříchu dědičného. Na to zapomínají, to přezírají moderní vychovatelé a proto se rozcházíme ve výchově. Křesťan ví, že po celý život v sobě nosí koukol a plevel mezi pšenicí a stará se, aby nevybujel a neudusil i pšenice. Křesťan ví, že buduje svůj život na půdě, v jejíž blízkosti se stále ozývá temné hučení jako v blízkosti sopek. Proto buduje v jisté vzdálenosti a za ochrannými zdmi, ví, co se může stát, když sopka začne chrlit lávu.

S těmi tedy, jimž je pohádkou a bajkou pravda o hříchu dědičném a o zlých náklonnostech v člověku, se vůbec nedorozumíme. Mluví samozřejmě jen o právech těla, o vyžití, čili — jak to nazývají — o rozvinutí všech jeho mohutností a vloh. Rozvinují celý směr výchovy, zvaný paedagogický naturalismus. Je to směr pochybený, který odsoudil sv. Otec Pius XI. v encyklice o výchově mládeže, když praví: *»Hanebně se mýlí myslíce, že vysvobozují dítě, zatím co je činí otrokem slepé pýchy a nezřízených náklonností.«*

Cílem naší výchovy není boj, nýbrž harmonie celého člověka, jež se neobejde bez boje. Tento harmonický celek vyžaduje, aby tělo bylo nástrojem a služebníkem duše, k čemuž je přinutíme bojem a násilím.

Naše stanovisko bere se tedy střední cestou mezi východním buddhismem a moderním naturalismem a dá se vyjádřiti slovy: *»Tělo není zlé a hříšné, má svá práva, my pak k tělu máme povinnosti; ale pečujeme o ně proto, aby mohlo sloužit duši, s níž má*

tvořit jeden harmonický celek. Nechceme boj, nýbrž harmonii celého člověka.»

Základním bludem beznáboženské pedagogiky je nedostatek realistického pochopení pro lidskou přirozenost, jež je přece materiálem každé výchovy. Místo aby ti pedagogové staré pravdy v celém obsahu uplatnili a přiblížili je modernímu člověku, důvěřivě přijímají všechny abstrakce vědy, ať už je to úplná závislost nebo naprostá svoboda člověka. Ale ani jedno, ani druhé tvrzení nemůže bojujícího, trpícího člověka uspokojit, neboť odporuje jeho vnitřní zkušenosti.

Jediné křesťanství se svým učením o dědičném hříchu vysvětluje skutečnost. Příčinou zásadního odmítání dědičného hříchu je však neporozumění, jež se týká podstaty tohoto hříchu. Dědictví tělesných pudů, moc smyslových žádostí není tím hříchem. Sídlem dědičného hříchu nejsou smysly, není tělo, nýbrž duše, v níž je hluboce zakořeněna náklonnost spíše k tělesným pudům než k zákonu ducha. Tento hluboký rozpor v duši, tato nemoc vůle, tato základní porucha v hierarchickém pořádku životních funkcí vysvětlí každou skutečnost a zkušenost. Křesťanství léčí duši z hříchu opakem toho, čím byl onen hřích spáchán, vede duši k Tomu, od něhož první člověk odpadl.

KATOLÍCI A SPORT.

Není časovějšího slova než — sport. O sport se zajímají a jej pěstují velcí i malí, muži i ženy, jak v létě venku a na vodě, tak v zimě zas na sněhu a na ledě. Města závodí v stavbě stadionů a hřišť, celé stránky novin se věnují s opravdovou vážností a odbornou znalostí sportovním zprávám a zprávám.

Už hoši v obecné škole znají ze sportu víc než jejich učitel, není-li právě sportovec, a při výkladu o generálu Štefánikovi mají větší zájem pro značku aera, na němž zahynul, než o jeho zásluhy pro národ.

Toto rozšíření sportu není dávného data. Ještě za našich mladých let, když jsme studovali v poslední předválečné době na gymnasiu, hoch-sportovec byl pokládán za nedbalého studenta; kopaná byla tehdy pokládána za surovou hru — a dnes fotbalisté jsou národní hrdinové.

Čím to, že se sport a tělesná výchova vůbec tak rozmohly?

Potřeba doby sport vyvolala.

Dnešní sport je reakcí proti novodobému industrialismu, který způsobil, že větší část národa je vězněna v zaprášených, zakouřených městech, v přeplněných koloniích. I není divu, že lidé, kteří tráví celý týden u rozžhavených pecí neb při jednotvárné práci u psacích strojů, zatouží po vzduchu, chtějí

protáhnout údy a ženou se do volné přírody a na cvičišťe.

Sport v dnešní podobě dostal se k nám z Anglie. Tam je kolébka moderního sportu. I to je pochopitelné; tam totiž výstřelky industrialismu sejevily nejprve a vedly ať k uvědomělé či neuvědomělé odpomoci na slunci a na vzduchu.

Také vojna posunula péči o tělo do popředí, neboť tam sejevila nutnost otužilého těla. Konečně dnešní tělovýchovný směr jest reakcí proti intelektualismu, který vzdělával hlavně rozum, a tělo zanedbával. Byl uplatňován i ve výchově mládeže, kde narazil na odpor a vzbudil oprávněnou touhu po vyrovnání napětí jak duševního, tak tělesného.

Světlé stránky sportu.

Člověk má právo, ba povinnost, pečovati o zdraví jak těla tak duše, má tedy dbáti zotavení hrou a sportem na volném vzduchu. Sport nesporně přispívá ke zdraví, podporuje schopnost ku práci a tím přispívá k řádnému plnění stavovských povinností.

Sport má rovněž velký význam při výchově charakteru, napomáhá k rozvoji duševních mohutností, učí disciplině, solidaritě, nutí k hbitému rozhodování, zvyšuje duchapřítomnost, odstraňuje bázeň před lidmi, brání neurasthenii a co by se ještě dalo napočítati dobrých vlivů, jako, že zvyká obětem a sebezapření atd. Se stanoviska mravnosti možno vítati sport jako mocný prostředek, jenž brání hříchu aspoň po dobu sportu.

Tyto přednosti vedly také katolické organizace k tomu, že se věnují sportu a hrám, zakládají se i tělocvičné a sportovní organizace katolické. Tyto ovšem zdůrazňují včlenění tělesné výchovy do harmonie života ve všech jeho odvětvích. Zcela správně hlásají, že cílem tělovýchovy je pěstovati nejen síly fyzické, ale i mohutnosti ducha, při čemž tyto musejí mít primát, nemá-li člověk klesnout na úroveň zvířete nebo nějaké čistě mechanické hmoty. Ve světle křesťanství je sport prostředkem k zušlechťení ducha. Toto pravidlo nesmí naše spolky ztratiti s očí, chtějí-li stát na stanovisku křesťanském.

Co nemůžeme při dnešním sportu schvalovat?

Předně už zásadu, jako by sport byl cílem sám v sobě, jako by byl zájmem nejvyšším. Tak to narmoze bývá v dnešní sportovní horečce, že sport ztratil mravní a duševní základy; duše ze sportu zmizela. Jen tělo a zas tělo! Takový boxer s býčí šíjí je ideálem valné části naší mládeže. Tisíce hrnou se i při špatném počasí k zápasu na stadion jako do kostela, nebo lépe řečeno: místo do kostela. Hřiště, to jsou moderní chrámy!

Co se nám dále nelíbí, je, že se sport stal výnosným povoláním. Dnes lidé, kteří se ničemu neučili, aneb zastávají nějaké bezvýznamné místo, objevili najednou ve svých svalech kapitál, který jim vynese víc než mravní a duševní jistiny. A jak se mají takoví osvědčení siláci? Hledme jen na Schmelinga, prvního německého boxera. R. 1930

konal turné v Americe. Noviny líčily jeho život. Hle důležitější data: přijetí na německém velvyslanectví, nabídka vystoupení ve varieté za 7.500 dolarů, tři týdny samé bankety, jeho životopis v tuctech amerických novin, koupě jeho písemností americkým syndikátem, nesčítané deputace před odjezdem do Německa. V Hamburku pozdrav Klubu automobilistů, slavnostní večeře, nádherné přijetí v Berlíně, přítomen říšský kancléř a Oberbürgermeister, nedělní přednáška v radiu, recepce u říšského presidenta . . . Kdo ví, co je to box, jistě zvolá s časopisem, jenž toto píše: »Není to úplné barbarství?«

Náš básník *K. Dostál-Lutinov* ještě před převrácením šlehal tuto zvrácenost moderního lidstva v jedné satíře, nadepsané: »Triumf národa.« Půl Prahy vyšle na nádraží vítat vítěze, kteří se vracejí z ciziny; peron burácí, četa vítězů vchází do dvoran a moře lidstva jásá. Co to všechno značí? Snad mír byl světu vybojován, aneb korunovace, nebo podle slov básníka:

Zda zlomili jsme vrahů násilí?
Všem starým, chudým skytli asyly?
Či vykoupeny selské statky z dluhů?
Či v umění je králem národ sluhů?

*

Hm — cety — třeť: Družstvo vybrané
dobylo první ceny — v kopané.
Zdaž, draží, víte, co to znamená?
Že víc než hlavy, platí — kolena!
Kolena platí víc než hlavy! Jaký to pokles ideálů!

To je jistě zvrácenost, převrácení hodnot! To spásu lidstvu nepřinese.

Nemůžeme souhlasit ani s tak zvaným rekordmanstvím. Sport toho druhu našel výraz v Americe, kde platí kult čísel. Ten podnítil ctižádost rekordů podle početních výšek. A vystupují vysoko tak, jak new-yorské obchodní domy a mrakodrapy. Táž snaha zobecněla i u nás a nabyla konkrétního výrazu v různých až šílených závodech.

R. 1930 v Monze v Itálii při automobilových závodech, jimž přihlíželi nesčetní diváci, padlo za obět 22 lidských životů. Rozvášněný lid to viděl, ale vynutil si křikem pokračování závodů; auta šílenou rychlostí jezdila dál. Mrtví závodníci byli pak se všemi počtami pochováni, ale rozumnější mluvili o pohanském náboženství rychlosti, jehož modla jak moloch požívá lidské oběti. Tenkrát se pozvedly protesty ve jménu života proti sportu toho druhu. A právem. Neslouží už zdraví, ale seje smrt. Kam to upadl sport, když se pěstuje na základě čistě materialistickém!

Konečně nemůžeme schvalovati ani akrobacii, jež souvisí s touhou po rekordech. Různé krkolomné kousky, byť nebyly proti právu světskému, jsou vždy proti přirozenému zákonu mravnímu: »Nesmíš život svůj vlastní nebo svých spolubližních uváděti do nebezpečí bez naléhavé potřeby!« A kde je tu naléhavá potřeba nebezpečných akrobatických kousků ať na letadle, ať na provaze neb na horách? Stane-li se pak neštěstí, kdo je vinen? Můžeme oslavovati takové hrdiny? Z jaké příčiny? Že po-

hrdají svým životem? I ti, kteří učinili konec svému životu ve Vltavě, rovněž jím pohrdli.

Akrobacie zachází až na hranice sil přirozených, ba chtěla by je dokonce přestoupit. A to je trestuhodná opovážlivost!

Spisovatel Dominik Pecka napsal v úvodu své knihy »Svatí a lidé« tato pozoruhodná slova:

»Ideály se újí takto: světec, křesťan, charakter, gentleman, rekordman.

Svět pohanský skončil ideálem sportsmana. Ideálem lidstva byl pak světec, jenž hrdinně bojoval za spásu svou i svých bližních. Pak nastoupil křesťan, t. j. člověk, jenž říká: Pane, Pane, a snaží se též jakž takž plnit vůli Otce nebeského. Později ideálem byl už jen charakter, což značí důsledný a vyrovnaný způsob myšlení a jednání. Tu není o Bohu zmínky, ale přece týká se duše. Gentleman je už typ čistě vnější, gentleman je způsobný člověk: plní, co slíbil, nemluví o sobě, vystihne přesně chvíli, kdy je zbytečný, je to muž, který říká: dámy a pánové, a ne — pánové a dámy, jenž dříve, než vám podá ruku, svlékne rukavici atd. Sportsman je přírodnější. Zatím co gentleman mluví tiše, sportsman křičí a řve, neuklání se jako tento, ale kope a mlátí rukama. Rekordman konečně je člověk, jenž skočí o 1.5 cm dále než jiný rekordman, je člověk, jenž dovede lépe běhat než kůň, lépe plavat než ryba, lépe skákat než opice.«

Kruh se zúžil tak, že je vlastně uzavřen. Nyní nezbyvá nic, než aby nastoupil zas jako ideál lidstva světec. Kéž by tomu tak bylo v době co nejbližší!

STYDLIVOST A NAHOTA.

Kde se zdůrazňuje tělo a vše tělesné, tam se zavrhuje vše vyšší, duševní, ba i sám stud. Stydět se není prý už moderní, tak se hlásí mezi mládeží. S kultem těla šíří se i t. zv. kultura nahoty. Horuje se pro tělo osvobozené od přítěže šatů, nejen při koupání, i v rodinách, na jevišti se užívá oděvu jen nejnnutnějšího. A dokonce dětem na plátně biografů ukazují se filmy, jež se hemží nahými postavami.

Asi před dvěma lety vznesl ostrý protest proti těmto filmům primas český arcibiskup pražský. Ve jménu mravnosti a národa vystoupil na obranu čistoty dětských duší. Jaký ohlas vzbudil jeho protest? Citujeme jen jeden hlas socialistické mládeže. Její mluvčí posměšně píše: »Divíme se, že p. arcibiskup se neuráží na kravičky a prasátka, kteřížto tvorové žijí také jen tak, jak je pán bůh stvořil. Měl by odstraniti nahotu, když je pro něho nemravná. My budeme učit, že nahota je přirozená, krásná a že čistý pohled na nahé tělo je důstojnější mladého člověka než skrývaný pud.«

Podivná logika! Když prasátka chodí bez oděvu, tedy i lidé. Což je člověk jen zvíře? Kdo chce, ponechme mu tu čest, ale to neupře nikdo, že u člověka jeví se stud, přichází v úvahu mravnost, o čemž u zvířat není ani potuchy. Ano, možno obé potlačit, zničit, ale pak člověk padne pod zvíře. Stud je výsostné právo člověka a vzdá-li se ho, pak se svým rozumem stává se zvířečtějším než zvíře. Proti nahotě se stud vždy a energicky brání.

Co je stud.

Stud je pocit duševní bolesti, který nutká člověka, aby pečoval o svou osobní důstojnost. Vyvstane vždy maně, když je osobní hodnota člověka v nebezpečí. Můžeme pozorovati, jak nach studu pokrývá líce nezkaženého jinocha nebo dívky při nepočetném slově nebo činu. Stud je člověku vrozen; kdyby byl vštípen výchovou, pak by mohl zase zmizet, objevuje se však i u národů nekulturních. Může se pěstít nebo zanedbávat, ale v základě je vždy spojen s lidskou osobností. Není následkem šatu, ale naopak. Člověk se šatem přioděl, teprve když se v něm stud probudil. První lidé neměli oděvu, neboť byli přikryti šatem nevinnosti, a nebyli si vědomi své nahoty. Když ten šat nevinnosti byl pádem roztrhán, vyvstal cit studu, který je přiměl k přiodění nahoty. Stud je po pádu prvních lidí cit nejsilnější. To byl první cit, který se u nich ozval, ne lítost, ani bázeň, ale stud. Styděli se, neboť viděli, že jsou nazí. Stud je cit původní, přirozený a nejvyš blahodárný, neboť je ochranou mravnosti a hradbou nevinnosti. Kdo se přestane stydět, je nestydatý, pozbývá své lidské důstojnosti. Bez studu nezíská mravnost, ale padnou závory mravnosti, nastoupí nevázanost, zvrhlost; a nevázanost nevede k přirozenosti!

Nahota není krásná ani přirozená.

Sama v sobě nahota není hříchem. Zlo má jen od toho zla, které se k ní takřka nutně v tomto řádu

pojí. Zkušenost totiž dokazuje, že nezahalené tělo lidské a ještě více rafinovaně akcentovaný sexus podněcuje smyslnost. Jaký nedostatek oděvu a do jakého stupně dráždivě působí, nedá se matematicky přesně stanovit, to může býti různé; úplná nahota však nesporně skrývá velké nebezpečí, zejména pro osoby druhého pohlaví, a proto je těžce hříšná a nedovolená. Přirozený mravní zákon je ohrožen, vzepře se a volá: Dost, to je přespříliš! Proto není nahota přirozená a nemůže býti ani krásná.

Liché a bezpodstatné jsou námitky zastánců pěstování nahoty, jako by vedla k odstranění vášní, k přirozenému stavu v životě lásky a k vyšší mravnosti. Zkušenost dokazuje právě opak. Vyžilec nestane se střízlivým; když ho normální požitky neuspokojí, bude se honit za abnormálními a protipřirozenými. Všichni ti zapomínají na jedno, že totiž poměr pohlaví je jakési svaté mysterium, tajemství. Když se toto mysterium manželství a čistoty ničí, nenastoupí rozumnost, nýbrž mysterium ďábla — satanské orgie.

Případně praví Chesterton: *»Chtějí býti moudřejší než Stvořitel, a vyjde z toho nesmysl: nahota, život bez studu. Bořili autoritu Boží, nyní i tu poslední strhli — stud, a místo aby se stali sami bohy, padli pod lidskou důstojnost.«*

Před 500 lety za husitských válek bujely různé výstřednosti a povstala rovněž sekta Adamitů, kteří chodili v rouše praotce Adama před pádem. Sám Žižka, vůdce Táboritů, učinil konec této výstřední sektě palcátem, ohněm a mečem. Nevolám snad na

naše moderní Adamity Jana Žižku, ani nesvolávám na ně oheň a síru, ale volám všechny lidi dobré vůle, jimž jde o mravnost a o blaho národa, aby rázně vystali a učinili přítrž této hanbě.

Do boje za stydlivost.

Různé časopisy i neutrální a sportovní přinášejí malby a obrázky polonahých žen; nekupujme je a zakažme si to. Je věru smutné, že ženy mlčí, když se s jejich ctí dělá laciná reklama. Na jevišti a na plátně biografů objevují se osoby v toaletě zredukované na nejmenší míru a nabízející se hltavým pohledům. Osvojme si trochu bojovnosti a rozhodnosti katolíkům v USA, kteří loni svorným protestem zabránili promítání filmů takto závadných, nebo jako katolíci v pohanské Indii, kteří si založili »Ligu slušnosti«, jež bojuje (i za pomoci význačných pohanů) proti špatným filmům. Horší je a nebezpečnější ještě, když ve školách, jež mají být dílnami mravnosti, hoši a dívky bývají naváděni k tomu, aby se osvobodili od přítěže šatu. V jedné školní koupelně, jaké bývají zřizovány při nových školách, vyžadoval učitel, aby hoši při společném koupání byli bez plavek, a přísně zakročoval proti těm, kteří je nějak s učením propašovali. Co by zasloužil takový vychovatel, který láme nejpevnější hradbu mravnosti — stud? Aby ho poslali někam k polonahým černochem nebo k těm tvorům, které chodí úplně tak, jak je Pán Bůh stvořil.

Rodiče si došli na toho vychovatele, ale měli to

učinit důrazněji a všude tam, kde se ve škole objeví nějaký novokřtěnec nebo Adamita.

A co říci o rodinách, i lepších, které si lichotí, že jsou třeba i rodinami katolickými? I tam otupěl cit mravnosti do té míry, že fotografie nahých dětí v řece se koupajících dávají si do alba a za rámečky! Foto-amatéri zas myslí, že by bez t. zv. aktů nepostoupili výše.

Nejtěžší boj však bývá asi proti společnému koupání mužů a žen, a to z té příčiny, že v městech jiného způsobu nebývá. A přece už pohan Hesiod praví, že mužové a ženy při společném koupání odkládají i ctnost. Jaké je tu rozdvojení života a víry! Kolik to slabosti i mezi katolíky! Bojí se obětí, posměchu. Zlí jsou silni, poněvadž dobří jsou slabí. Úlohy se musejí obrátit. Tak byla i dívka studentka silnější než její třídní profesorka, když bez bázně odepřela hráti v divadle úlohu v ubohé toaletě, ale s neslušným tancem. Když je to tanec slušný, ať tedy tančují její slečna dcera, která je prosta zastaralých předsudků. »Podle mého přesvědčení,« pravila, »je nestoudný, a za ně jsem hotova se dát třeba upálit jako Hus, vámi do nebe vychvalovaný; a za to tedy nezasloužím pokárání, nýbrž pochvaly.« Paní profesorka uhodila knihou a zkoušela. Co na tom, že se mstila špatnými známkami? Dnes musí mít každý katolík trochu mučednické krve! Vždyť jde o nejvyšší statky jednotlivce i národa.

ETIKA A ESTETIKA.

Mluvili jsme o t. zv. kultu nahoty; snad každý rozumný člověk uzná, že ohrožuje mravnost; hůře však je, když jde o konkrétní případy, o praktické aplikace. Tu je mnoho vytáček.

Proč to kupujete, proč neodstraníte ten obraz? Vždyť jsou to nahotiny! Ale odpověď je nasnadě: »To je umění, tu se nedá nic dělat, to škodit nemůže!« Jako by umělecký obraz nemohl špatně působit! A ostatně umění je svobodné, nemůže se vázat žádnými ohledy. Umění pro umění — řekne vám to Gautierovo heslo, třeba ještě francouzsky: »l'art pour l'art,« a nepříjemná debata je u konce.

Umění je mnohým posvátným územím, kde nikdo nemá co mluvit, co poroučet, před nímž vše musí ustoupit. V umění nemá prý co mluvit ani morálka.

My však tvrdíme, že mravnost i v umění má svá práva, že i tu pronáší poslední slovo; a má právo Veta.

Etika je nad estetikou.

Ano, etika a estetika spolu souvisejí, etika je však nad estetikou, jako dobro nad krásnem. Co má být skutečně krásné, nesmí urážet dobro, mravnost!

Jsou to zejména dva důvody, které zaručují superioritu etiky nad estetikou. Hodnoty estetické, jakožto kosmické, stvořené, jsou konec konců závislé na Bohu. V Bohu mají svůj poslední cíl všichni tři: umělec, divák, i umělecké dílo, kterému se tento podívuje; všichni jsou vázáni zákonem Božím. Tedy

žádný aethismus v umění, t. j. jakési odpoutání od etiky.

To plyne už i ze samého pojmu umění, jež spočívá v nadšení či nadání, či objektivně vzato ve šťastné realizaci umělcovy koncepce, když totiž jednotností všech částí, jakousi harmonií působí na diváka hlubokým oduševněním. V tom tedy spočívá estetická hodnota uměleckého díla, že diváka povznáší, oblažuje celou jeho bytost. A táži se: jakpak může povznést, oblažiti dílo, které svým motivem vzbuzuje nelibost vyšší části přirozenosti? Pak jistě působí rušivě, nepovznáší, ba snižuje. Je to paumění, umění falešné.

Vždyť cílem umění jest očistiti, povznést duši. Umění má být pozemskou sestrou víry a pomůckou mravní výchovy. Musí tedy počítat s vírou a morálkou!

Umění nedráždí smyslnost?

To je obvyklá námitka, že scény méně decentní, ale umělecky provedené, nesnižují, nedráždí, zkrátka že umění odnímá předmětu dráždivost.

Jistě připouštíme jakýsi idealisující vliv umělecké tvorby, že mírní dráždivost. Nahota umělecky znázorněná nepůsobí tak zhoubně, naturalisticky. Ale přece se umění nepodařilo odstraniti nebezpečí všechno, byť to byla i umělecká ruka Michelangela, znázorňující anděla v lidské podobě!

Nesmíme zapomínati, že s duší padlo i umění s trůnu čistoty a není možno je povznést zpět k původnímu lesku nevinnosti. Tato marná snaha —

zobraziti nahotu čistě, nevinně — patří k bolestným vzpomínkám na ráj, kde lidé žili jako andělé.

To doznává i sám autor Dějin estetiky Fischer: *»Těžko je úplnou smyslnost nevinně představití a zdržeti všechen podnět smyslnosti obdivem mistrovského díla.«* Myslíme, že je to nejen těžké, ale zcela nemožné. Bylo by to jen tehdy možno, kdyby umění mělo moc přetvořiti srdce člověka, který na mistrovské dílo hledí. I kdyby nevyplýval z obrazu žádný paprsek nečistý — což se umění těžko podaří — člověk hledí na dílo očima svýma, svou obrazotvorností podnícenou a zamořenou. Jediné tajemství známe, totiž střežit srdce před nebezpečím.

Proto praví umělci, kteří chtějí přispět k povznesení lidstva a zvýšit úroveň mravnosti, zahalí ve svém díle všecko, co by mohlo slušného člověka urazit, aneb aspoň se postarají, aby se blížili k obrazu jen ti, jejichž pohledem ráj srdce nezhyne.

Musíme býti spravedliví a nesoudit paušálně tam, kde rozhoduje subjektivní postoj pozorovatelův. Rádi přiznáme, že právě v uměleckých posudcích je třeba užít měřítka relativního. Záleží tu na zvyku očí, na charakteru různých národů. Jiné měřítko jistě platí pro horkokrevné Italy než pro chladné Seveřany. V úvahu přichází i charakter doby, který se též mění. Dříve kojící matka (na obraze) byla obvyklým motivem malířů. U starých, zejména flámských mistrů setkáváme se s Madonou, prokazující Božskému dítěti služby matky velmi zhusta. Dnes už by to byl vadný motiv.

Naskytá se dále otázka: »Což když sexuální

stránka ustupuje do pozadí, zůstává však částí motivu? Tu jest pozornost obrácena v jinou stranu a vyspělému pozorovateli není tedy dílo nebezpečné, zejména tomu, jenž hledí na dílo po stránce umělecké. Mistrem v těchto choulostivých motivech byl Raffael, jehož nazývali »apoštolem a poetou nahoty«; tak dovedl tento sexuální motiv zatlačit do pozadí, zejména ve své Madoně sixtinské.

Pro umělce i pozorovatele.

Zásady katolické morálky jsou jasné i v těchto věcech a jsou bezpečným vodítkem oběma, umělci i diváku, ve všech okolnostech. Tak není dovoleno tvořit ani hledět na díla, kde motiv sexuální vystupuje do popředí. Pohled ze zvědavosti není ještě těžkým hříchem, ale prakticky neschůdně se vyhne pozorovatel těžké vině, leč by snad stáří obrazu setřelo svěžest barev anebo velká vzdálenost by zmenšila nebezpečí. A což s podobnými obrazy, mají se snad spálit? To nikoliv, pro svou uměleckou cenu mají být uchovány, ale na místě přístupném snad jen odborníkům. Veřejné vystavování je zakázáno, a kdo má vliv, má i povinnost zakročiti, aby byly z výkladních skříní odstraněny.

Co do soch je morálka mírnější, neboť nepodněcují tolik jako malované obrazy. Ovšem ani antické sochy nemají být veřejně vystavovány a všem přístupny.

I vůči umělcům samým je morálka shovívavější. Věříme jim, když čestně prohlašují, že k umělecké

tvořivosti je studium těla lidského nezbytné. Jádro umění tvoří člověk, tělo lidské, k němu se poutají všechny vztahy, od něho se všechno umění rozvádí. Pro mladé umělce je studium aktů předepsáno, elév se nemůže vzpírat. Všem, jak medikům tak malířům, nutno klásti na srdce, aby důvěřovali v pomoc Boží a horlivější zbožností hleděli paralysovati zhoubný vliv.

Ostatně zas nesmíme malovati vše příliš černě. Čestní umělci ostatně dosvědčují, že nemají ani kdy myslet na pokoutní věci, chtějí-li zdolat svůj umělecký úkol. A skutečně, od koho jiného bychom mohli očekávat vyšší kulturu než od těch, kteří svůj život zasvětili umění, jež má povznášet a k Bohu přibližovat?

Vzorem charakterního jednání jest všem umělcům *Baccio della Porta*, jenž se narodil ve Florencii r. 1475. Byl to jistě Bohem nadaný umělec, neboť už jako 23letý vytvořil obraz — poslední soud — který vzbudil všeobecný úžas bujnou spleť těl, úchvatnou barvitostí a strhující emoci. Zástupy obdivovatelů se hrnuly, aby shlédly tento umělecký výtvar. Baccio byl oslavován jako největší umělec své doby. — Ale přísný mravokárce, později upálený, nyní však rehabilitovaný, Savonarola, byl jiného mínění; obraz odsoudil, jako by ohrožoval pokoj a spásu duše. Když o masopustě lid rozpustile na náměstí tančil, ohnivý dominikán pohnul zase jiné, že přinášeli obrazy s nahými těly a sochy, aby je spálili. I Baccio vhodil do ohně všechna studia nahých těl a vstoupil do řádu dominikánského, kde jako Fra Bartolomeo dále

maloval, ale nedosáhl někdejší slávy. — Jeho sláva nesmrtelná však je v jeho silném charakteru, v čemž je vzorem všem umělcům.

Někteří soudí, že umění má sloužit přímo dobru, a neslouží-li přímo dobru, je prohlášeno za zlo; to je názor L. N. Tolstého. Tu by ovšem pochodilo umění velmi špatně. Ač by to bylo ideální, aby umění jako sestra náboženství vedlo lidi k Bohu, přece nemůžeme uplatňovati dnes takové nároky. Připouštíme, že krásno je jev s dobrem a pravdou koordinovaný, souřadný. Říšc estetična je také širší než říše mravnosti, jež zasahuje jen naše jednání. Jsou ovšem body, kde se setkávají a protínají. Tu musí míti převahu ovšem hodnocení etické. Rozhodně nelze schvalovati suverenitu genia v umění a životě, t. j. neomezenou libovůli ať při uměleckém uplatňování nebo v životě umělecké osobnosti. Umělec a moralista nemají si býti nikdy úplně cizí.

ŠAT JE SYMBOL.

Římští kazatelé, kteří mají mít postní kázání, přicházejí k sv. Otci pro požehnání a pro směrnice co do předmětu kázání. R. 1926 kladl na srdce kazatelům Pius XI.: »Snažte se přesvědčiti s otcovskou dobrotou a trpělivostí ty četné ubohé osoby, které se staly otrokyněmi módy a cítí své otroctví, stydí se za ně, leč nemají síly vzepříti se proti tyranství, jež se pase na jejich těle jako černochoch na krvi otroků. Jako lékař žhavým železem vypaluje ránu, tak přiložte i vy žhavé železo slova na svědomí tolika žen a dívek, které nedůstojností svého šatu ani necítí.«
(Dr. B. Vašek: Móda a dnešní ženský svět.)

Tak byla kazatelům uložena přísná povinnost, aby mluvili o módě, t. j. proti výstřelkům v odívání, zvláště u žen.

Nemůže nám tedy nikdo vytýkat, že se pleteme do věcí, jimž nerozumíme a jež nepatří knězi ani na kazatelnu. Máme příkaz a dost! Ale i bez toho příkazu byla by móda tématem pro kazatele. Šat má totiž s náboženstvím, s mravností co činit.

Oděv má ráz symboliky.

V oděvu se zjevuje duše. Mýlil by se, kdo by myslel, že móda je jen věcí peněz a krejčího. Nikoliv, móda je zrcadlem lidského života s jeho slabostmi a pošetilostmi. Ba dějiny ducha vůbec dají se vyčíst z klobouků, sukní a bot, jež se nosily. Jisto je, že módu nedělají lidé, zrovna jako redaktoři nedělají

noviny — píší tak, jak si lidé přejí. Není to pařížská mondenní společnost, jež vynalézá módy pro ženy, ani angličtí princové a majitelé jízdáren zas pro muže, ale lid, masy si dělají kroj samy; tam v Paříži, či v Londýně vycítí vkus mas a stanoví podle nich novou módu. Kdyby neodpovídala sklonům a potřebám mas, jistě by ji nepřijaly.

Tak je oděv výrazem duše, je zrcadlem lidstva, a můžeme mluvit o psychologii oděvu, v oděvu studovati duši lidu.

Mravokárcové se obraceli od prvních dob ostře proti neslušné módě, a to vším právem, neboť jako duševní směry působí na oděv, tak i obráceně, šat působí zas na duše. Mnoho zlého může způsobit neslušný šat. Šat má totiž jakousi sugestivní moc.

O tom by mohli vyprávět herci, kteří se nevžijí náležitě do své úlohy, leč když mají náležitý kostym. Působí na ty, kteří jej nosí, i na jiné, na diváky. V této jakési magické síle oděvu můžeme viděti původ soudcovských a kněžských talárů, jimž tento splývavý šat dodává vážnosti. Jistě by se knězi nemluvilo ve sportovním oděvu o náboženských otázkách s takovou vážností a posluchači by jeho řeč ani tak vážně nepřijímali.

Po tomto obšírném odůvodnění můžeme přistoupiti k předpisům mravouky o módě.

Všobecné směrnice shrnuje *P. Stork* ve své knížce »*Z duchovního života*«. Nepřístojná a hříšná, praví, je ta móda, která vážně poškozuje zdraví anebo působí rozvrat v rodinách, ať už tím, že je příliš nákladná, či že přílišné to strojení má za násle-

dek nepořádek v domácnosti, konečně, děje-li se s hříšným úmyslem nebo svádí-li k smyslnosti — přílišnou dekoltáží, průsvitností oděvu nebo přílišným akcentováním sexu.

Kromě těchto základních pouček všimněme si některých zvláštních směrnic, které rovněž zavazují ve svědomí, neboť je vydala církevní vrchnost (arcibiskupský ordinariát v Olomouci). Je to zejména praktický a časový zákaz:

Žena nemá nositi mužských šatů.

Za všech dob, praví se tam, pokládala církev za hřích, když se bez dostatečné příčiny žena oblékala do mužských šatů. Tím dostatečným důvodem není ani tělocvik, ani hra, tak tam čteme výslovně. Má tedy být žena vyloučena z těch sportů na horách, k nimž je třeba šatů stříhu mužského? Ne, odpovídají směrnice, může užití i těch sportů i mužských šatů při nich, ale nemá je nositi mimo sport, a všechno okázalé vystupování má býti vyloučeno. Tedy jen na horách, jen na lyžích může býti v mužském úboru, a ne už doma, ne cestou ve vlaku. Kdyby si ženy uvědomily, jaká nepěkná je podívaná na ženu v mužských šatech, jistě by se tak neukazovaly. Je to zvrácenost. Je to žena, a přece nevy-padá jako žena; koho pak může vábit, když vzbuzuje na první pohled odpor?

Tento zákaz není jen libovolný rozmar církve, jež chce všude komandovat, nýbrž tkví hlouběji v samé podstatě lidské přirozenosti, která rozdělila veškeré

lidstvo ve dvě pohlaví. Ano, existují dvě různá pohlaví, musí tedy přirozeně existovati i dva různé kroje, řekl bych: *uniformy pohlaví*. Různost pohlaví má za následek různost duševních typů, jež přirozeně nalézají svůj výraz v oděvu; tu se totiž jeví každá duševní zvláštnost. Tuto uniformu pohlaví lze nalézt u všech národů, ne ovšem týmž způsobem, je to různé u rozličných národů, ale кроj ženský je vždy rozdílný od šatu mužského.

Psychologie oděvu nám poví ještě, co mužský oděv, uniforma muže vyžaduje, že jsou to atributy silného sebevědomí, vojenské sklony a solidarita. Ženská uniforma zas akcentuje ženskost, duševní vlastnosti slabšího pokolení: slabší sebevědomí, sociální city, zejména sympatie.

Příležitost k tomuto studiu naskýtá se nám za každým krokem. Tyto naše vývody potvrzuje nám i ten v dnešní době nepřilíš vzácný zjev duševní inverse, zvláště u žen. Nemá každá žena i duši ženskou. Výchovou, vzděláním cítí se spíše mužem, jest to žena-mužatka. A co tu pozorujeme? Jak se hned přizpůsobuje muži i na venek. Krátké vlasy, mužský účes, vysoký límec, tvar klobouku, látka a střih šatů, to vše prozrazuje na první pohled mužatku, která se nemá ani se nehodí k ženským pracím a k úkolu ženy. Podobně potkáváme i zženštilé muže! Jsou to ulízaní, neparfumovaní elegáni, kteří v oděvu vyhledávají pestré barvy a hebké látky. Tyto abnormální zjevy potvrzují jen naši zásadu o nutnosti různého oděvu u žen.

Mizející rozdíl mezi pohlavím měl by velmi smutné

následky pro celou společnost lidskou, jež se udržuje manželstvím. Toto pak je založeno na rozdílu pohlaví, jenž láká k doplnění zvláštností. Muž a žena touží po tom, co jim chybí. Stírá-li se rozdíl pohlaví, zmenšují se i podněty a tužby vzájemné a tím i předpoklady k manželství.

S tohoto stanoviska měl by se co nejostřeji potírat onen výstřední směr feministický, který se chce mužům vyrovnat a jim přizpůsobit ve všem (v šatu, kouření, chování atd.). Společnost lidská potřebuje pravé ženy, kterých nikdo nenahradí, a ne mužatky, jež vzbuzují jen odpor a hnus. Nejvíc tím ztrácejí ty ubohé bytosti samy, neboť přese všechno úsilí se mužskými nestanou, ženami býti nechtějí. Co tedy jsou? Pokažené dílo Boží, jež se mine svým cílem a posláním.

O zachování ženského rázu v jednání i v oděvu měli by rodiče a vychovatelé dbát co nejpřísněji už u dětí a předcházet tu dobrým příkladem. Je to nerozum a nešvar, když se dovolí dětem, dorůstajícím dívkám, aby hrály nebo cvičily v mužském úboru. Nemělo by se jim to dovolovat, ani když jsou samy mezi sebou.

Ale co vidíte v sadech, na cvičišti a v tělocvičnách veřejně před zraky všech i mužů? Dívky v mužských kalhotách!

A je to tím politování hodnější, dějí-li se takové přehmaty někde i v katolických kruzích a organizacích. Ký div, že lépe smýšlející dívky se jich straní a nechtějí býti pastvou vlných pohledů. Zvyk vykoná své dílo, ubije stud neb setře aspoň pel ženské

stydlivosti. Rodiče nemají dovolit ani *doma* svým dětem, aby chodily *v koupacím úboru*. V dobře vychovaných domácnostech neobjeví se tak ani žena před svým mužem, tím méně před dětmi.

Budiž Bohu žalováno, že se rodiče spolu s dětmi objevují bez náležitého obleku v tak zvaných *rodinných lázních*. Když rodiče sami stud odložili, jak jej mohou očekávat od svých dětí? Zmenšují tím jistě značně úctu svých dětí, a pak se diví, že děti si jich neváží a neposlouchají. Tato prakse společného, byť i jen rodinného koupání odporuje křesťanskému mravu. I v nejsrdečnějším kruhu rodinném musí být jistá zdrželivost, jakýsi jemný vánek čistoty, jistá úcta před duší a před tělem člověka, i nejbližšího. Duch sebekázně a vroucí vztah duše k duši se štítí rodinné lázně a společného koupání.

Tu katolíci nemají dělat kompromisů a ústupků. Jde-li dnešní život jinak, je to cesta špatná a pochybená. Tu je nutno pěstovat odříkání. Nemusíme mít vše, bez toho také můžeme být živi, a ještě lépe. Když už chceme něco začít, tedy protestovat, postavit se a vytvořit veřejné mínění, které si vynutí zřízení oddělených lázní. Kdybychom to chtěli opravdu, vyhovělo by se nám, obchod a provoz hledí na odbyt, chce uspokojit interesenty. Kolik je nás katolíků! Chceme-li opravdu pracovat za obrodu náboženského ducha, začněme zde! Bázlivost a ostych není zde na místě a ustavičné kompromisy jsou naším neštětím!

Žena ať zůstane ženou, jemnou a cudnou bytostí; děti ať jsou vychovávány od malička ve stydlivosti

a úctě k sobě navzájem a k rodičům. Ony za to nemohou, ale rodiče a vychovatelé jsou odpovědni — Bohu a národu. Přírozený zákon Boží je nezměnitelný, i národ potřebuje počestnosti, stydlivosti a mravnosti; bez ní zahyne, upadne jako budova s podemletými základy.

TĚLO A DUŠE.

Zabývali jsme se dosud tělem lidským. Promluvme si také jednou o duši, když její vladařství nad tělem zdůrazňujeme; je tak úzce s ním spiata. Dotkněme se třeba jen toho problému, který je a zůstane v podstatě tajemstvím psychologickým, pojednejme o poměru těla a duše; vždyť ten problém v sobě stále nosíme a je nutno jej osvětliti.

Obtíž problému spočívá už v tom, že je nám nsnadno říci, co je vlastně duše. Těmi pojmy, které nám sama duše dodává, ji nevystihneme. Ale lidstvo si vždy připisovalo duši, jakýsi princip myšlení a vůbec všeho toho, čím je povzneseno nad nerozumné tvory.

Duši můžeme postřehnout snadno bez zvláštního orgánu. Je neviditelná, ale přece ji vidíme v každém pohybu úst, slyšíme ji v tónu hlasu, v každém kroku, který činíme; cítíme ji ve chvění přítelovy ruky, když spočine v ruce naší, a zvláště v úsměvu se zračí — jediný člověk se směje, to je jeho charakteristická vlastnost, podle níž také definují člověka jako animal ridens, živočich, jenž se směje. Tak se duše všude prozrazuje, neboť tělo — cele proniknuté duší od vlasů na hlavě až k špičkám nohou, jest jí oživeno a je takřka nejjemnějším mediem duše. V živém těle lidském se podle výroku moderního psychologa Rich. Müllera-Freienfelse duše takřka materialisuje, a to nekonečně bohatěji a jemněji než ve voskových otiscích nebo fotografiích duchů, jak je spiritističtí pošetilci pořizují.

Tak je duše v nejužším spojení s tělem, jsou jedno, a přece zas nejsou jedno; vždyť se rozloučí a duše odděleně sama žije. Jak vyjádřiti tento jedinečný vztah? Tím si lámali hlavu lidé odedávna, lidé prostí i filosofové a užívali různých přirovnání.

Poměr duše a těla v obrazech.

Staří Řekové zobrazovali duši v podobě motýla, u Egyptanů dávali duši podobu netopýra či mouchy. V umění starokřesťanském je to zas podoba ptáka, zejména holubice, jež značí duši, anebo i beránek, a nejčastěji t. zv. oranty, osoby ženské, které s rozpiatýma rukama děkují Bohu za vykoupení a přimlouvají se za přátele.

Všechny ty představy, vyjádřené zbožnou vírou lidu a uměním, shrnul Hypolit Merely, novější mistr v obraze, jež lze viděti v Musée Royale, královském museu v Bruselu. Představuje muže v plné síle, jenž stojí před kostlivcem a táže se: *»Squellette, réponds moi: qu'as tu fait de ton âme . . . Kostlivče, odpověz mi: Co jsi učinil s tvou duší? Pochodni hořící, co jsi učinila s plamenem; kleci opuštěná, co jsi učinila s ptáčkem, který tak pěkně zpíval; sopko, co jsi učinila se svou lávou — odpověz mi, otroku, co jsi učinil se svým pánem?«* Tato přirovnání mají vyjadřovat poměr těla a duše: klec — pták, pochodeň — plamen, sopka — láva, pán — otrok. Jsou správná, ale jen po jedné stránce; mohla by však vésti k nesprávnému pojetí, jako by tělo a duše byli si cizí a jejich spojení jako by bylo náhodné, dočasné, ponižující.

Tento názor platonsko-kartesiánský, nazvaný tak podle hlavních zastánců spojení náhodného, ovládal skutečně smýšlení lidstva ve starověku i středověku a byl ponechán i křesťanům na vůli až do r. 1311, kdy na církevním sněmu ve Vienně byl slavnostně potvrzen názor Aristotelův, scholastikou křesťanskou přejatý, že duše je »podstatnou formou těla«.

Duše je podstatná forma těla.

»Z toho ještě nejsme moudří,« řeknete. Jsou to termíny filosofie scholastické, k nimž se nám musí podati vysvětlení. Podle učení scholastiků každá věc se skládá ze dvou částí, z látky a tvaru (materie a formy). Tuto dvojitost osvětlí příklad sochy Caesarovy, kterou právě sochař z kamene vytesal. Materie, to je ta masa kamenná, forma pak je podoba Caesarova, již umělec té mase vtiskl. A to je to hlavní, co činí sochu sochou a takovou sochou; bez ní by to byla jen neforemná masa, sloužící k čemukoliv. Tento příklad však nevystihuje úplně našeho případu s duší, neboť podoba Caesarova je forma případková (*accidentalis*), bez níž by onen kámen mohl stejně existovati, ovšem v jiné podobě. Duše lidská je však forma podstatná, vnitřní, jež tvoří podstatu věci (*dat esse rei*), je příčinou její i účelem. To nám osvětlí lépe případ zrnka pšeničného, jež v zemi vzklíčí, je-li živé, přirozené; umělé však, vyrobené v chemické laboratoři, ač úplně podobné, shnije. Chybělo mu něco, co nazýváme principem životním, podstatnou formou.

Duše je podobnou formou těla, jež jí vděčí za to, že je živým tělem lidským.

A co znamená výraz: forma podstatná? To nám praví dvojí:

1. *Duše je princip životní, dává tělu život a*

2. *svou přirozeností lne k tělu.* Duše není tělu cizí, je tu pro tělo, jako toto je pro duši, a lne k němu tak, že tvoří spolu jednu dokonalou bytost, jeden podmět, jednu osobu. Roztrhne-li smrt tuto přirozenou jednotu, jsou obě části nedokonalé a touží po spojení. Odtud si vysvětlíme děs člověka před smrtí, neboť ruší tuto přirozenou jednotu. V tomto vnitřním vztahu či touze obou částí po spojení lze viděti přirozený důvod vzkříšení těl, což nám víra slavně potvrzuje.

Ve světle této definice poznáváme jednostrannost a nepravdivost výše uvedených symbolů. Tělo není jen nahodilý nástroj duše, není jen oděv duše, není soumarem duše, není žalářem duše. Podivný to vězeň, jenž touží po svém žaláři a v něm spatřuje svou dokonalost!

Toto podstatné spojení těla s duší je jedinečné a tedy všechna přirovnání pokulhávají. I přes tento výklad zůstává pro nás tajemstvím, ale vysvětluje mnoho, zejména požadavek primátu duše nad tělem, jakožto podstatné formy, jež určuje hmotu, a dále příkaz křesťanské ascese, jež ukládá různé požadavky tělu i duši za tím účelem, aby harmonický celek byl zachován.

ÚPADEK MODERNÍ KULTURY.

Stále se opakuje, že žijeme na vrcholu kultury a osvěty. V nedávné době jsme až do omrzení slýchali, že rozvoj věd, pokrok a vzdělání jako slunce osvítilo moderní lidstvo a zatlačí staré předsudky náboženské, že budou všichni šťastni, zkrátka, že nastane něco jako nový ráj na zemi. Dnes, po hrozné světové válce, které humanita nezabránila, ty fráze už umlkají, a zato se mluví tím častěji o světové krizi, nezaměstnanosti a nouzi, z níž vlastně není východiska.

Dnešní kultura má tedy dvojí tvář, dvojí stránku: velikosti a slávy — prázdnoty a ponížení. Sledujme dnešní kulturu hlavně po této druhé stránce — chvalo zpěvů jsme se naposlouchali s mnohých stran víc než dost — a to hlavně podle vývodů jednoho z nejlepších etnologů *V. Schmidta S. V. D.*, které uložil ve své knize: *Liebe, Ehe, Familie*.

Moderní doba skvěle rozvinula svou kulturu. Vynálezy a objevy netušených sil a věcí stihaly se rychlostí nebývalou a zahrnovaly lidský život neslýchaným pohodlím. Zpita svými úspěchy slibovala moderní kultura, že rozřeší všechny záhady bytí a ukojí všechny tužby člověka. Na zemi spojila nejvzdálenější kraje, zkrátila obrovské vzdálenosti na krátké letadlové doby, telefony, radia umožňují uchu si poslechnouti, co se děje tisíce mil daleko. A když země je spoutána, prostor a čas ovládnut, obracejí se zraky učenců k hvězdám, které ve svých tisíciletých vzdálenostech na nebi září; i tam do vesmíru se hledají cesty.

Věda kapituluje před problémem života.

Ale před jedním tajemstvím této malé země musí se to bystré hledání a badání zastavit, a to — před tajemstvím života. Celá moderní kultura nemohla se ho zmocnit, nedovedla ho vystihnout. Nemá moci, aby život stvořila, aby dala život sebe menšímu seménku, tím méně nějakému živočichu. Zato rozvinula tím větší moc smrti. Ve světové válce rozsévala smrt, kosila životy jako ženci klasy na poli, ano ta moderní kultura se svými vymoženostmi, dalekosnými děly, smrtícími plyny roznášela smrt v tisícových formách, tisícovými cestami — a tím uváděla i svou kulturu v trosky. Škody světové války nejsou ještě napraveny a moderní kultura straší novou válkou a znepokojuje svět novými metodami, rozsáhlejšími a ještě hroznějšími.

A co horšího, dnešní kultura nejen že život bere, ona zabraňuje i vstupu do života. Tu před problémem nového života prakticky i teoreticky úplně kapituluje. Honosí se na jedné straně, že množství příčin smrti odstranila, že úmrtnost dětí značně omezila a stárí a smrt daleko posunula, a na druhé straně před začátkem života kapituluje, doznává svou nemohoucnost a bezradnost. Moderní doba přivedla kulturu na vrchol rozkvětu a váhá, nemá odvahy odevzdati ji novým lidem, kteří by v ní pokračovali a ji upevnili. Omezila v rodinách na nejmenší míru počet lidí, tento nejdůležitější činitel, jehož kultura potřebuje, a odpírá jim existenci.

Co z toho následuje, jaký závěr logicky nutně z toho faktu vyplývá? Bud' dnešní kultura vidí za

kulisy, hrozí se té prázdnoty a nicotnosti své a nechce vzít za to odpovědnost, aby nové lidi do této kultury uvedla, — anebo nemá sil k obětem, jež souvisejí s plozením nových lidí. V obojím případě vyřkla nad sebou zdrcující rozsudek.

V prvním případě nepřináší lidstvu štěstí, nýbrž neštěstí. Tu uvažme slova Alexandra Humboldta, který jest mluvčím značné části lidstva: *»Mám ženění lidstva za hřích a plození dítek za zločin. Blázen je a hříšník, jenž bere na sebe jho manželství. Předvídám, že potomci budou nešťastnější než my; nebyl by to hříšník, jenž by přivodil ty nešťastníky?«* Tím ovšem je už odsouzena celá dnešní kultura.

V druhém případě pak, nedává-li lidstvu síly k obětem, je rovněž odsouzena, neboť tak není vůbec kulturou. Skutečná kultura se totiž jeví v tvoření lidí, v přetváření jich v dobré, šlechetné a silné jedince, kteří jsou schopni všech obětí. Když lidstvo nemůže a nezná vychovat a dále utvářet další pokolení, pak je se svou kulturou u konce, doznává tím svou prázdnotu a nemohoucnost.

To je pravá tvář omezování početí a porodů, to je úplné zhroucení pyšné a zločinné kultury, která ztratila rozum a je pomatena tak, že si kope hrob vlastníma rukama.

Vražda a sebevražda národa.

Otázka, z níž jsme vyvodili tak zdrcující důsledky pro dnešní kulturu, je tak aktuální a palčivá, že ji nemůžeme přejítí pouhým konstatováním faktu; do-

tkneme se proto operačním nožikem této dnešní bolesti, abychom aspoň některá svědomí vyburcovali.

Nechceme jen lámat hůl nad dnešním lidstvem, ale pomoci, dodati odvahy těm, kdo chtějí jíti za hlasem svého srdce a svědomí.

Zamezování početí! Jak ošklivé a ponižující jest s chladnou vypočítavostí krásti požitek a vymykati se odpovědnosti! Kolik vznešených radostí je tím ztraceno, kolik síly a oddanosti zmařeno! A jaká bída duševní i zpusťování tělesné následuje za touto tajnou vinou!

Ještě horší než preventivní forma boje, jež lidstvo samo proti sobě vede, je krvavý způsob té zhoubné války. Tu se dopouští lidstvo vraždy a sebevraždy zároveň. Těžko je o tom mluvit a mlčeli bychom, kdyby se příliš hlasitě neozývalo z různých stran: Zrušte § 144, abychom mohli beztrestně vyhánět plod! Tak se volá v Čechách!

Velmi výstižně odhalil a pranýřoval toto zlo náš básník Č. Tomáško ve své Vánoční legendě. Líčí touhu malého Ježíška, jenž chce s nebe zavítat v ty bílé polabské kraje. Nouze je tam, chtěl by setřít slzy českého lidu, býval ten lid vždy tak zbožný; i letos se jistě každý na něho těší. Ale sv. Petr Jezulátku brání a nedá mu jíti tam, kde tolik strašných neřestí a *»ještě hroznější přízrak děsí, nemožno jíti tam, kde matky jsou nad Herodesy«*.

Ano, nad Herodesy! Tento původce vraždy betlemských dítek, dal rozkaz, aby vpadli krvežízniví katané do Betlema, aby povraždili děti do dvou let. Matky prchaly, ukrývaly své děti vlastním tělem, ale nic platno. *»Pláč v Rámě slyšán jest, Ráchel*

plačící synů svých a nedala se potěšiti, poněvadž jich není!« Mnohé dnešní matky však jsou nad Herodesy. Běží samy ke katům mužským i ženským a nabízejí své tělo, aby je osvobodili od obtížného vetřelce, jehož samy přivodily, a platí jim ještě zlatem, zdravím a pokojem svědomí. Kolik dětí ročně padá za oběť takové krvavé řeži!

Ale odvráťme oči od tohoto hnusného obrazu a zahleďme se na jasnější obraz matky, jež nese pod srdcem dítě, na obraz Matky Boží. Jak zaplesala Panna Maria, když zázrak vtělení v ní byl dokonán! Nemohla radosti v srdci ukrýti a šla s chvátáním na hory k příbuzné Alžbětě. Mistr Fühlich namaloval cestu Panny požehnané, kterou andělé doprovázejí a kadidelnicemi mávají před živým svatostanem, v němž Syn Boží spočívá. Jemu u Alžběty zapěje Magnificat, jásavou píseň díků budoucí matky. Tento její jas obklopuje každou křesťanskou matku a činí ji hodnou veškeré cti, pomoci a ohledů, ano i na padlou matku padá nějaký paprsek Panny požehnané, když lituje svého poklesku a hledí vstříc dítě, o něž Bůh a dobří lidé budou pečovat.

Všechny námitky jsou liché.

Tobě se to hezky řekne, tak slyším mnohé hovořit, ale není-liž to tvrdé, přísné, ba hrozné — takové požadavky ukládat *v dnešní době bídy a nezaměstnanosti*? Živí nemají dost chleba; jak si máme vzít odpovědnost ještě za jiné a uvést je do života; ti chtějí také jíst! Pak ta velká bytová nouze!

Znám všechny ty smutné poměry a jsem dalek

toho, abych je popíral anebo je zeslaboval. Mám opravdový soucit se všemi, kteří žijí v těchto těžkých okolnostech; ale nemohu odvolati výtky proti těm, jimž byly adresovány. Uvažte jen, že nemá vražda vlastního národa a krvavá vražda vlastního dítěte v lůně matčině, tato hrozná nemoc století, není dítkem nouze a bídy, nýbrž bohatství a blahobytu. Ano, před časy bídy ve velkoměstech začaly ty krvavé zásahy za souhlasu otců a matek z nejvyšších tříd, kteří měli nejvíc prostředků, aby mohli četné děti vychovati, kteří však chtěli se nerušeně vyžítí bez starostí o děti a vypítí až na dno kalich rozkoše.

Ano, z těchto končin nadbytku pocházejí ony zločiny. A provozovaly se v pohodlných, prostranných pokojích za elegantními záclonami. A dnes ještě mají své hlavní sídlo tam při vši zbytečné nádheře, při nepotřebných zábavách a slavnostech a při zbytečném sportu s velkými výdaji na výzbroj. Sami ti, kdo to praktikují, muži i ženy, staří i mladí, doznávají, že nechtějí se vzdát těchto požitků k vůli dětem, které jim Bůh posílá, a naříkají, že by nemohli žít podle stavu (t. j. nad stav).

Proti těm všem je naší svatou povinností, vznést žalobu z němé vraždy národa a z krvavé vraždy dítek, a to žalobu v celém rozsahu a tíži.

Ano, s výšin bohatství a blahobytu buržoasie jed pomalu přešel do nižších končin práce a nouze a rozšířil se i tam. Válka mu připravila cestu. Když totiž mnozí dělníci dosáhli značného hospodářského zlepšení a pomohli si k jakémusi blahobytu, řekli si: Teď nebudeme tak hloupí jako dříve; i my chceme něco mít ze života. Slovem — přestali být »proletáři«, t. j.

ploditelé dětí, a stali se buržui i s onou ošklivou a zhoubnou buržoasní vymožeností.

A nouze bytová? Připisuje se jí víc důležitosti, než zasluhuje. Pomozte, starejte se, aby všichni slušně a zdravě bydleli! Myslíte však, že tím přestanou tyto způsoby dětských vražd, jež začaly v pře-pychových bytech? Jistě nutno pranýřovati počínání některých domácích pánů, kteří mají byty jen pro »tiché« partaje; mají pak klid v domě, ale je to klid hřbitova, kam za živa patří sami tito nelidští majitelé, kteří v mnohých případech jsou také vinni těmi tajnými vraždami víc, než zoufalí rodiče. Jsou to těžké okolnosti pro mnohé rodiny, ale vlastní příčina zla tkví jinde — v pohodlí a v nedostatku obětavosti.

Je to velká zásluha církve o manželství a o národ, že ona jediná stojí pevně na svém stanovisku přes trpké výčitky a prosby krátkozrakých lidí a přes tu nekonečnou soustrast, kterou má s bídou lidskou, a s rozpjatýma rukama běží vstříc lidstvu, jež se řítí do záhuby, a mocným hlasem volá — my to činíme v jejím jméně a voláme všem těm, kteří rozhazují a prohýří za jeden den, co by stačilo uživiti rodinu s četnými dětmi možná po měsíce, aby pamatovali na chudé, četné rodiny, voláme k těm majetným a bohatým, kteří mají přebytky, aby podporovali ty rodiny, které zápasí, aby svým povinnostem dostály a děti uživily.

Když pak ve své zaslepenosti nechtějí nás slyšet, pozvedáme svého hlasu a apelujeme na stát a jeho správu, aby rozdělili veřejná břemena jinak než dosud, vedeni jsouce myšlenkou, aby udrželi a podporovali obyvatele a rodiny tak, aby mohly dostát

povinnostem k Bohu, k národu, k lidstvu a počtem svých dětí zajistily budoucnost státu.

Od těchto požadavků církev nikdy neustoupí, a to v zájmu lidskosti samé. Ty ošklivé a krvavé zásahy, jež milionům nedopouštějí žít a miliony brutální rukou vlastních rodičů uvádějí v niveč, ty stačí, aby době vtiskly pečeť barbarství a nelidskosti, z níž po nových cestách bohdá povstane k nové velikosti a lidskosti.

NEROZLUČITELNOST MANŽELSTVÍ.

Manželství je trvalá společnost muže a ženy, mající za účel plození a výchovu dítek. Tato společnost se uzavírá vzájemným legitimním souhlasem, jímž oba si vzájemně dávají a přijímají exklusivní a trvalé právo na tělo za účelem výše naznačeným. Z mnoha vlastností a otázek volíme jednu vlastnost řádného manželství, zvláště dnes tak časovou, totiž nerozlučitelnost.

Rodina, manželství, je původní nejstarší forma společnosti lidské. Na počátku také bylo spojením jednoho muže s jednou ženou. Mnohoženství a někdy i mnohomužství nastoupilo teprve později, když kultura národů upadla. Mrav ušlechtilejších — křesťanských — národů vyžadoval zas spojení jediného muže s jedinou ženou; promiskuita byla vykázána do podzemí společnosti lidské.

Kristus manželství povznesl k původní čistotě, upevnil je svátostnou milostí a k přirozeným poutům připojil i svůj rozkaz: *»Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj!«* (Mt. 19, 6.) Žádný z obou sloučených nemá práva svazky božské rušit, nýbrž mají setrvávat v nejtěsnějším spojení až do okamžiku, kdy Bůh sám je rozloučí odvoláním jednoho či druhého z tohoto života.

S úpadkem ducha křesťanského nabyly vášně lidské převahy a snažily se prolomiti hráze, jež Bůh a církve vystavěli. Toto moderní zlo zaplavilo i země katolické. Stát i u nás dovoluje rozluky manželství.

Církev nikdy manželství pravé a dokonané nerozloučila a nerozloučí. Když někdo poslouchá lidí víc než Boha a uzavře před státem tak zvané civilní manželství, Bůh a svědomí ho bude viniti stále z hříchu.

Z těchto nesrovnalostí povstává stav tak těžký, že se i zpovědník před ním stává bezmocným. Zastaví se jeho moc, dokud vinná část nerozetne pout nelegitimních. Polygamie, byť i sukcesivní, odporuje přirozenému zákonu mravnímu.

Mnozí dnes volají: »Manželství nerozlučitelné je velkolepý ideál, který však je při mé slabosti a vrátkosti nedosažitelný; nejsem tak domýšlivý a spokojím se manželstvím t. zv. kamarádkým.«

Dnešní společnost lidská upadla tak daleko, že nevolá jen po rozlučitelnosti, nýbrž po úplné nezávanosti. Povznáší na trůn rafinovaný produkt moderní kultury a k vůli prchavým citům láme i nejsilnější pouta přirozenosti lidské.

Nejprve se vypořádáme s tímto výstřelkem nové doby, načež si připomeneme předpoklady a důvody pro nerozlučitelnost manželství se stanoviska etického, zejména podle knihy etnologa W. Schmidta S. V. D.: Liebe, Ehe, Familie.

Kamarádké manželství.

Je prý méně náročné než manželství katolické. Rádi přiznáváme. Ale je divné, že v době ženského hnutí, jež má ženě dopomoci k jejím právům, spokojí se s tak malou mírou nároků při tom manželství, které není příliš vzdáleno od »zahazení se«. Muž žádá zde, aby žena se mu zcela přizpůsobila, ona

nerodí, nevychovává dítky; toho se má vzdát a má stát po jeho boku na cestách životních jenom jako zábavný kamarád. Nic menšího od ní nežádá, než aby se vzdala své vlastní bytosti, touhy po mateřství, jen aby tím nerušeněji mohla sloužit požitkářským choutkám mužovým. Nedůstojný tento poměr ani nezasluhuje názvu »kamarádství«. Muž, bezohledný egoista, není tu dobrým kamarádem, nýbrž sobcem, a žena, jsouc ve své vyšší bytosti znehodnocena a podvedena, nemůže býti dobrou kamarádkou, jak by chtěla a mohla býti. Že jí kamarádské manželství nemůže stačit, je na bíledni. Ba ani muži nestačí. Když je syt toho mdlého kamarádství a hledá si skutečnou družku života, nebude ji jistě hledat mezi těmi »kamarádkami«; zkusil, že nevyhovují jeho hlubším požadavkům.

Kamarádské manželství je jistě snadnější, ale neodpovídá požadavkům života. Těm může vyhovět jen pravé věrné přátelství, obzvláště v těžkých dnech, jichž není nikdo ušetřen. Skutečnou záruku dává pro ty případy jen pevné, nerozlučitelné manželství katolické.

Toto naše manželství je jistě ideální; ale když Bůh chtěl a ustanovil nerozlučné spojení muže a ženy, tedy je ten ideál dosažitelný a cesta k němu není příliš těžká, zvláště, když Kristus k němu připojil milost svátostnou.

Pro krok takové důležitosti, jako je manželství na celý život, je třeba zralé úvahy. Kdo vchází v manželství lehkomyšlně, a neuvažuje o podmínkách takového svazku, ať se pak nediví a neviní církve z poža-

dvakrát příliš vysokých. K šťastnému manželství je třeba jistých předpokladů. Ti, kdož na životní plavbě ztroskotali, obyčejně nedbali některého z těchto předpokladů.

Předpoklady nerozlučného manželství.

Prvním předpokladem je s v o b o d n á v o l b a. Mladý muž a dívka mají si volit druhá, družku, jemuž mají celou svou lásku věnovati. To je nejjistější základ trvalého svazku manželského. Tím je odstraněna největší část příčin, jež vedou k rozluce. Zklamání manželé si stěžují: »Nehodíme se k sobě, vzali jsme se nazdařbůh.« Ať jsou jejich city jakkoliv silné, mají klidně a rozumně uvažovat, zdali je tu hospodářská základna pro založení rodiny, zda je nedělí velké rozdíly duševní a hospodářské; je třeba vzíti v úvahu i zdraví, vlastnosti a schopnosti pro manželství. Tu mnoho prozradí pohled na rodinu kandidáta manželství, neboť, jak známo, jablko obyčejně nepadne daleko od stromu. Zkoumání vyžaduje jistě delšího času; ale ukáže se aspoň pravděpodobná pevnost slibu věrnosti.

Jde-li o spojení na celý život, je třeba hleděti více na duševní vlastnosti.

Známý kněz zrazoval dívku od sňatku s mužem, jenž býval častým hostem v hospodě. Ale lehkomyslná dívka odpověděla: »I oko musí něco mít.« Za několik týdnů po svatbě přišla s pláčem, majíc zavázané oko; pozdní příchod mužův z hostince, výtky, spory, vynesly jí několik ran v obličeji. Co jí mohl

kněz jiného říci, než opakovat její odpověď: »I oko musí něco mít.«

Láska je nutný předpoklad manželství, ač nemusí to být prudké vzplanutí citů; jen když je toho druhu, že dovede vystřídat sobecké »já« v jednání, chtění a mluvení láskyplným »my«.

Známost nemá být lehkomyšlná a hříšná. To činí volbu vnitřně nesvobodnou, vůbec vašeň vylučuje klidnou volbu. A běda dívce, jíž může vyčítati po celý život její muž, že ji zachránil od hanby.

*

Jiný předpoklad je přibližná rovnost v názorech a v sociálním prostředí. Vnitřní jednota je zvláště ohrožena růzností názoru světového a vyznání náboženského. Může zbožné děvče vstoupiti v manželství s mužem, jenž nemá žádného, nebo téměř žádného náboženství? Soužití s takovým mužem, zvláště staví-li se k víře nepřátelsky, je pro ni pravým mučednictvím. Nikdo jí nemůže radit, aby takové mučednictví podstoupila, ani z toho důvodu, aby duši jeho zachránila. Je to počin příliš odvážný, než aby mohla počítati s milostí Boží, jíž je ke každému navrácení třeba. Ani tehdy nebude její manželství úplně šťastné, je-li muž tolerantní a indiferentní a dává záruku, že se nebude protiviti náboženské výchově dítek; není tu úplné duševní jednoty, jestliže se oba v zásadní otázce životní různí. Ten rozpor se přirozeně vnáší do výchovy. Má ovšem naději, že modlitbou a dobrým příkladem získá muže pro víru; snad musí dlouhá léta čekat, než nadejde ten žádoucí den; pak je ovšem radost její tím větší.

Ještě méně lze raditi muži věřícímu k sňatku s dívkou vlažnou, i když ji vroucně miluje. Žena totiž ztracenou neb odhozenou víru daleko nesnadněji nachází než muž. I tu platí: zkáza nejlepšího je nejhorší. Manželství s mužem nebo s ženou jiného vyznání církev přímo zakazuje; neboť nebezpečí odpadu a ztráty dítek je tu větší. A jestliže za jistých záruk přece ono manželství dovoluje, žehná mu jakoby plačíc.

V navazování známostí je třeba se varovati lehkomyšlné povrchnosti, s níž se navazuje jedna známost za druhou, až konečně některá z nich vede náhodou k manželství. Podobná manželství mají už v zárodku símě nesvornosti. Ti všichni nemají práva vznášeti pošetilé stížnosti vůči Bohu a církvi, nýbrž jediné proti sobě a starati se, aby aspoň po smutných zkušenostech došli vedlejší tvrdou cestou pokání k manželskému štěstí.

Mezi předpoklady trvalého manželského svazku má beze sporu první místo všestranná volnost a svoboda. Jiní mohou sice raditi, zvláště rodiče mají mysliti za své děti, láskou zaslepené, ale rozhodnutí má zůstat u mladých. Nikdo jiný nechť se neodvažuje vzíti na sebe odpovědnost volby nucením k určité osobě neb zrazováním, což je ovšem méně nebezpečné. Později by mohl slyšeti trpké výčitky s jedné nebo druhé strany.

Svobodná volba je základnou budoucího štěstí; oni sami se zvolili, sobě se věnovali v dokonale svobodné lásce.

Důvody pro nerozlučitelnost.

Přirozenost lidská sama vede k monogamii. U všech národů všech časů, nehledě na menší kolísání, rodí se vždy stejně hochů a děvčat, přesněji řečeno, trochu více hochů, ale větší jejich úmrtností dosahuje se rovnováhy neb i převahy děvčat. Tak přesně funguje příroda, kterou Bůh založil. Jen vinou lidí bývá tato rovnováha porušena, ať už u barbarských národů pohazováním novorozených dívek, anebo u civilisovaných krvavými válkami, v nichž statisíce mužů přijde o život. Z toho faktu jasně vysvítá, že příroda určuje jednu ženu pro jednoho muže, a že tedy mnohoženství je něco nepřirozeného; není možno, aby muž měl více žen najednou nebo postupně, kterýžto případ nastává při manželství rozlučitelném.

Rovnocennost ženy žádá si rovněž monogamie. Kristus pozvedl ženu z dlouhého a potupného područí muže. Jedna žena jednoho muže stojí tu zase křesťanská žena křesťanskému muži rovnocenna. Tak jako on jí, stačí ona jemu. Věnují si lásku bez výhrady a není možno ji dělit.

Nerozlučitelnost chrání ženu, a proto nelze pochopiti, jak ženy mohou volat po rozluce manželské. Chtějí se snad znovu slepě řídit v područí muže a do nového ponížení? Muž sebe starší si ženu najde vždy; nikoli však ustaraná žena s dětmi!

Úplná oddanost, kterou manželství obsahuje už svou podstatou, mluví pro nerozlučitelnost. Manželé odevzdávají vlastnictví svého těla jeden

druhému, dávají vše, i stydlivost. A tu bez úplně vzájemné oddanosti byly by tyto intimnosti každé šlechetné duši nesnesitelné. Kdyby stála v pozadí hrozivá možnost, že to nejužší spojení může být rozděleno a že ten člověk tak blízký stane se zase cizím, ba horším než cizí, to by každou radost zkazilo, ba znemožnilo. A to vše se děje při soudním projednávání rozlučky manželské! Jak hrubě, bezohledně se strhuje závoj vzájemné důvěry, do něhož se duše dosud stydlivě halila!

Tento psychologický důvod proti rozluce manželské je sice jemný, ale pro mnohou duši tím působivější.

M o m e n t v ý c h o v n ý žádá si nerozlučitelnosti manželství. Manželé se mají vzájemně vést, vychovávat, jedna duše má takřka budit druhou a přispět k rozvoji šlechetných sil a mohutností duševních. Je však logické, že manželé, kteří nejsou nerozlučně spojeni, necítí potřebu, aby potlačovali a odkládali své chyby, které mohou vzájemnou harmonii ohrozit a zrušit. Ten boj není snadný ani příjemný. Ti pak, kteří nejsou spojeni na vždy, mohou si říci: »Nepůjde-li to, rozloučíme se a budem hledat štěstí jinde« a nedají si práci, aby se zapřeli.

Když se dostaví v manželství nerozlučitelném malé počátky rozporu, odcizení, tu manželé dbají, aby se nezvětšovaly a nestavily mezi ně hráz. Vždyť přece musejí spolu žít až do smrti, musejí si tedy vyhověti! Hledí vše urovnat, pamatujíce na slovo Kristovo: »Slunce ať nezapadá nad hněvem vaším!«

V které rodině by nebyly nějaké různice? Man-

želské rozluky je šíří, nerozlučitelnost pak je omezuje a vylučuje. Manželé, kteří jsou si vědomi nerozlučitelnosti svazku manželského, budou tím bedlivěji střežit oči i srdce, nebudou zvědavě tajně hledět toužebně po jiných osobách, s nimiž by mohli být také šťastni, anebo »ještě šťastnější«. Zajištěný pokoj dnešního štěstí chrání je nepřístupnou důvěrností s takovými osobami a dodává jim pevného a volného vystupování. Je oddálena i slepá a hloupá žárlivost, která takové trápení působívá, tolik manželství otravuje a konečně rozbíjí.

O tento výchovný moment je ochuzeno rozlučitelné manželství. Tu je otevřena cesta manželské nevěře, žárlivost bují, zkrátka rozlukou morálka upadá a charaktery zakrňují.

V ý c h o v a d í t e k, jimiž Bůh žehnává plnění manželských povinností, je novým stupněm v důvodech pro nerozlučnost manželství, novým závazkem manželů, aby své spojení ničím nerušili. Za dítky nesou oba, muž i žena, těžkou odpovědnost. K výchově jak hochů tak dívek je třeba společné práce muže i ženy. Z jejich obapolného působení vzejdou dítky a jen spolupůsobením obou může býti převedeno na děti, čeho potřebují jak se strany mužně-otcovské i žensky-matěské. A výchova dětí, toť důvod, proč už u starých národů bylo manželství nerozlučitelné.

Jak těžko se musí namáhat matka, od muže opuštěná! I děti musejí velmi strádat. A hůře ještě je, stojí-li tu opuštěn nešťastný, bezradný otec, když ho žena s dětmi samého nechala.

Jak smutné jest veřejné projednávání manželských

procesů, když se jedná o děti; komu je přiřknout, zda otci či matce? Každý jistě byl už svědkem scén, jež vyvolává část poškozená; a pak to dobrodružné úsilí dítě vyrvat násilím nebo lstí! Jak jsou ubohá srdce těch neblaze sporných dětí drásána a otrávena pro celý život!

Bonum prolis, blaho dítek, jejich řádná výchova, o niž se dlužno starati mnohá léta, je nejsilnějším důvodem přirozeným pro nerozlučnost. Pevný svazek manželský bývá nejbohatším zdrojem mravnosti a tedy i blaha státu. Pro katolíky ovšem je nejsilnějším vnitřním důvodem nerozlučitelnosti onen nadpřirozeně tajemný význam křesťanského manželství, jež je zobrazeno v nekonečně dokonalém spojení mezi Kristem a církví. Jako toto spojení nebude moci býti rozloučeno, tak ani řádné manželství muže a ženy nelze ničím rozvázati.

Můžeme uzavřítí řadu důvodů pro nerozlučitelnost manželství slovy papežské encykliky »Casti conubii« o manželství: »Manželství, třebas i v řádu jen přirozeném — a tedy dávno před tím, než bylo povýšeno na svátost — bylo od Boha zřízeno tak, že se od něho nedá odloučiti trvalost a nerozlučitelnost svazku; tento svazek nemůže tedy žádným občanským zákonem býti rozloučen . . . A tak kdykoliv se uzavírá manželství, je tu dvojí možnost: buď se toto manželství uzavírá tak, že je to skutečně pravé manželství, a pak bude s ním spojen onen trvalý svazek, který je podle božského práva srostlý s každým pravým manželstvím; nebo se předpokládá, že se uzavírá bez onoho trvalého svazku, ale pak to

není manželství, nýbrž nedovolené spojení, které je svou nejvnitřnější podstatou v rozporu s božským zákonem; v takové spojení nelze tudíž ani vstoupiti ani v něm zůstatí.« (V překl. Dr. B. Vaška, str. 18.)

Námítky a pochybnosti.

Na jednu námitku, která vede dnes mnohé k rozlukám, musíme odpověděti. Bývají případy, kdy dva lidé se naprosto k sobě nehodí. Jejich soužití je pravé peklo. Za takových podmínek není možno do-
státi manželským úkolům. Jest kruté a nerozumné, když církev nutí dva nešťastné lidi, aby spolu neustále žili!

Tato námitka spočívá na omylu. Tak krutá a nerozumná církev není. Když je soužití vskutku nenesitelné, o čemž se podají neklamné důkazy, dovolu-
je církev *rozvod od stolu a lože* a ruší povinnost k společnému životu. — Jsou tedy volni? Smějí vejíti s jinou osobou ve sňatek, který jim přinese štěstí, jehož potřebují tím více, čím trpčeji ho pohřešovali v dřívějším manželství? To nelze, poněvadž dřívější pouto stojí tu na závažu. Ti už musí zůstatí tak, bez nového sňatku. A není to nic neobyčejného; vždyť přece je tolik jiných osob, jimž chudoba, nemoc aneb jiné nepříznivé okolnosti brání vejíti vůbec v manželství.

Ti všichni nechť uváží, že přinášejí svou oběť pro vyšší cíl, pro Boha a jeho svatý zákon, pro národ a stát, pro celé lidstvo, na něž by přikvačila nesčetná zla, kdyby rozluka byla dovolena. Ani v jednom pří-

padě nelze učiniti výjimku. Tím by nastal praejudic i pro jiné případy a bylo by po nerozlučitelnosti. Tak by byla církev daleko krutější, kdyby dala souhlas k rozlukám, než když jej naprosto odpírá.

Slýcháme často námitku, že církev už nejednou rozloučila manželství, ovšem bohatým a mocným tohoto světa. To však nikdo nemůže dokázat. Je pravda, že církev prohlásila častěji manželství za neplatné, když tu byla od počátku nějaká překážka rušící manželství, ale platné manželství nemůže ani papež rozloučiti a také to nikdy neučinil ani za cenu celých zemí. Odtržení Anglie od církve katolické povstalo, jak známo, jen proto, že papež nechtěl a nemohl vyhověti žádosti krále anglického Jindřicha VIII. o rozluku manželskou. Bylo to r. 1527. Nutno tedy rozlišovati mezi rozloučením manželství a prohlášením nullity.

Sigrid Undsetová, vyznamenaná cenou Nobelovou, líčí ve svých románech stíny moderního manželství, jak je viděla u svých souvěrců nekatolických; byla proto plna obdivu pro ideál katolického manželství. To jí také hlavně přivedlo do církve katolické. Ve svých spisech zdůrazňuje, že rozvedená osoba má zůstati svobodnou a modlitbou, pokáním, hledati cestu k opětnému sblížení. Rozvod přivede často rozloučenou část k vědomí ztráty, Bůh ji vezme do školy, sešle na ni nemoc nebo jiné zkoušky. To vše disponuje ke kajícímu návratu. Katolický manželský ideál zákazem druhého manželství umožňuje opětné spojení manželů, které po trpkých zkouškách bývá tím pevnější.

Nerozlučitelné manželství skýtá velké výhody a útěchu v životě i při smrti. Oba manželé žijí vzájemně pro sebe a pro děti. Putují tímto životem společně; jejich povinnosti, v nichž se vzájemně podporují, vedou je cestou vnitřního zdokonalení stále výše k cíli posledního. Až se přiblíží den, který je rozloučí, den, o němž slyšeli v den svatby: »Do smrti mé nebo tvé«, jejich bolest z nastávajícího rozloučení bude velká; ale pohled zpět na léta, která spolu prožili, naplní je vděčností a útěchou.

Pěkně to vyjádřil kterýsi muž, jenž měl opustiti tento svět. Uchopil ruku milované manželky, pohlédl jí do věrných očí a pravil srdečně: »Děkuji Bohu, že mně dal tebe.« Kéž by tak mohli mluvit všichni mužové o svých ženách a ženy zas o mužích! Bůh nemůže udělit muži větší milosti, než když mu dá dobrou, věrnou manželku, a ženě zas, když dostane šlechetného, věrného muže. Kolik milostí je v tom zahrnuto, jak je tím požehnán celý život! To poznají oba teprv, až oba po krátkém čase oddělení opět spolu v nebi budou spojeni.

MLÁDÍ.

Mládí je doba usměvavého jara, je čas setby a různých nadějí, ale jest i věkem prudkých jarních bouří. Snadněji lodník obepluje obávaný mys Horn, než jinoch svou životní dvacítku.

Mládež je jako kapka vody čistá a průhledná. Záleží na tom, kam padne; jestliže na květ, je z ní perlička rosy; jestliže však do prachu, je z ní bláto. Prostředí vnější i vnitřní, t. j. okruh zájmů a myšlenek, učiní z mládeže všecko nejhorší i nejlepší. V každém srdci člověka dvacetiletého dříme apoštol. Dříme teprv; kdo ho probudí? Či se stane apoštolem zla a zkázy?

Mládí má víru v ideál, který jako neviditelný zvon zní a volá k výšinám. Mladé srdce je anténou, která zachycuje jemné hlasy, jež přicházejí z krajů nadzemských. Mládí nezná pochybnosti. To je vlastnost starých; kdo začíná pochybovat, stárne.

Mládí žije nadějí; nezabývá se přítomnou chvílí, je o deset let napřed, snuje plány, buduje větrné zámky, nezná trpkých zklamání, těší se na budoucnost.

Mladý věk je každému sympatický, milý. Jest jako poupě, jehož lístky jsou cudně složeny a ukrývají snad nevyčerpatelné bohatství. Půvab těla a svěžest duše získává každého. Svatý Augustin přecházejí ve své řeči k mládeži, stává se něžnějším a volá: »K vám, ó jinoši, květe lidského věku, řeč svou obracím.« Anglický kardinál Gibbons říkával: »Mládí hledí vpřed. Jakmile dosahujeme určitého věku, musíme mnoho obcovati s mládím, abychom nezestárli.

Mláďí má plány, naděje, vůli do budoucna. Mláďí věří v budoucnost. Žije v očekávání velkých věcí.«

I sám Božský Spasitel miloval nad jiné mladý věk. O jinochu, jenž zachovával všechna přikázání od mladosti své, praví evangelium: »Pohleděv naň, zamiloval si ho.« O nikom jiném to Písmo nepraví, na nikoho Kristus nehleděl s takovou láskou jako na ideálního jinocha. Konečně Bůh sám, jenž je začátek všech věcí, má podle svatých Otců největší zalíbení na prvotínách, na tom věku, který je počátkem lidského života. Prvotiny lidského věku, zasvěcené Jeho službě, jsou Bohu nejmilejší.

Věk nejlíbcznější, ale i nejnebezpečnější, věk smělých nadějí, ale i skrytých úskalí, potřebuje poučení, vedení, aby se nestal obětí nerozvážnosti a neztrótkotal na úskalích dnešního života. Mládež prý je jako lokomotiva, která jede rychle vpřed na kolech touhy po lásce a chlebě. O těchto dvou životních problémech si s mládeží přátelsky promluvíme.

Touha po lásce.

Mluvíti mladým lidem o lásce je prý totěž, jako mluvíti medikům o medicíně. To jest jejich obor, vlastní oblast myšlení a tužeb. Mláďí je lásky čas. Ano, láska je nejobyčejnější a nejdůležitější cit a ctnost i se stanoviska náboženského: »Páskou dokonalosti je láska.« U mládeže jde ovšem o jinou formu lásky; rozumějí tím ono citové blouznění, horování, jež veršem opěvává předmět svých romantických tužeb. Je to erotika, jež právě v dnešní době zamo-

řila mládež, ba celou společnost. Odvádí od reálného života; zamilovaný člověk oddává se místo práce planému snění, erotika u ženatých vede k rozvratu rodiny a k rozlukám manželským, neboť láska prý má právo lámat i nejpevnější svazky. Málokdo se odváží vystoupiti a varovati před tím, co všim a všemi je vyvoláváno a pěstováno písmem i slovem, v obrazech i na plátně biografů.

Mějme odvahu říci v této věci mládeži do očí pravdu; vždyť tak mluví i filosofové a mužové vědy, kteří život znají a snaží se přiblížit k přírodě.

Ti praví, že tato láska není cit původní, přirozený, nýbrž jen morfium, jed pro život lidské společnosti. Láska (rozumíme tu vždy onu romantickou erotiku) je produkt lidské kultury, jest snem básníků, který bychom marně hledali u prvotních národů, který ostatně i dnes při setkání s životem vybledne. Básnictví kotví v lásce; ale podívejme se na nejohnivější pěvce lásky, jak žili? Bud' byli nešťastně ženati, jestliže se však šťastně oženili, nechali milostných zpěvů. Manželku neopěvují — leč výjimečně — zato však nesčetné písně věnovali milenkám a snoubenkám. Tak se zdá, že láska a manželství se vylučují. Není však pochyby o tom, co je přirozené a původní, že je to manželství a rodina.

Jaký je tedy účel lásky? Jest jenom lakadlem k manželství. Lidé nežijí proto, aby se milovali, ale milují se, aby žili. Láska jest jen jako vůně a barva u květu, tedy něčím vedlejším. Barva květu je lakadlem hmyzu k oplodnění; u člověka je zas láska takovým lakadlem do málo romantického domova, kde je třeba vychovávatí dítky atd. Rostliny, které

se pěstují jen pro vůni a barvu, daří se jen ve skleníku, nedají se množit, jsou sterilní a mají krátké trvání. Naše skleníková kultura pěstuje takové sterilní lidské produkty; to jsou ti, kteří znají jen máj života, a nikoli měsíc září, čas sklizně. Láska jest jen maškarní hra, není to pravý život, jenž má jiný cíl než osobní zážitky. Význam lásky tkví v tom, že je předvojem manželství. Láska není nic jiného, než fantasií a citem maskovaný pud pohlavní, jest jen náhražkou za skutečné ukojení. Proto láska tak zvaná platonická je nemožná, neboť skrytý instinkt vede vždy k manželství.

My jsme zvyklí v slově »láska« slyšet čistou přirozenost, božský hlas, a zatím je to jen rafinovaný, zjemnělý produkt kultury. Může být citem přirozeným u osmnáctiletého neprobudilého člověka, tomu se nemusí jeho kouzlo brát; ale umělé prodlužování těchto stavů nad věk puberty není správné. Pěstění erotiky, toto sentimentální proslazení života má půvab jako estetický požitek, ale znamená nebezpečí pro lidstvo a je na škodu skutečnému životu. Je třeba burcovat mládež z těchto snů a varovati zejména před podněcováním erotiky.

Cílem života je manželství, rodina, a ne erotika. Kdo hledá jen tyto city, buď vylučuje manželství, anebo aspoň plod manželství. Romantičtí pěvci a básníci popřeli manželství v praxi i v teorii, ba zesměšňují je. Skutečnost ukazuje, jak se jim podařilo prokvasit a rozložit dnešní společnost. Sobectví, perverse jsou znaky erotiky, jež je sobě účelem. Pokračování té cesty vede k pohlavní perversi,

k lásce k témuž pohlaví. Konce pak představuje historie Řecka, kde Plato opěvoval obdivuhodnými akordy ve své »Hostině« zvrhlý Eros; ale když Flaminus vtrhl do země, celá Achaja nemohla postavit do pole ani 2000 mužů zbraně schopných. Eros tak oslavovaný a vystupňovaný vede k smrti jednotlivce i národ.

Manželství je hrob romantické lásky. To je fakt denní zkušenosti. Stálé soužití, každodenní starosti udusí romantické sny. Rodina působí na újmu estetických forem ženského těla, děti ukládají různá odříkání v individuálním užívání, a zkratka není tu již atmosféra poetických tužeb. Tím ovšem není řečeno, že manželství musí padnout na stupeň banální střízlivosti. To je právě velký klam opěvovatelů lásky, jako by nebylo štěstí kromě romantického citu erotického. Štěstí manželské musí být založeno hlouběji, musí spočívat na pevnějším základě, než jsou ty romantické sny. Pravé štěstí manželské spočívá ve vzájemném porozumění, v oboustranné pomoci, takřka ve spojení dvou bytostí, jež působí doplnění a rozvinutí osobnosti.

Mladí lidé tedy chybují a velice se klamou, když svůj mladý věk stráví v erotickém blouznění. Ani k šťastnému manželství není třeba této rozcitlivělé lásky, jen když je tu vzájemné porozumění a sympatie. Taková láska, jež opouští dům, rodiče a vrhá se pro milého do bídy, je dobrá jen pro romány a na scénu pro přecitlivělé publikum. Ale v životě to obyčejně končí tragicky. Když Jeník a Mařenka se vezmou z »čisté« lásky, bez halěře peněz, brzy se dostaví výčitky a nesoulad; ne snad proto, že by ne-

mohli snášet hlad, ale jsou horší věci. Když třeba žena musí chodit v staromódním klobouku, anebo muž zas se musí zříci domácího pohodlí, v němž žije jeho vrstevníci.

Nesmíme mít za zlé rodičům, když zamilovaným dětem činí obtíže, není-li tu hospodářské základny pro založení rodiny. Mají na to právo a je to rozumné: když nemají rozum mladí, musejí jej mít staří. Manželství není jen společenství pohlavní, nýbrž i hospodářské, vyživovací, zkrátka životní. I tyto momenty padají v úvahu. Je pravda, že manželství nemá být »handl a kšeft«, ale také to je jisté, že ideál čisté romantické lásky je bezmyšlenkovitá fráze.

*

Pro úplnost uvádíme dále, že tato romantická láska je výtvozem mužského ducha, nikoliv ženy. Intuitivní přirozenost ženy směřuje jinam. Tak jest muž postaven do divného světla jako hlavní vinník rozháranosti dnešních poměrů manželských a původce sexuální bídy.

Jinak je založena žena a jinak muž. Žena, jakožto strážkyně života, chce manželství; muž zas spíše lásku. Lyrická láska byla za všech dob opěvována muži. Když to činily ženy, byly to typy nečenské. Básniřky mívaly vždy rysy mužské. Sapfo opěvovala lásku k témuž pohlaví, George Sand (mužské jméno) chodila s krátkými vlasy, často v mužských šatech a milovala zženštilé muže. Zdravá žena neptá se tak po lásce jako po manželství; chce dítě, k němuž se upíná celá její mysl. Přijímá romantické

blouznění mužů, prohlédá je s úsměvem a odhazuje stranou, když se ukáže pravý smysl lásky.

Muž vynalezl lásku jako podnět pro svou uměleckou tvorbu a jako osvěžující mezihru v boji životním. Muž to byl, jenž vytvořil ženu-milostnici, vylákal ji z přirozeného okruhu jejích zájmů. Muž vytvořil koketu, elegantní partnerku pro své ideje a plány; tyto ženské typy pak rodinu odmítají.

Duševní emancipace nepovstala z přirozené vůle žen, nýbrž z hospodářského omezování. Ostatně průkopnice emancipačního hnutí bývaly typy neženské, přírodě odcizené a mužskými idcály zaslepené. Ozvěnu v davech našly jen proto, že měly spojení v hospodářské nouzi.

Žena nechce lásku. To muž jí teprv namluvil, že cesta k dítěti musí vésti přes zahrady osvětlené měsíční září erotiky. Zdravé ženy berou kytice, které jim láska přináší, naslouchají serenádám pod okny, ale smějí se uvnitř a vědomě nebo neuvědoměle sledují jediný cíl, totiž zapřáhnouti muže do manželství, které muž považuje za jeho, žena však za triumfální vůz. Ženě jde nikoliv o to, aby se vdala šťastně (ve smyslu poetů), nýbrž, aby se vůbec vdala. Jest jí milejší manželství s dítětem, než láska bez manželství. Žena miluje muže ne tak pro jeho duševní vlastnosti, jako proto, že je muž, a hledí ho různou lostí přimět k tomu, aby byl služebníkem života, jenž se ztělesňuje v dětech. Správně tedy kdosi napsal: »Žena je příroda, muž je duch.«

Muž se snaží přemoci život a přirozenost, vystoupit z jejích ohrad. Emancipace je jeho dílo: Život muže je složitý. On sice poslouchá instinktů, ale chce

jich užít pro své individuální cíle. Žena myslí více pudově, muž zas více účelně. Muž vytvořil složitou dělbu práce, jež nemá vztahu k životnímu smyslu lidského bytí. Velké civilizační systémy: umění, věda, stát, jež neslouží životu, ale chtějí, aby život sloužil jim, jsou dílem muže. Ženu vede příroda jinam, kde nemá konkurence mužské, žena je královnou krbu rodinného, je strážkyní života.

Touha po chlebě.

Druhým kolem, jež žene mládež budoucnosti vstříc, je touha po chlebě, po existenci. Mladý člověk, ať dívka či jinoch, sní o samostatné existenci, o krbu rodinném. Mají jim k tomu pomáhati rodiče; ale hlavně sami mladí si mají šťastnou budoucnost připravit. Dnes je zlá doba; přes nejlepší vůli nemožou se domoci místa, samostatné existence. Trpí za cizí viny, *jsou obětí dnešní krise.*

Mládeži se nemá však mnoho mluvíti o krisi. Stále ty písničky nejsou vhodné, mládeži nesvědčí a není to ani pravda. Mnozí tím omlouvají svoji neschopnost a lenost. Jsou lidé, kteří měli a budou mít krisi vždy. A jiní si ji zaslouží. Muselo to na ně přijít. Honit se po zábavách, chtít všeho užít, neumět si nic odříci, žít nad poměry, práci jen tak odbývat, to musí přivodit krisi, katastrofu. Život není jen zábava a žert. Dnešní krise je namnoze krise lidí.

V mnohých případech je vina u dnešní generace. Pán Bůh všem slíbil chleba s dostatek, ale neslíbil jim zbytečnosti. V potu tváře si ho musíme dobývat,

a nesmíme chtít vše, čeho se nám zachce. Jsou-li dnes mnozí v úpadku, je to tím, že sami nepracovali, nešetřili a nepočítali. Co se lidé dřív napracovali — a dnes chtějí mít vše snadno, zadarmo!

Sami jsou si tím vinni. Jaké heslo ovládlo lidskou společnost? Zábavy, radovánky, užívání. Ano, radost musí být. Je potřebná mladému člověku jako práce sama. Ale jak dnes lidé užívají zábavy? Není jim oddechem, není chladem večerním po únavné práci v denním úpalu dne. Dnešní člověk jí užívá jako narkosu, morfia, jež podlamuje odolnost vůči překážkám. Shon po radovánkách, požívačnost zamořila celou společnost jako nezdravá plíseň.

Schopní, skromní, spolehliví lidé se vždy užíví. Těch se i dnes nedostává, po nich je stále poptávka. První místa jsou stále ještě volná, první řady jsou dosud neobsazeny. Tedy žádný fatalismus, žádná krise. Světa neřídí slepý osud, nýbrž Prozřetelnost Boží, jež chce, aby každý byl strůjcem svého osudu. Mnohé zhýčkané, přecitlivělé zastihla doba nepřipraveny. Ale napětím všech sil uhájíme skrovné živobyty vždy.

Mnozí se radují, že je Prozřetelnost postavila do této doby přelomu, kde mohou ukázati svou vůli a energii. V zápasech roste síla. Slaboši ovšem budou jen olejem světového stroje. Je to tvrdá řeč, ale velká doba vyžaduje velkých lidí.

*

Není vše, jak má býti; dnešní společnost musí se přebudovat. Po tom se volá stále hlasitěji a na mnohých místech je skutečně dobrá vůle. Ale dnes na-

mnoze vidíme muže s dětským kočárkem v parku, zatím co žena je v zaměstnání. To je převrácený pořádek. Muž má vydělávat, žena pak má doma spravovat domácnost a vychovávat děti. V dnešním nedostatku práce nemůže mít muž i žena samostatné povolání. Tyto socialistické ideje jsou dnes překonány. Nikdo také nemůže ženu doma u rodinného krbu zastoupit. Tedy první požadavek je: ženy se mají vrátit z úřadů do rodin, aby mužové našli zaměstnání. Dále se má manželství zajistit tak, aby znamenalo zaopatření ženy. Jedno souvisí s druhým: náprava sociální a mravní. Dnešní dívky mají být vychovávány pro rodinný život. Doba si to sama vynutí; lépe však, začneme-li sami dobrovolně a hned.

Nechceme poníženi ženy, aby byla služkou mužovou, jsouc mu vydána na milost a nemilost. Některá povolání zůstanou vždy vyhrazena ženám. Jako učitelka, ošetřovatelka, modistka, charitativní pracovnice uplatní se žena vždy lépe než muž. Ale nejlépe žena vynikne jako strážkyně života u rodinného krbu. Žena na svém místě, žena dobře vychovaná, získá si takovou úctu, nabude takového vlivu ve svém království, že se jí žádná panovnice nevyrovná.

Mládí je doba vývoje a vzrůstu, je to perioda šlechetných tužeb a různých citů, často protilehlých, jež za sebou následují tak rychle jako odliv a příliv. Jde o využití všech těchto sil, o uspořádání a usměrnění všech vloh a vznětů.

Starý obraz, vyrytý na kameni zobrazuje zvláštní spřežení: jsou to mravenci, kteří táhnou vůz, a motýl jako vozka drží v rukou otěže. Toť obraz mládí, jaké

má být. Dvě různé složky, píle s rozvahou a bujná fantasie táhnou pospolu životní vůz; mravenčí píle jako soumar, roztěkaná fantasie jako vozka. Naopak by to nemělo úspěchu; vůz by klikatou cestou vzal brzy za své. Píle a energie ať se ubírá tím směrem, kam šlechetné tužby mládí směřují — za chlebem a za rodinou!

O LÁSCE K VLASTI.

Jednou z nejnepřehlednějších etických otázek je láska k vlasti. Je ovšem tak přirozená, že každý to cítí, a proto hledí na toho, jenž se i nad ten předpoklad povznesl, jako na nevděčníka, na člověka, jemuž něco podstatného chybí. Láska k vlasti to byla, jež je takřka hybnou pákou dějin různých národů, a zvláště našeho národa, že podle mínění směrodatných historiků smysl našich tak pohnutlivých dějin dlužno hledati v této snaze či ctnosti. Pozorujeme rovněž, jak teploměr těchto citů kolísá; jednou stoupá hodně vysoko ve chvílích národního nadšení, pak zase vlivem cizích směrů klesá skoro až na nulu. Směry národní a kosmopolitické narážejí na sebe, potýkají se se štěstím střídavým.

V této těžké otázce, o níž se mnoho mluví, ale již každý jinak rozumí a dokonce své vlastní sobecké cíle rouškou vlastenectví zakrývá, chceme si i my zjednati jasno. Vymezíme nejprve jasně pojmy a půjdeme až na kořen věci, zkoumajíce etickou cenu tohoto citu i jeho legitimní uplatnění, a budeme se zabývati křesťanským stanoviskem, jež i zde šťastně a jasně řeší problém k blahu národa a ve prospěch celého lidstva.

Co je národ a vlast?

Přemýšleli jste už někdy o tom, co je národ a vlast? Není snadné podati správný výměr. Snad je to ta naše země, města, pole, hory, kraj, o němž zpí-

váme, že zemský ráj to na pohled? Ale to vše najdem jinde, a snad ráj ještě krásnější. Ostatně, kdyby byl sem přišel místo praotce Čecha jeho bratr Lech, byla by to země polská. Ale není to ani řeč společná, jež tvoří národ. V USA nebo v Irsku mluví se anglicky, ale obojí, Američané i Irové, pokládali by to skoro za urážku, kdybyste je nazývali Angličany. Ani samostatnost, vlastní stát, netvoří národ; byli jsme pod cizím jhem a národem českým jsme být nepřestali. Ač cítíme, že tyto složky dotýkají se pojmu národ, přece netvoří jeho podstatu, jež je ve společné tradici, v kulturních státcích, ve společné myšlence, jež řídila osudy velké rodiny, celého kmeny spjatého týmž jazykem, týmiž obyčeji a státní příslušností.

Národ a vlast! I to jsou různé pojmy. Národ se ve všech jazycích odvozuje etymologicky od narození, od rodiny, od životní buňky celého pokolení, jež se rozvíjí v živý organismus, v jednu velkou rozvětvenou rodinu, spojenou láskou k dějinám té rodiny, k památkám a událostem jejím, zkrátka národ je jedna velká slavná rodina.

Co tato rodina »vlastní«, kraj, zemi, dům, v němž jsou její členové doma, je vlast. Členové velké rodiny a rodný dům, to je národ a vlast. Ve slově vlast slyší každý hlas svého otce, své matky, bratří a sester, cítí chvění vlastního srdce. To nejsou fantastické výplody lidských rozmarů, nahodilých potřeb, to je símě, jež vyrůstá na přirozené půdě ze setby samého Stvořitele lidské bytosti.

Milovati svou vlast je přirozené. Milujeme otce,

matku, bratry a sestry, máme rádi rodný dům, k němuž se poutá tolik vzpomínek minulosti; tato naše láska a oddanost vztahuje se i na naši širší rodinu a velký rodný dům, jímž je naše vlast. Není přirozené ani hezké opakovati prospěchářsky: Ubi bene, ibi patria; tam je má vlast, kde je mi dobře. Tak volají ti, kteří rozbíjejí rodinu, majíce na zřeteli jen živočišné potřeby člověka. U těch nepřekvapují výroky, jako na př.: »Jdi přes devatero hor a devatero řek, vlasti nenajdeš.« Internacionála, která ruší hranice, ruší násilně i nejněžnější vztahy a city. Dobře hledme na to, co všechno lidstvo pojí, ale nezapomínejme toho, co pojí k sobě příslušníky téže země.

Ale není zas rozumné viděti jen svou zemi a jinými pohrdati. Ano, existuje i takový egoismus v životě národů, jenž se nazývá nacionalismus a natropí víc škod, než onen druhý extrém. Křesťanství jde i tu zlatou střední cestou, přikazuje lásku k vlasti, a brání jejím výstřelkům. Je mravní ctností, k níž nutně patří ony kardinální ctnosti: rozumnost a mírnost.

V čem záleží láska k vlasti.

Co nám ukládá láska k vlasti? Víc než poslouchati legitimních zákonů; to je nutný požadavek státního a společenského řádu. Patriotismus jde nad poslušnost, žádá víc než loyální smýšlení. Poslušnost je shoda vnějšího jednání se zákonem, je ctností trpnou. Láska však je svou podstatou aktivní, obsahuje vě-

domí vnitřní náklonnosti, a má charakter vnitřní svobody víc než poslušnost. Když platíme přiměřené daně, respektujeme zákony, státní autoritu, to není ještě láska k vlasti, nýbrž když to vše činíme rádi a jsme ochotni přinášeti i velké oběti, jestliže toho vlast vyžaduje.

Láska k vlasti vyžaduje od nás cit a čin, je tedy dvojího druhu, čili abychom se vyjádřili odborně, je *efektivní a afektivní, činná a citová*; obě jsou přikázány přirozeným zákonem.

V každém člověku je t. zv. kulturní pud, jenž lidstvo vede k podrobení země v technickém a duševním ohledu, k ovládnutí živlů a k zušlechtění mravů. To je cíl kulturních snah, jež sídlí v každém člověku. Jednotlivec sám toho nedosáhne, je konečně jakožto tvor společenský odkázán na ostatní i v tisícířých potřebách jiných. Vyplnění velkého kulturního úkolu dosáhne se spojením lidí v uzavřené samostatné společnosti, jež disponuje kulturními prostředky. Tak vede přirozenost k rozšíření domu rodinného, k vlasti. I tu je svatou povinností každého, aby přispíval k zdaru celku a přinášel oběti — toť povinnost efektivní lásky k vlasti. Tak láska k vlasti svými kořeny tkví v podobnosti a společenství krve, původu a úkolu. Pouta společenství a podobnosti jsou základem lásky a její mírou. Čím větší spojení, tím větší láska.

Láska afektivní (citová) spočívá v cenění oné lásky efektivní, kterou provází, a to různou měrou.

Ta různost řídí se podle individuálního a národního charakteru i podle různého cenění národních

statků. Tak usedlý venkovský lid, jehož osudy jsou spjaty s hroudou zemskou, obyčejně více lne k své užší vlasti než pohyblivý obyvatel městský, který často svými širšími zájmy převyšuje venkovana v lásce k širší vlasti. U vzdělance, jenž má více porozumění pro výkony státu a pro různá kulturní odvětví, je cit lásky k vlasti silnější než u člověka bez vzdělání; blaseovaný polovzdělanec pak bývá velmi chudý na patriotické city.

I různé národy vyznačují se větším nebo menším vlastenectvím. Známý je patriotismus Italů a Španělů; a není divu, neboť pro své patriarchální zvyky by se jinde těžko aklimatisovali. Polák houževnatě lne k své řeči mateřské a tedy i k vlasti. Zato Angličan nese všude svou vlast, jsa proniknut světovládnou mocí svého ostrova. Mocný vliv na lásku k vlasti a lidu má i společenství, jednota náboženství a vyznání. Proto národy románské, kde církev katolická je takřka výlučným náboženstvím, slynou svým vlasteneckým založením.

Universální křesťanství a láska k vlasti.

Od nepřátel církve slyšíme často námitku, jako by křesťanství a zvláště církev katolická, jakožto universální, mezinárodní, byla na úkor lásky k vlasti, ba jako by byla nepřátelská státu.

Ta námitka je nespravedlivá. Mohli bychom v té příčině uvést už příklad samého Krista. Jeho srdce tlouklo láskou k nevděčnému a zatvrzelému národu svému. V domácím městečku Nazaretě počal svou

činnost veřejnou kázáním v synagoze. Jen zřídka překročil hranice své země, ač u pohanů a samaritanů by se mu bylo dostalo daleko vlídnějšího přijetí. Jak Kristus, tak církev, jež je následováním, pokračováním Krista samého. Nebo vizme apoštola národů sv. Pavla, jenž vypověděl boj modlám pohanských států, ale nikdy pohanským státům; sám pak zůstal v mnohém věren zákonu farisejskému a byl horlivým vlastencem.

Církev nezasahuje do vedení státu ve věcech, jež jemu náležejí, aniž chce zasednout na jeho místo. Kristus svým slovem: *»Mé království není z tohoto světa«* učinil přímý řez mezi mocí státní a církevní; při dobré vůli pak nemůže nastat kolise. Svým programovým slovem: *»Dávejte, co je císařovo, císaři, a co je Božího, Bohu«* jasně stanovil obor obou mocností. Katolíkům pak jsou obě svaté, t. j. Bohem dané.

Papež Lev XIII. v encyklice *»Sapientiae christianaee«* (10. I. 1890) pojednává o nejdůležitějších občanských ctnostech a pronáší tato krásná slova: *»Jsme-li povinni na základě přirozeného zákona zvláštní láskou a oddaností společnosti, v níž jsme zrozeni a vychováni, takže žádný občan se nesmí báti ani smrti za vlast, pak my křesťané tím vřelejší láskou máme býti oddáni církvi.«*

V universálním, mezinárodním, neboli lépe řečeno nadnárodním rázu církve katolické není nikterak překážka pravé oddanosti a lásky k vlasti. Opakují se ty verše v různých variacích, jako by ultramontanismus a patriotismus se spolu nedaly srovnat, u nás

pak, že Říman (katolík) nemůže být dobrým Čechem. Ty dvě mocnosti by se nesnesly, kdyby papež byl hlavou politickou a chtěl v těchto věcech rozhodovat. Když však jedna moc rozhoduje o věcech božských, druhá o lidských, konflikt je možný jen tehdy, jestliže se stát neprávem vměšuje do věci svědomí. Tu ovšem platí, že více sluší poslouchati Boha než lidí; ale ani tenkrát láska k vlasti u katolíků není otřesena. Vskutku ať ve válce ať v míru — podle slov uvedené encykliky — není lepších občanů nad katolíky, kteří jsou státu věrní z příkazu svého náboženství.

A vskutku i mezi svatými, kteří jsou výkvětem křesťanů, najdeme mnohé nadšené patrioty, kteří i svůj život za vlast položili, jako jsou na př. sv. Johana z Arku (Panna Orleánská) nebo náš sv. Václav.

Křesťanství lásce k vlasti jen prospívá.

Ano, prospívá jí už tím, že jí vnitřně zušlechťuje a posiluje. Jako milost neničí přirozené vztahy mezi lidmi, nýbrž je zdokonaluje, schvaluje a posiluje, tak i křesťanství čistě lidskou lásku — jakou je láska k vlasti, povznáší, osvěcuje a posiluje. Představitelé státní moci obklopuje božskou autoritou a věrnost poddaných — patriotismus sám povznáší na výši křesťanské ctnosti. Učí, že Bůh je Bohem pořádku, jenž chce řádné soužití lidstva, což vyžaduje nadřizenost a podřízenost; učí dále, že zdrojem vší moci je Bůh, jenž i sankcionuje všechna legitimní užití moci státní. Vřelejšího tónu věrnosti a oddanosti

státu nemůže tu dáti ani moderní pozitivistické stanovisko, jež stát činí zdrojem moci a práva, ani kantianismus, jenž šetření zákona povyšuje na poslední instanci. Ba bez náboženství je láska k vlasti pochybná.

Sv. Augustin chválí Římany za jejich lásku k vlasti, ale zároveň lituje, že jejich patriotismus z nedostatku nábožnosti není ctností Bohu milou. Volá pak: »Prvně zahynuly modly a pak teprve zahynul Řím.« Tomuto křesťanskému Platonovi tane na mysli nejvyšší ideál státu, v němž vládá i lid je proniknut duchem evangelia Kristova. V takovém státě pak je vlastenecký duch dvojnásob silný, neboť vlast je milování hodnější a láska k vlasti je láskou náboženskou!

Křesťanství prospívá dále lásce k vlasti tím, že ji chrání od nebezpečí nacionalismu a od výstřelků chauvinismu, do nichž tak snadno upadá vlastenectví ničím neregulované. Jaké tu služby prokázalo lidstvu křesťanství! Vizme jen, jak tomu bylo v dobách pohanských. Pohanům byl cizinec (nebyl-li to jejich spojenec) už pro svůj původ předmětem opovržení a nenávisi. A jak ukrutné bylo vedení válek u starých národů, kteří neměli toho vědomí, že u poražených mají uznávat lidská práva! Římanům byl cizinec barbarem a nepřítelem, poněvadž nemluvil jejich řečí; křesťanům je cizinec bratrem a hostem. Svým požadavkem lásky k nepřítelům zušlechtilo křesťanství poměr mezi národy, i když spolu vedly války. Zásada, že každý je náš bližní, sblížila lidstvo různých národů a naučila vidět i v politických odpůrcích bratry v Kristu. Lid-

stvu jsou dnes ty zušlechtěné vztahy samozřejmé, ač si ani neuvědomí, že za to vděčí křesťanství.

Křesťanství rovněž podporuje mírové snahy mezi národy, a to požadavkem světové misie; chce všechny národy shromáždit v jednotu víry, spojit je v jednu vyšší jednotu, aniž zamýšlí zredukovat všechny půvabnou a Bohem chtěnou rozmanitost států a národů v monotonní jednotvárnost. Církev nepotlačuje zvláštností národů, (nechává je, pokud může, i v liturgii) nešíří uniformovaný kosmopolitismus, učí jen a přikazuje vlast ctít a milovat, ale také respektovat cizinu.

Křesťan-vlastenec miluje svou zemi a její lid, nezapomíná však, že v té velké vlasti Boží jest jedna země a jeden lid. Srdce jeho náleží vlasti, k jejíž řeči, písním, historii a kultuře s pietou lne, ale zachová si jasný pohled i do jiných národů a zemí, u nichž je také leccos obdivuhodného a od nichž se může leccemus učit.

Křesťanství razí tuto zlatou střední cestu mezi soběstačným přeceňováním, jež hledí na jiné opovržlivě, a mezi malomyslným podceňováním sebe, jež všechno cizí vítá s obdivem a nechává panovat ve svém domě cizince.

Myslíme, že je důležité poukázat na hranice národních citů dnes v době politického vypětí, když se v sousední říši zavádí místo náboženství rasismus, jenž učí nenávisti k jiným národům.

I to dlužno zdůraznit, že vlastenectví se jeví spíše v pozitivní oddanosti své vlasti, než v odklonu od ostatních. V prvním láska k vlasti nezná mezí, avšak to druhé jde nad vlastenectví aneb je i proti němu.

VÁLKA.

Francouzský časopis »le Pèlerin«, jenž informuje a poučuje nejen slovy ale i obrazy, přinesl nedávno tyto dvě ilustrace. Několik mužů nese na nosítkách těžký palác Společnosti národů, jiní zas zavazadla s mírovými smlouvami. Cesta je vede neschůdnou krajinou až k rokli, přes niž vede úzká lávka znamenající mír. Vedle stojí anděl a upozorňuje muže ze Společnosti národů na nápis u lávky: »Pozor, deska je shnilá!« Skutečně, deska míru, jediný přechod přes nastalé nesrovnalosti, povoluje, bortí se a je nebezpečí, že se zlomí úplně a nastane nepřeklenutelná propast mezi národy, které zas vstanou proti sobě v nepřátelské, bojovné posici. — Druhý symbolický obraz představuje Společnost národů v podobě ženy, jež je obtížena různými pakty, úmluvami atd., že jich nemůže ani unést. Jí jde vstříc anděl s olivovou ratolestí a praví: »Jsi příliš obtížena mnohými knihami; tato malá zde ti stačí« — a podává zosobněné Společnosti národů — evangelium. Na to zapomněly národy v upřímné snaze o mír. Hromadí pakty, smlouvy a nepostarají se o hlavní věc, aby totiž byla víra v národech a mezi národy. Skutečně, kdyby tato jediná úmluva Boží vládla na zemi, pak není potřeba žádných jiných záruk a knih, neboť: »Kde víra, tam láska — kde láska, tam pokoj — kde pokoj, tam požehnání«.

Mír, dlouho želaný a očekávaný mír po světové válce je ohrožen. Znovu hledí kolem sebe s nedůvěrou národy po zuby ozbrojené; atmosféra je tak na-

bita hořlavinami, že stačí jiskřička a vznítí se požár válečný. Tak málo si lidstvo vzalo poučení z poslední války. A přece si kdekdo z nás přeje míru! Co souditi o válce, jak se křesťanství k válce staví? Zamezí ji? A jak my máme válce zabránit? Tyto časové otázky budou nás chvíli zajímati; lidstvu jest vždy třeba odpovědi na ně.

Válka je hrozné zlo.

To nemusíme dlouho dokazovati. Kdo prožil poslední válku světovou, ten jistě mezi největší zla a neštěstí, jež mohou lidstvo stihnouti, bude počítati válku. Každá, i vyhraná válka působí neblaze. Zpusťošeni na těle a životě národa nedá se ničím nahradit. Co trhá národy, rodiny, činí z lidí vlky a surovou zvěř, nemůže nikdy naléztí ospravedlnění. Válka je pohromou pro civilisaci. Všechny ostatní zájmy jsou zatlačeny do pozadí, vše je podřízeno zájmům vojenským. Říká se: »Inter arma silent musae — v čas zbraní mlčí musy.« Ale nejen vědy a umění, i celá civilisace a kultura je odstavena, padá za oběť operacím vojenským. Je vržena válkou zpět o mnoho let, ba mnohé kultury byly válkou přímo pohřbeny.

Papež Benedikt XV. psal za války zcela správně o sebevraždě civilisované Evropy, o hrozné krvavé koupeli, k níž se dala Evropa strhnouti s výše své kultury, na niž ji křesťanství přivedlo.

Válka budí zášť, rozpoutává nejnížší pudy, šíří násilnictví a hrubosti; život pozbývá posvátnosti. Období poválečné bývá obdobím pokleslé mravnosti a zvýšeného zesurovení. (Nedostatek úcty k cizímu ma-

jetku, jež byla za války otřesena, trvá ještě po válce.) Dlouhé doby je třeba, než se zase zavede majetková a právní jistota. Válka připravuje domácí revoluce, jež jsou explosí vši lidské špatnosti. Pamětníci poslední války mohli by o tom všem vypravovati.

Mír je proto podstatnou podmínkou všeho blahobytu, základem všeho dobra na tomto světě, podstatou klidu a pořádku. Po válce si to národy uvědomí, ale za nějaký čas, po časovém odstupu 30 až 50 let hrozné barvy války vyblednou, bezprostřední dojmy pomínou a lidstvo si přestane vážit dobrodiní pokoje a začne toužit znovu po osudných válečných dobrodružstvích. Tu je povinností zvláště nás, vrstevníků čtyřleté války, abychom pozvedli hlasu proti válce. Nepotřebujeme hrůz války světové při líčení ani zveličovati. Uvalila na lidstvo nevýslovné zlo; a budoucí válka bude ještě hroznější, neboť se stavějí ještě větší letadla a ponorky, vynalézají se ještě otravnější plyny, které v několika minutách vše živé daleko široko zničí. V minulé válce padlo 9,000.000 mužů; 80,000.000 jich stálo proti sobě ve zbrani. Čeho se nemáme obávati v příští válce, která zmobilisuje a vyzbrojí celé národy v rozsahu daleko větším? Nedávno činili v Německu pokusy s otravnými plyny a vyhubili jimi ve Frankfurtu n. M. všechny myši. Jistě však ty plyny nevynalezli proto, aby vedli válku proti myším. Válka moderní je válka průmyslová a vědecká, a ta je daleko hroznější: hubí, aniž je viděti zbraně nebo nepřitele, proti němuž by se mohla bránit. Válka chemická způsobí poušť na ne-

smírné prostoře země; ani jediný strom, ani jediný dům neunikne zkáze. Blokáda, zamezení dovozu nezbytných prostředků výživy, bude ještě ukrutnější než za poslední války. A dále líčí znalci budoucnost v čase vojny, jak lidé budou utíkat do jeskyní, do lesů a jak civilisace může skončit jednou velkou sebevraždou. A není žádné pomoci? Války bohužel zlidštit nemůžeme, ale přece něco můžeme — je odstraniti.

Tu každý jistě chápe bolest Otce všeho křesťanstva, jenž pozoruje, jak i nyní řinčí zbraně bratrovražedné, jak ze zpustošené země volá k nebi hlas bratrovy krve; a kdo by se divil, že volá k Bohu slovy žalmu: *»Rozptyl národy, které chtějí válku.«* (Allok. r. 1935.)

Když válka přináší nesčíslná zla rodinám, národům i společnosti lidské, tážeme se: Je sama v sobě zlá? Je každá válka nespravedlivá? Je zakázaná přirozeným mravním zákonem?

Je válka sama v sobě zlá?

I kdybychom stůj co stůj hleděli odvrátit národy od válek, přece nemůžeme říci, že každá válka je bezprávím. Nemůžeme každou válku bez rozdílu zavrhovat, nazývat ji vražednicí davů a říkat vojákům: *»Nesmíš vykonávat službu vojenskou.«* Tak hlásali Manichejští a u nás původní Čeští bratři. Zůstali však osamoceni; zdravý lidský smysl nám praví, že je to v nynějším řádu světovém utopie.

Když jednotlivci mohou svých práv hájit proti ne-

spravedlivému útočníku, vymáhat si svá práva, žádat satisfakci a restituci za porušení práv, tím spíše to může stát; neb tu se jedná o dobro širší, o práva všech poddaných. Jednotlivci hájí svá práva přivoláním autority státní — tak to žádá pořádek — ke komu se odvolá stát? Musí si vynutit právo sám válkou. Jinak by byla bezpečnost občanů vydána z vůli nepřátel.

Když však válka, kterou definují jako stav krvavého boje mezi státy, je takové neštěstí, může být jen nejzazším prostředkem k obhájení práv. Musí tu být proporce mezi vinou a trestem. Není spravedlivá válka, která je vyvolána malichernými příčinami. Nejprve se musejí vyčerpati všechny prostředky smírné: arbitráže, rozhodčí soud, a pak teprv může nastoupiti násilí, represalie a po vyčerpání všech prostředků teprv válka, pro niž by se rozhodl celý národ. Odpovědní vládcové sami mají se tázati zástupců lidu, jemuž válka ukládá velmi těžká břemena, svolí-li k válce; jinak by je lid mohl volat k odpovědnosti, jak jsme to často slýchali: »Jděte si zápasit sami, my na vás budeme hledět, kdo vyhraje.«

Závažnou příčinou k válce jest jen upírané jisté právo; tedy ani touha po zvýšení slávy, moci vlastního národa, ani obava před vzrůstající mocí sousedů není dostatečným důvodem. Nedovolená a nespravedlivá je taková válka, jež by byla pokračováním politiky silnějšími prostředky. Nutno zdůrazniti, že válka nedává právo; právem silnějšího nelze začíti spravedlivou válku. Papež Benedikt XV. hlásal za války národům: »Není dvojí morálky, jedna jež přikazuje lásku mezi jednotlivci, a jiná pro státy.

Zapomínání urážek, smíření mezi národy je zákon Ježíše Krista.« (Enc.: Pacem Dei munus.) Náměstek Kristův prohlásil nedávno na mezinárodním kongresu katolických ošetřovatelek: »Válka, která by byla jen válkou dobytčnou, je očividně už válkou nespravedlivou.«

Ovšem je spravedlivá válka obranná, ač si netroufáme tvrditi, že každá válka ofensivní, vypověděná, byla by už tím nespravedlivá. Ale potřeba expanse přelidněného národa není ještě totožná s právem vpádu a zaboru, ač i tento důvod něco váží. Těžko je rozhodnouti v konkrétním případě o spravedlivosti války, neboť nejsou nám známy všechny zákulisní zápletky a machinace.

Proto je těžko, vojínům do zbraně povoláním, rozhodovati o spravedlivosti války.

Konečně v e d e n í v á l k y musí být lidské. Když nestranný člověk řekne: »To už není lidské,« pak je ta válka proti přirozenému zákonu lidskému. Kdyby se celá pásma země proměnila v poušť a všechna kulturní díla zničila, kdyby se vedla válka proti ženám a dětem, tu už přirozený lidský cit takovou válku odsoudí: »Tak ať bojují Turci a ďáblové, ale ne kulturní národy.«

Nejen co do způsobu, ale i co do r o z m ě r ů se má spravedlivá válka omezit. Kardinál Faulhaber je toho názoru, že odloučení otců z jejich rodin v takovém počtu, jak tomu bylo v poslední válce, anebo nucený odchod všech mužských členů rodiny do boje, je proti přirozenému právu. Podle mravního řádu náleží otec především své rodině, a pak teprve vlasti, pokud ovšem si nezvolil povolání vojenské.

Kolik válek v historii by bylo ospravedlněno před mravním zákonem přirozeným, na to si odpoví každý sám podle těchto směrnic přirozené morálky.

Válka a křesťanství.

Je jisto, že války odporují vnitřnímu duchu křesťanství, jenž spočívá v lásce, smíření a porozumění. Přece však ani křesťanství nezabrání válkám, poněvadž se mu nepodaří změnit zcela všechna srdce lidská. Pokud budou vášně lidské živé, potud budou války. Kristus Pán pravil učedníkům: *»Když pak uslyšíte boje a pověsti o bojích, nelekejte se, neboť to musí býti...«* (Mc 13, 7.) Ano, tak jako pohoršení musejí přijíti, tak jako mor a hlad a jiné rány apokalyptického jezdce nevymrou, tak jako koukol mezi pšenící nepřestane.

Církev nikdy nehlásala, že nepřijde žádná válka a že bude věčný mír. Ale to je jisto, že každá válka, i nejnezbytnější a nejspravedlivější, je ranou do křesťanského řádu světového. To církev hlásala, když válkám bránila, jak mohla, a s Kristem vždy upírala zrak k míru. Jen pokoj, a nikoliv válka je duch Kristův. Sám Spasitel nechtěl přijít jako pán zástupů, nechtěl na válečném voze cherubínů projíždět dějinami, nechtěl být ničím jiným než dobrým pastýřem a milosrdným samaritanem. Petrovi vytýká, že použil meče. Když se učedníci ptali: *»Pane, máme-liž bítí mečem?«* odpovídá: *»Nechte!«* (Lc 22, 49.) A když přece Petr užil meče, pokáral ho Mistr: *»Vtas meč svůj na jeho místo, neboť všichni, kdo*

berou meč, od meče zahynou.» (Mt 26, 52.) Mír, ne válka je duch z ducha Kristova.

Budeme-li se upřímně snažiti a za mír se s církví modliti, pak budou války vždy řidší. V litaních se modlíme: Od moru, hladu a války, vysvobod' nás, Pane! Zde je válka postavena na roveň hladu a moru, je tedy srovnávána s nejtěžšími ranami. Podařilo-li se lékařské vědě a národohospodářství odstraniti mor a hlad ze všech zemí, tedy se musí podařiti při dobré vůli národů i války se zbaviti. Musí k tomu jednou dojíti.

Tak je to v Písmě předpověděno, a sice u Isaiáše proroka: *»Na konci dnů skují v radlice své meče a svá kopí v srpy ženců. Nezdvihne meče kmen proti kmeni, aniž cvičit se budou k boji« (Is. 2, 2—4).*

Prorok praví *»Na konci dnů«,* tedy ne dnes, ani zítra. Teprv tenkrát to nastane, až bude nastoleno království Boží. To bude poslední list historie světa. Nejprve se sjednotí národové v náboženství a pak přijde politický mír. Dříve vejdou do domu Páně a pak překují meče v radlice a svá kopí v srpy.

K tomuto líbeznému obrazu o míru národů připouje prorok Isaiáš pěkný rys o všeobecném míru přírody. Příroda je rovněž stížena kletbou lidské viny. Celé stvoření vzdychá po vykoupení. Ale tehdy bude mít také říše zvířat a celá příroda účast na míru člověka. Tehdy *»vlk s beránkem bydleti bude a rys s kozlátkem bude ležeti; telec a lev budou spolu se živit a malé dítě bude je poháněti. Kráva s medvědicí bude se pásti, spolu odpočívati budou mladé jejich; lev pak jako býk bude žráti slámu.« (Is. 11,*

1—2, 6—8.) Divoká zvířata stepní zanechají své smrtelné nenávisti vůči ochočeným domácím zvířatům. Tak bude mít celá příroda podíl na světovém míru vykoupených národů.

I můžeme se těšit, že jednou ani zvířecí znaky národů: římská vlčice, čínský drak, německý orel, francouzský kohout, ruský medvěd, anglický a český lev nebudou proti sobě státi. (Kard. Faulhaber: *Rufende Stimmen.*)

Světová církev a světový mír.

Církev mluvila o míru a válce tak jako Kristus. Podle písně andělovy o slávě Boží na výsostech a o pokoji lidem na zemi církev nesla po všechna staletí olivovou ratolest míru. Válku hlásala — to bylo tenkrát, když sv. Bernard v západních zemích vybízel ke křížovým výpravám — jen proto, aby osvobodila svatou zemi z barbarství půlměsíce. Vedla války proti Turkům, ale jen proto, aby zachránila křesťanskou kulturu. Jen v obraně nejvyšších statků náboženských musela církev sáhnouti k tomuto zoufalému prostředku. A když se při vedení války staly chyby, když na př. Karel Veliký donucoval ke křtu mečem, nelze to přičítati na vrub církve.

Církev vždy šla dějinami s olivovou ratolestí míru, i když bojechtivý duch ovládl všechny národy. Stále opakovaná fráze vytýká církvi, že nezabránila světové válce. Kdo to říká? Liberálové, socialisté, kteří autoritu církve v Evropě soustavně podkopávali. Ti, kteří hlásají, že náboženství je věcí soukromou, a snaží se je vyloučiti z veřejného života, ti mají nej-

méně práva viniti církve z nezdarů v životě veřejném. Dejte církvi moc, uznejte její vliv, a pak nebude třeba se obávati takové světové války.

Ostatně i náměstek Kristův, hlava církve, papež Benedikt XV., vynaložil všechno úsilí, aby smířil rozvaděné národy. Dne 22. listopadu 1928 byl v Římě odhalen tomuto papeži pomník míru. Uprostřed klečí papež Benedikt pohřížen v hluboké modlitbě za mír mezi národy. Před ním je Matka Boží, královna míru. U jeho nohou jsou dvě holubice s olivovými ratolestmi, v pozadí pak zničené domy, kostely a jiné stopy válečné litice. — A právem mu byl ten pomník postaven. Sotva se ujal kormidla církve Boží, vyzýval národy k míru. Hned na počátku války věnoval všechny své síly k usmíření válčících národů. V červnu r. 1915 volá: »Požehnán budiž, kdo první zdvihne olivovou ratolest míru a podá nepříteli ruku k smíru.« V třetím roce války vystoupil s určitými, přijatelnými návrhy a snažil se zahájit vyjednávání. Německo však nebylo ochotno k ústupkům; za krátký čas však šlo do Kanossy.

Církev katolická, t. j. všesvětová, je obzvláště povolána k upevnění míru mezi národy světa, už tím, že je mocí mravní a náboženskou; neboť vnější mír musí býti uvnitř připraven a upevněn. Marné jsou všechny snahy o mír, dokud nebudou odzbrojeny nenávisť a panovačné choutky v duši. Kde u zeleného stolu sedí spolu zášť a nevraživost, tam nedojde nikdy k pravému a trvalému míru. Spravedlnost a mír musejí se podle slov žalmu vzájemně obejmouti (Ž. 84). Vše, co je vybudováno na temné moci nenávisťi a národního egoismu, spočívá na hliněných

nohou a musí se zřítit. To je zápalná látka pro nový válečný požár. Církev proniká jako žádná jiná společnost do duší lidských, násilnického člověka klidní, nenávist odzbrojuje a tvoří mírovou atmosféru ve smyslu slov Kristových: »Blahoslavení pokojní.« (Mt. 5, 9.)

Kdo si žádá světového míru, musí nejprve žádat mír v národech samých; jinak mohou plameny snadno přeskočit k sousedům a založit požár. Církev jakožto náboženská velmoc buduje takový mír uvnitř. Nejprve pokoj v jednotlivých duších, onen pokoj, kterého svět nemůže dát, ale ani vzít, takový pokoj, který z duší přechází do rodin, z rodin pak do obcí a k jednotlivým vrstvám národa. Výstavba míru musí začít a vzejít uvnitř. Sv. Augustin volá: »Ó církvi, ty jednotíš občany a národy poukazem na společné prarodiče! Jeden Bůh pro všechny národy. Žádná božstva národní, jež táhnou do boje proti jiným národům! Jeden Bůh a jeden Spasitel! Jeden kříž a jeden obětní kalich pro všechny národy. Jedna společnost vykoupených a jeden cíl pozemského putování!«

Jaké to důvody pro sblížení a smíření národů! Kristus jest jejich soudcem a rozhodčím v nastalých sporech. Jen moc, stojící nad národy, může přemoci národní sobectví. Zraky mnohých se upírají ke Společnosti národů. Ale jen tehdy můžeme světový mír od této Společnosti očekávat, bude-li mít základ náboženský, bude-li Boha uznávat za rozhodčího mezi národy; jinak je se stále obávati, že nepřinese světový mír, nýbrž světový hřbitov.

Pracujme o mír!

Válka je strašná metla pro lidstvo, je příčinou hříchů skoro proti všem příkázáním. Jest tedy povinností všech, nebezpečí války, jak nejvíce možno, vzdáliti a touhu po válce rázně potírati. Dobré jsou rozhodčí soudy, různé pakty, Společnost národů; jen kdyby nestály na tak vrátkých nohou! Myšlenka míru musí mít základ náboženský.

Po válce se hnutí mírové šířilo, volalo se po odzbrojení; a zatím se čím dál více zbrojí a meče už se tasí!

Největší dobrodinec lidstva je, kdo volá po míru a pro něj pracuje. Netoliko státníci, ale všichni mohou a mají se o mír přičiňovati.

Myšlenka míru pronikla zejména mládež; vzala si poučení z přehmatů svých otců. A kdo také by byl nejvíce postižen budoucí válkou, ne-li mládež? Mládež ví, že jest i jiné hrdinství, i jiný meč, meč ducha a hrdinství sebevlády; ví, že jsou i morální boje a vítězství. Slyšeli jsme, že je sladko umřít za vlast; ale sladko je také pro vlast žítí. Posvátný oheň neplane jen, když se meče kují, ale také tenkrát, když se přetavují v radlice a v nářadí kultury.

Ti, kdož válku zažili, mají největší povinnost pěstovat myšlenku míru. Nesmíme tak rychle zapomenouti hrůz, jež národy prožívaly, a slz, jež miliony prolévaly. Říká se, dokud žije generace válečná, že války nepřipustí. Bohužel, mnozí brzy zapomínají. Dnes se pěstuje duch brannosti. Musí-li tak býti, tedy jen pro případ obrany a z odporu k válce.

Snažme se o pokoj a mír domácí ve státě, v obci

a v rodině. Tím zajišťujeme i mír mezi velkými rodinami národů. Nemáme stát proti sobě doma jako kočka a pes, jako bojovní kohouti. Jak bychom pak chtěli usmířovati národy? Když my házíme po sobě kameny, pak se nedivme, že národy házejí na nás bomby! Zachovejme mír mezi sebou! Dvě ženy, které se sváří na jednom dvoře, připravují válku. Vojny domácí, nesváry rodinné, odcizení dětí a rodičů jsou přípravou ke svárům a vojnám. Je třeba měnit srdce lidská, očistit a povznést.

Nechrání nás nic proti nebezpečí válek; ani demokracie. Dříve byly to zájmy panovnických rodů a sny dobyvatelů, jež vyvolávaly zápasy mezi národy; a nyní to mohou být zájmy hospodářské. Demokracie dovede stejně bojovat jako králové. Pokud povahy zůstanou dobyvačné, násilnické, mstivé, zjištné, budou celým nitrem hnány k válce a vháněti do ní své okolí.

Je třeba proto změnit srdce lidská, očistit, povznést! A kdo to učiní? Nikoliv teorie, hovějící sobeckému »já«. Jediné Bůh a náboženství má tu moc nad srdci lidskými, může vlky změnit v beránky.

Kdo chce vážně pracovat o mír mezi národy, bude se starat, aby nad nimi panoval Kristus-Král. Pak se splní jeho slova na rozloučenou: »Pokoj svůj zůstavuji vám.« (Jo. 14, 27.)

* *
*

II. DÍL.

NESMRTELNOST DUŠE LIDSKÉ.

Čiré hmotařství, jež vylučuje Boha i duši nehmotnou, je na ústupu, ba ve vědeckém světě už je odbyto. I v přírodovědě, jež dodávala nejvíce živné látky materialismu, nastal obrat. Brány spiritualismu jsou otevřeny; tento nový směr pak zahrnuje nejen vitální duši, ale i pojem osobního Boha. Přes to však slýcháme ještě často názory hmotařské, které docházejí výrazu v otázce o lidské duši. »Smrtí je všemu konec; duše nehmotná neexistuje; jako žaludek produkuje šťávy, tak mozek produkuje myšlenky,« takové řeči vedou, což nás nejvíc překvapuje, i lidé, kteří studovali, a to dokonce psychologii, t. j. duševědu.

Odvoláváme se často v předchozích statích na duši nehmotnou, jež má žít věčně. Musíme si tedy uvědomiti důkazy této pravdy, která stála vždy tak pevně, že nestranný člověk nemohl o ní rozumně pochybovati. Učiníme tak třemi nezvratnými důkazy, jež postupně dovozují především existenci duše, duše od těla rozdílné, která musí být podstaty duchové a musí žíti dále, věčně.

Duše od těla rozdílná.

Vycházíme ze skutečnosti stanovené ne theology, ale physiology, kteří učí, že celé tělo lidské — i nervy a mozek — podléhá v třech až sedmi letech úplné výměně látek. Naším tělem probíhá ustavičný proud nepotřebných, odumírajících částecek; tělo je v ustavičném drobení, umírání, ale také ve stálém obnovování. V těle, jež se dožilo 70 let, uskutečnila se výměna látek nejméně desetkrát. Podle nauky materialistické by se musela změnit desetkrát i duše; a tedy i vědomí »já« v člověku, které jistě má sídlo v duši, nemůže existovati, nebo existuje-li, nemá žádoucího vysvětlení.

A totožnost sebevědomí přece trvá i při stálé výměně látek. To nemůže nikdo popřít. Hle, stařec, jenž kdysi opustil rodný kraj, kde ztrávil své dětství, a na zaprášených ulicích života pozbyl víry, zaměří nyní své kroky k rodnému kraji. Jak vše bylo jiné, když se tenkrát loučil, jak je vše nyní změněné, když se zas vrátil! Kde je jabloň, pod níž jako hoch tolikrát ležel a hleděl k modrému nebi, kde je lavička, ukrytá v zeleném loubí, na níž sedával s matkou, která mu vypravovala o Bohu a učila ho modlitbám? Jak se od té doby změnily jeho vlasy, zbělely úplně, oči jeho jsou kalné, hůl se chvěje v ruce a nohy se chůzí brzy unaví. Ano, mnoho se změnilo, snad vše, jen jedno zůstalo: duše, která vše, co kdysi bylo a je nyní, shrnuje v jednotu sebevědomí »já«, duše, v níž nyní se spojují staré, milé vzpomínky. Ten nesporný fakt totožnosti lidského sebevědomí po celý život svědčí, že duše musí být rozdílná od měnícího se těla.

Duše je podstaty duchové.

To plyne z evidentní zásady, že následek nemůže převyšovat příčinu. Duše, jako orgán myšlení, musí být nehmotná, když myšlenka se z rámce hmoty vymyká. Viz mladou matku, která se sklání nad kolébkou a hledí na spící své dítě. Usmívá se blaženě, neboť vidí v budoucnu své dítě šťastné, vážené a ctěné. Náhle však jako by mrak přelétl čelo, jež se zachmuřilo, celá tvář zesmutněla. Napadlo jí v té chvíli, že snad její dítě potká neštěstí, že předčasně umře ono nebo ona sama, a horké slzy kanou jí z očí... Tato matka přelétla v myšlenkách celé osudy dítěte, velkou řadu let, a to v okamžiku, ve chvíli. Skutečně naše myšlenka může vzlétat od jednoho konce světa k druhému, není vázána časem ani prostorem, tak jako duch. Proto i podstata, orgán myšlení musí být nehmotný, když jeho výkon má vlastnosti ducha. Hmota plodí, produkuje jen hmotu; není účinek nad příčinu.

Jiný důkaz, neméně pádný, lze vésti z jedinečné duševní činnosti, kterou nazýváme r e f l e x í. Reflexe jest vlastní jen člověku; jen člověk má vědomí, že vidí, že slyší, že poznává pravdu nebo že miluje. Zvíře nepoznává reflexivně, hmota není schopna reflexe. Oko samo nemůže vidět, že vidí, ucho samo nemůže slyšet, že slyší. Reflexivně jednati znamená cele se obrátiti k sobě, do sebe vejíti a uvědomiti si sebe. To nemůže tělesný orgán nebo smyslová schopnost, poněvadž je složený, má části. Jen duše, nehmotná, duchová a tedy jednoduchá, může se cele k sobě obrátiti. Kdo reflektuje, má duši nehmotnou.

A nyní ještě poslední krok. Duše nehmotná musí žít dál, a to věčně.

Duše je nesmrtelná.

Kdo to popírá, ať nám řekne, čím by duše mohla býti zničena! Žádná energie nemůže přece zmizeti bez ekvivalentu, to je přírodní zákon. Snad se může změnit v jinou formu všeobecné energie? Duše však nespadá do souboru fyzické energie. Nenalezneme žádný ekvivalent této záměny. Nemůže zmizet ani zmenšováním energie, neboť není prostorová, neskládá se z částí; ani rozkladem, neboť není složená. Tedy musí trvat dále, nemůže zahynout, což můžeme vyvoditi i z tužeb duše samé.

Člověk touží po poznání pravdy. Tento pud člověka zrovna bičuje, honí, že celé noci přemýšlí, zapomíná na hlad, žízeň, bloudí pouštěmi, brodí se sněhem a ledem, odváží se až do stratosféry, zkrátka tato neukojitelná touha lidské duše jde až v nekonečno. Skutečně duše člověka má vlohu k poznání pravdy bez mezí. Ani nejdelší život nestačí, aby onu touhu utišil, a nyní v okamžiku smrti, kdy je dána možnost, aby ta klíčící touha se rozpučela v plný květ, ponořený ve věčné světlo, nyní by neměla dojíti plného uspokojení? Smrt by měla udělat všemu konec? Nebyla by duše lidská zachváčena jakoby šílenstvím, posedlá jakousi démonickou silou, která ji uvádí v niveč, když nastává záblesk věčnosti, po němž celou tíhou své bytosti touží? Nebyl by poslední smysl života věčným nesmyslem? Ne, není, nemůže být! Když vše na světě má smysl a význam,

jediný člověk, král stvoření, neměl by ho mít? To je nemyslitelno! Ale tu ovšem musíme říci: Věřím v život věčný duše.

Podobně a snad ještě markantněji dala by se nesmrtelnost duše vyvoditi z touhy srdce lidského po štěstí, po lásce a po mravním zdokonalení, jež nenalézají zde na světě uspokojení; závěr je týž. Tak nesmrtelnost duše je postulátem zdravého rozumu.

Na dotvrzenou se uvádí v této otázce životní ještě souhlas celého pokolení lidského. Všechny národy pění písně touhy po věčných krajích, do nichž se vchází branou smrti. Není národa v celých dějinách lidstva, aby nepřispěl aspoň nějakým akordem, hlasitým nebo tichým, nadějným nebo nesmělým tónem k této vznešené písni národů o duši a o jejím stesku po věčné domovině. Chcete-li, vykonejte okružní cestu po celé zemi a uslyšíte, co praví národové země o nesmrtelnosti duše, staří Egypťané, Asyřané, Peršané, Řekové a Římané, Keltové, Germáni, Slované, Indové, Japonci, ano i Kamčaďané a Eskymáci. Jsou to často hloubavé báje, ale vytrysklé z hlubokého přesvědčení, které je vlastní i dítku lesů, že duše po smrti bude žít. Skutečně žádné přesvědčení nežije tak houževnatě a tak hluboko a zářivě v celém lidstvu, jako přesvědčení o dalším trvání duše po smrti, o nevýslovné blaženosti anebo o muce, podle toho, jak si zaslouží. Mnoho pozemského prachu pokrývá jasný obraz ve víře národů, ale jádro je ryzí zlato: je místo a stav duše po smrti těla, kde zárodky zla a dobra dozrají ve věčný osud.

Takové přesvědčení míti za klam a lež, znamená tolik, jako označiti nejčistší, nejhlubší a nejšlech-

nější smýšlení za šílenství. Vychází z přirozenosti, a přirozenost se nemýlí; oklamal by ji ten, jenž ji založil, což ovšem naprosto odporuje ideí Boha.

A řekne-li ještě někdo, že ta jeho duše není nic jiného, než mozek, jenž produkuje myšlenky jako žaludek šťávy, tomu už nemůžeme říci, než že mozek slova produkuje víc a lepších myšlenek, než člověk, ježto má mozek větší.

PŮVOD VÍRY V BOHA.

Víra v Boha náleží k nejelementárnějším myšlenkám pokolení lidského. Všude tam, kde se objeví lidské bytosti, obrací se i lidská tvář k nebi, spínají se lidské ruce k modlitbě, sklánějí se lidská kolena před nejvyšší bytostí ať už ve stanech beduinů na poušti nebo v wigwamech Indiánů nebo ve sněhových chyších severu. Ta víra může být strašně upadlá, zvrhlá ve fetišismus, jenž uctívá slunce, hady nebo kameny, ale základní myšlenka úcty nejvyšší bytosti je tu vždy. Tento všeobecný zjev víry v Boha, který etnologové potvrzují stále novými objevy, vyjádřil už v starém Římě Cicero: *»Žádný národ není tak vzdělaný, ani zase tak nevzdělaný, aby neměl přesvědčení, že je nutno věřiti v Boha, i když jeho podstaty nezná.«* (De leg. I 8, 24.)

Všichni národové vždy věřili v Boha. Kde nutno hledati příčinu té víry? Zkoumejme, jak lidé k té víře došli. Jaký je původ víry v Boha? Křesťanství víru v Boha nezavedlo, jen ji zdokonalilo a očistilo; vždyť už před křesťanstvím zjistil Cicero víru v nejvyšší bytost u všech národů. Stojíme zas před problémem, který se různě řeší; zvláště volnomyšlenkáři se všemožně namáhají, aby vysvětlili tento nepříjemný fakt, který svědčí proti nim: když všichni národové měli a mají víru, jak to, že oni, kteří přece také chtějí býti celí lidé, věřit nechťejí? To je přece jen nepříjemné! Dokazovati, že všichni se mýlí, jen oni ne, to je příliš odvážné. Ale děti ve své důvěře přijmou vše. A tak se k svému úžasu dovídají rodiče

od dětí, chodících do školy, že ze strachu před bouří a nemilými přírodními zjevy lidé začali věřit, dnes pak, když už si vše dovedeme vysvětliti, že víry nepotřebujeme. A skutečně školní učebnice přinášejí podobné výklady, jako na př., že zákonodárci chtějíce si zjednat větší moc a vážnost u poddaných, jsou původci víry v Boha anebo zas animismus čili kult mrtvých prý je začáteční stadium víry v Boha.

Toto trojí vysvětlení neobstojí a samo sebou se vyvrací.

Podvod, omyl či kult zemřelých?

Víra není lidem vštípena lstí, není omylem neuvědomělého lidstva.

1. »Víra v Boha je produkt prohnaného kněžského kastovního ducha,« tak jsme slýchali od obyčejných agitátorů volné myšlenky. Útrpně jsme na ně pohlédli a odzbrojili jsme je otázkou: »A jak povstali kněží, osoby službě Boží výlučně posvěcené?« Byli úplně v úzkých, když jsme naléhali: »To je taková moudrost, jako že železničáři vynalezli dráhy, poštáci poštu a lékaři nemoci, aby měli co dělat a čím se živit. Ne, příteli, vývoj byl opačný. Když byly vynalezeny a zřízeny železnice, potřebovaly trvalé obsluhy a tak vyvolaly v život stav železničářů. Napřed byly nemoci a pak lékaři. Tak také musela být víra v božství, aby vůbec byla jeho služba, kněžský stav možný.«

Rozvážnější chápou se raději zákonodárců jako původců víry. Ta myšlenka se naskýtá sama

sebou u těch, jimž účel světí prostředky. Mohli víru dobře potřebovat, jejich nařízení budou přijata s větší důvěrou a budou také lépe zachovávána. To je jistě důvod, proč by zákonodárcové mohli a měli víru podporovat; ale že by víru byli vynalezli a lidu uložili tak jako své zákony? Nemyslíte, že by byli narazili na odpor jako při jiných nařízeních? Jistě by se poddaní byli vzepřeli proti vnucování nového jha. A zatím nikde ve světových dějinách nenalzáme ani stopy takových revolucí a bojů. Ano, byly války náboženské, ale proti cizím bohům, kteří ohrožovali božstva domácí. Bylo mnoho bojů náboženských, ale všechny pocházely z náboženství, nikdy nebyly proti náboženství vůbec.

Historická pravda ostatně odhaluje neudržitelnost onoho tvrzení. Víra v Boha byla ještě před zákony a zákonodárci. Čtete prastaré knihy Číňanů, posvátné zkazky Indů, luštíte hliněné či kamenné desky asyrsko-babylonského pravěku, všude pod skladbou státních zákonů odhalíte náboženský základ.

2. Zdaž bázeň před bouří a bleskem nevyvolala víru ve vyšší mocnosti, jež lidem hrozí s nebe? Kdyby tomu tak bylo, pak by zas i city náboženské zmizely, když fyzikální porozumění těchto zjevů zaplašilo bázeň, což ovšem odporuje skutečnosti. Ostatně lidé neměli jen bohy, jichž se bylo báti, ale v mnohem větší míře uctívali bytosti přátelské, které přinášely pomoc a požehnání: dobré, světlé mocnosti žádná bázeň přece nevymyslila. Konečně není tu příčinného vztahu mezi strachem, depresí

a nejvyšší bytostí. Každá hrozivá moc, která svou silou nás převyšuje, budí strach a bázeň, a přece nevyvolává náboženské city, nejsou-li už tu. Jen tehdy, když už je v lidu myšlenka vyšší dobré bytosti, která má sílu a dobrou vůli hrozící zlo od nás odvrátit, mohou povstati city náboženské. Strach je připomíná, ale netvoří je.

Tak pozorujeme často v životě, že utrpení, bolest a vůbec zlo, proti němuž se lidé cítí slabými, bezmocnými, upomene je na praktikování náboženství; v tom je význam bolesti. Teleologie bolesti však netvoří theologie; takového příčinného vztahu tu není.

3. Ani k u l t u r t v ý c h netvoří začáteční stadium náboženství a není důvodem vzniku víry v Boha. Má-li uctívání mrtvých míti náboženský ráz, a nejen ráz pouhé piety vůči zemřelým, předpokládá už víru v Boha a v nesmrtelnost duše. Animismus jako náboženství znamená jakési zbožštění, povznesení mrtvých do vyššího řádu. Hledejme nyní příčinu onoho povznesení do vyšší sféry. Pohled na smrt samu to býti nemůže, neboť je přece spíše vyhasnutím všech sil než zvýšením jich; nemohla tedy u pozůstalých vzbuditi víru ve zvýšení vědění a moci zesnulých. To mohla býti jedině vyšší bytost, jež už vládla v srdcích vírou. Tak animismus nemohl míti vliv na vznik náboženského kultu, nýbrž znamenal jen postavení nového předmětu v náboženském uctívání.

Odmítli jsme nesprávné názory; tím jsme odpověděli na otázku o původu víry jen negativně; pozitivní odpověď je však prostá.

V rozumu je původ víry.

Ten rozum lidský, jenž chová nevyhladitelnou touhu po posledním důvodu a smyslu všeho, co se děje na světě, je původcem víry. Nenalézá poslední příčinu bytí a celé té pestré hry životní zde, hledá ji tedy výš. Rozum, jenž uvažuje, reflektuje, dochází k nejvyšší moci a dobrotě, kterou musí ctít.

Zvířata náboženství nemají, ani stopy víry v nich nenajdeme, neboť v nich nelze postřehnouti ani stopy rozumu, schopného reflexe. Krásně praví Dr. J. Klug: *»Hodina narození víry je identická s hodinou narození lidského rozumu.«* Teoreticky by ten důvod stačil, lidstvo by srdcem i rozumem dospělo k Bohu, i kdyby žádného zjevení nebylo.

Fakticky však máme o jeden důvod víc, totiž zjevení, jež Bůh učinil prarodičům celého pokolení lidského. Náboženství, ač sebe více přiměřené lidskému rozumu, není přece pouhým náboženstvím přirozeným, nýbrž zjeveným. Historicky tedy chová každé náboženství zárodky zjevení Božího od počátku dějin lidstva. To se pak dědilo z pokolení na pokolení, ale v původní ryzosti se nezachovalo. Víra v nejvyššího ducha na nebi se zvrhla časem v animismus, fetišismus a nakonec v polytheismus. Jako nevinné mládí podléhá zkáze následkem svodů světa, zlomyslností a sobectvím, tak čisté náboženství monotheistické v pozdějším věku upadlo v polytheismus. Podstata však zůstala, totiž přesvědčení lidského rozumu, že je třeba uznávat něco vyššího, co vyžaduje naší vyšší úcty.

V rozumu je původ víry. Vtipný člověk se pak táže dále a snadno si též odpoví na otázku: »Kde hledati původ nevěry? V rozumu či v nerozumu?«

KRISTUS A BUDHA.

Podivné srovnání zakladatele budhismu a zakladatele křesťanství, a tím i dvou nejrozšířenějších náboženství. Kdo přišel na tu myšlenku, ne-li moderní hyperkritická doba, která se snaží nahradit křesťanství třebaš i surogáty, přivezenými z nejuvzdálenějšího Orientu?

Teprve v 19. století následkem vědeckého badání o indickém písemnictví počala pronikat do západních zemí indická moudrost a zbožnost a tím i budhistické ideje. Budhismus obzvláště z Ceylonu a z Japonska rozvíjel čilou misijní činnost, a to nejenom ve východní Asii, ale i v zemích křesťanských. Vřelého přijetí docházel zejména v Americe, v Anglii, méně už v Německu a ve střední Evropě, kde theosofické společnosti šířily tak zvaný novobudhismus, t. j. budhismus přizpůsobený západnímu smýšlení. Půda byla připravena. Lákal půvabem cizokrajnosti. Pesimistické cenění materialistické kultury a snahy pacifistické vytvářely rovněž příhodnou půdu pro tento exotický květ. Světová válka tuto náladu ještě posílila; novodobé duševní směry, zatlačující otázky metafysické do pozadí, zabarvené atheisticky a zdůrazňující soucit a trpělivost neboli trpnost, vyšly tomtoto novému směru ještě více vstříc. Přes to přese všechno byl úspěch budhismu nepatrný už proto, že myšlenková základna budhismu je našemu duchu naprosto cizí. Však také zastánci neobudhismu nemají velkých aspirací, chtějí jej učiniti pouze náboženstvím myslitelů!

Moderní svět staví často vedle sebe Krista a Budhu. Přes to, že se nám zdá každé přirovnávání Boho-člověka ke kterémukoliv člověku takřka blasfemickým, musíme přece k vůli odpůrcům tak učiniti. Výsledek ukáže, že tu vlastně není žádné srovnání, nýbrž protivy, jak ani jinak býti nemůže mezi zakladatelem náboženství přirozeného a nadpřirozeného. Pojednání o životě Budhově, o jeho učení a ověření téhož, budeme opíráti zejména o apologetické knihy Dr. J. Kluga.

Životní kurikulum Budhovo.

Na úbočích Himalaje ve staré Indii narodil se bohatému zemanu kolem r. 650 př. Kr. syn Siddhartha Gautama. Chlapec vyrostl ve snivé nádheře staroindického aristokratického života. Oženil se a měl syna. Pojednou nastal v duši mladého muže obrat. Uprostřed nádhery jeho zámku zmocnila se ho oškli-
vost nad životem. I umínil si, že unikne světu. Bylo mu tehdy 29 let. Za tiché noci opustil svoji choť i dítě, sedl na oře a ujížděl v noc hledat pokoj pro svou duši. Uplynulo sedm let zápasů a bojů. U Brahminů, zástupců vládnoucího pantheistického náboženství, klidu nenašel. Až jedné noci dostalo se mu pod stromem Bodhi velkého osvětlení. Z oné »svaté budhistické noci« vyšel Gautama »osvětlený« t. j. Budha, a jal se své příhody zvěstovati lidem. V divokém parku, Isipatana, měl první kázání o čtyřech vznešených pravdách: o bolesti, o původu bolesti, o cíli a o cestě k ukončení bolesti. Obsah kázání, jež

obsahuje základy učení budhistického, byl tento: Bolest povstává tím, že člověk visí na životě a na věcech a bytostech a dokonce je vyvolává v život, když je činný. Umění života spočívá v osvobození od tohoto lpění (upadaha) a od všeliké činnosti. Stav, v němž všechen bol přestává, nazývá se nirvana. (U Brahminů znamená hypnotický stav, u budhistů vyhasnutí všeliké žádosti.) Tak nirvana není ani vědomí, ani smrt, jen konec žádostivosti po všelikém bytí a tím i konec znovuzrození, které tato žádost vyvolává. Cíl Budhovy atheistické etiky je tedy duševní netečnost vůči všemu a vůči všem; jen tím člověk dosáhne vykoupení z bolesti.

Po tomto kázání se přidružilo k Budhovi nejprve pět mnichů, pak celá řada a putovali s ním po širé Indii. Na hoře Gayasisa konal Budha proslulé »ohnivé« kázání před 1.000 poustevníků. Všechno hoří v ohni náruživosti — toť byl jeho obsah — tento žár musí být potlačen odložením žádostivosti. Osvícený navštívil všechna význačná města, vyznamenával se vždy velkou duševní rozvahou a srdce jímající láskou. Přiklonili se k němu i králové, kteří mu otevřeli hojné prameny dobročinnosti, naklonil si ženy, ale zůstával jim vždy cizí. Nakonec dožil se zklamání. Jeden z učedníků, Devadatta, se proti němu vzepřel, činil mu úklady, jež však byly překaženy. Budha ztrávil 44 let jako kočující učitel a když byl 80 roků stár, cítil, že zemře. I dal učedníkům poslední napomenutí: »Každý tvor je pomíjející a zápasí bez ustání.« Kol r. 570 před Kr. spálili jeho tělo učedníci na hranici libovonných dřev.

Podobnost s Kristem?

Pro svou čistotu a mírnost smýšlení jistě smí býtí Budha počítán k nejvznešenějším duchům lidstva, ale s Kristem jej srovnati nelze. Jsou tu sice jisté vnější podobnosti: Budha chodil jako Kristus s místa na místo, shromažďoval učedníky, ale v tom není nic nápadného. To musel činiti jeden i druhý, chtěl-li uskutečnití svůj cíl. Ale v cíli Kristus a Budha jsou vzdáleni jako nebe a země. Oba chtěli osvoboditi od zla. Kristus viděl kořeny zla v tom, že člověk ztratil své středisko v Bohu, Budha pak, že ztratil sebe, své nejnuitrnější já. Zakladateli křesťanství je v pravém slova smyslu zlem hřích; původci budhismu to, co přináší bolest a plodí utrpení — náruživost. Vykoupení ve smyslu křesťanském záleží v tom, že člověk najde pravý poměr k Bohu, vykoupení pak ve smyslu budhistickém je jen sebenalezením člověka, který se rozptýlil v klamně vnější věci, jež působí rozkoš, ale i bolest. První napomenutí Kristovo zní: »Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho.« První příkaz Budhův zní: »Hleďte sami sebe.« Křesťanství je svou podstatou theosoterické (od Boha přijde vykoupení), budhismus je autosoretický (člověk se sám vykoupí). Tak budhismus je pýcha, a křesťanství pokora.

V této poslední vlastnosti spočívá přitažlivost budhismu v kulturním západním světě. Budhismus nezná osobního Boha, nechává otázku nesmrtelnosti duše nezodpověděnou, nezná hřichu — učí bolest překonávati sebespasením, nežádá obětních darů — kromě hořících svící a vonných květů; tím vším

ziskává sympatie v západním světě. Toto náboženství, jež spojuje monismus, pesimismus a esteticismus, blíží se modernímu člověku, ale není to vlastně žádné náboženství, jenom filosofický systém, liturgickým ceremonielem olemovaný. Budhismus není ničím jiným než praktickou filosofií o bolesti a o vykoupení z utrpení.

Uvádí se ještě jiná analogie mezi Kristem a Budhou, jsou to zázraky. I osoba Budhova je obeťkána nimbem zázračné moci, ovšem s tím rozdílem, že o zázracích Kristových podávají zprávu vrstevníci, očití svědkové, kdežto zázraky Budhovy vznikly mnohem později, kdy už pracovala básnická fantazie; nejstarší tradice však o Budhových zázracích ničeho neví. Zázraky Budhovy prozrazují se na první pohled jako pouhé divy, konané pro podív a slávu. Tak když se vypravuje, že Budha na jistém místě zmizel a na jiném se zas objevil, nebo že jednou ranou rozštípal 500 polen, kolem sebe vystavěl zeď z vody, nebo když poručil, aby se zjevilo najednou 500 nádob, kdo by to bral vážně?

Uvila-li přece zdobící legenda Budhovi bohatý věnec divů, je to jen důkaz, že v hlubině lidské duše dřímá touha, aby se vyslanec Boží prokázal zázračnou mocí, která ověřuje jeho slova. Kristus to učinil; Budha nikoliv. Proto, kdo chce, může před Budhou, před jeho mravní čistotou a výší skláněti hlavu, před Kristem však jako před Spasitelem musíme skláněti koleno.

Postavme ještě jednu vedle sebe původce budhismu a křesťanství. Stará budhistická parabola vy-

pravuje: Mladé matce zemřelo dítě. S mrtvým hochem v náručí běhá matka jak šílená dům od domu, hledajíc léku. Kdosi ji poslal k Budhovi: »Mistře, znáš lék pro mé dítě?« — »Ano, dcero, jdi a přines mi zrnečko hořčičné z domu, v němž dosud nikdo nezemřel.« Matka vzala dítě a jala se hledati. V prvním domě někdo už zemřel, i v druhém, v třetím dokonce ležel mrtvý — nebylo domu, v němž by někdo nezemřel. I vrátila se k Budhovi nenalezši léku, ale poznala, že je více mrtvých, než živých a že její dítě je mrtvé. Nyní ji Budha zasvětil v moudrost svého poznání, že vše pomíjí, že smrt je cílem všech věcí a jako strhující proud uchvacuje v oceán minulosti všechny bytosti a že vejíti do nirvany je nejvyšším, čeho může dosíci, kdo dospěl k poznání. To byla celá jeho útěcha.

Otevřme nyní evangelium Janovo! Vypravuje o dvou sestrách, Marii a Martě, jež ztratily úmrtím bratra Lazara. Ježíš stojí u jeho hrobu, cítí celé to hoře, jež uzavírá hrob. Ale promluvil slova vítěze nad smrtí: »Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne, byť i umřel, živ bude.« A na důkaz svých slov přistoupil k hrobu a volá k mrtvému: »Lazare, pojď ven!« A Lazar vstal a vyšel z hrobu.

Kdo je pravým těšitelem v bolu? Budha či Kristus? Netřeba odpovědi. Zásadní rozdíly jsou ještě tyto: Náboženství učící o nirvaně je náboženství klidu, křesťanství je náboženstvím snahy.

Co je život? Budha praví: Sen! — Křesťan odpovídá: Úkol.

Co je bolest? — Bolest je překážka. »Vyhni se jí,«

odpovídá budhista. »Stupeň, po němž vystoupíš výš,« praví křesťan. Kdo z obou našel perlu, je na bílé dni.

Budhismus překročil brzy temena nebetyčné Himalaje, šířil se pouštěmi na ostrovy Tichého oceánu a působil uklidňujícím dojmem na národy, k nimž pronikl. Avšak Ten, jenž s hůry řídí i osudy pohanů, ví nejlépe, komu právě Budhovo učení mělo raziti cestu.

SVOBODA SVĚDOMÍ.

Je to běžná námitka proti církvi. Snad žádnou jsme neslyšeli častěji po osvobození národním a po prohlášení samostatného státu. Jedněmi ústy se volalo: Ať žije svoboda, svobodní občané ve svobodném státě! Církev je zotročuje, je proti svobodě svědomí. Katolík musí věřit v dogmata. Není tolerantní církev, která se prohlašuje za samospasitelnou, nesnášlivá je církev, která vždy kaccřovala lidi jinak smýšlející. Upalovala kacíře; i nyní by to činila, kdyby měla tu moc. Tato námitka, opakovaná až do omrzení, uváděla i mnohé katolíky do rozpaků. Cítili, že je na tom něco pravdy, a zas si uvědomovali, že ve věcech víry nemůže být naprostá svoboda, neboť kam by to vedlo, kdyby si každý věřil, co by chtěl? Nastal by chaos v nejdůležitějších věcech, na nichž závisí naše spása.

Tato námitka není tak jednoduchá, dotýká se několika problémů náboženských a psychologických. Musíme ji proto podrobiti důkladné kritice. Nejprve se obraťme k těm, kteří ji tak sebevědomě pronášejí, zda to miní upřímně.

Farizejská námitka.

Kdo nám to vyčítá nesvobodu? Zástupcové oficiálního pokroku. Ti, kteří ve jménu svobody vyhazovali kříže ze škol, kteří posměchem zahrnovali katolíky, ti, kteří prohlašovali: Všim můžeš být, mohamedámem, nevěřícím hmotařem, mormonem, jenž se hlásí

k mnohoženství, jen ne katolíkem! To je ta vaše tolerance? Ptejme se, zdaž ve jménu svobody nepro následovali učitele, které jejich přesvědčení vedlo do kostela, k častým sv. svátostem a služebně je nepřesazovali pro tento »pohoršlivý« život, zatím co vychovatele veřejně v konkubinátě žijící hájili? Zdaž ve jménu tolerance nesviští dosud karabáč hlídačů stád nad těmi, kteří by chtěli hledati pokoj srdce a pravdu v katolickém kostele? Chtěli-li by být upřímní, odpověděli by nám s oním protestantem: »*Freiheit, die ich meine*« — svobodu, ale takovou, jak si ji představuji já! Ale dovolte, pánové, to není svoboda, hlásati svobodu pro všechny, jen ne pro katolíky, kteří si těžce museli vydobývat svých zásadních práv!

»Ó svobodo, kolik zločinů se páše tvým jménem,« zvolal kdosi po francouzské revoluci. Totéž bychom mohli zvolati po stu letech i my, kteří jsme zažili popřevratové štvání proti katolíkům. Jak farizejsky zní volání po svobodě svědomí z úst těch, kteří neuznávají vůbec svědomí, majíce je za pouhý cit, všípený výchovou neb dresurou, cit, na který se nemůže dbát! Je to tedy holá fráze těch liberálů, kteří vůbec žádného pevného přesvědčení nemají, kteří neuznávají objektivní pravdy a náboženství vůbec mají za věc měnlivého citu. Těm znamená ono okřídlené slovo naprostou indiferenci, lhostejnost, a nikoliv svobodu přesvědčení vůči přesvědčení jinému! Výstižně praví ruský kulturní filosof Nik. Berd'ajev: »To heslo je s to, aby udrželo náboženství atheismu a klid v bludu.«

Za těch okolností nemůže se bráti vážně ona námitka a můžeme směle tvrditi, že my katolíci uznáváme pravou svobodu a pěstujeme toleranci tak, jak pravda je tolerantní. — A což středověká inkvisice, pronásledování a upalování kacířů? Ani této historické námitky se nebojíme a vysvětlíme ji tak, že každý nepředpojatý člověk musí uznati, že církev je tu nevinná.

Středověká inkvisice.

Tato výtku jde na vrub moci státní, jež bývala pevně spjata s mocí duchovní. Církev konajíc svou povinnost učiti všechny národy pravdě Kristově, pouze prohlásila za kacíře toho, kdo zatvrzele trval v bludu, v učení odlišném, a ponechala jej rameni světskému; stát pak aplikoval své zákony proti bludařům.

Stát trestal bludaře jako velezrádce tak přísně, protože obyčejně bludy vyvolávaly zmatky a občanské války. Musíme se vmyslit do té nábožensky zanácené doby, kdy se vše točilo okolo náboženství, kdy i služby debatovaly u kašny o tom, zda Duch sv. pochází od Syna, a nejen od Otce, kdy v salonech milost účinná bývala hlavním tématem rozhovorů. Tehdy by se lidé bývali hned bili za své náboženské ideje. Kolik válek náboženských zaznamenávají dějiny naší vlasti! Blud podvracel nutnou jednotu státu, vnášel rozbroje mezi občanstvo, bludař rovnal se velezrádci. Máme se tedy divit, že stát tak přísně trestal toho, kdo usiloval o státní převrat? Spíše

bychom se horšili, kdyby vladaři byli takového vlastizrádce trpěli. Dnes ovšem něco podobného není myslitelné, taková prakse by byla dnes úplně pochybená. Tenkrát však to byla vymoženost, pokrok a protestantské vrchnosti všech směrů nepočínaly si jinak. Mnohdy se ovšem zašlo daleko.

Církev odnáší bohužel přehmaty a zločiny státníků a vladařů, kteří se za ni kryli. Je to smutné ovoce caesaropapismu, theokracie vlád. Bohudík minuly ty doby pro církev nejnebezpečnější, časy nesvobody, poroby, kdy zločiny panovačným vladařům šly na účet církve. Církev chce svobodu, potřebuje jí, a proto se jí dnes daleko lépe daří, pokud jí požívá.

Nesnášlivost tedy, kterou církvi vytýkají dnešní nepřátelé inkvisice, nelze přičítati církvi, nýbrž jejím protektorům. Dnes je církev daleko tolerantnější, hlásá, ba přikazuje osobní snášlivost občanskou; úplnou svobodu svědomí však schvalovati nemůže, neboť by se musela vzdát pravdy, a ta je intolerantní vůči bludu vždy. Hlásáme-li osobní toleranci, ideovou intoleranci budeme vždy zastávat, a také ji obhájíme.

Intolerance ideová.

Pravda nesnese bludu, je intolerantní. »Miluj pravdu«, znamená »Měj v nenávisti blud!« A tedy úcta k přesvědčení cizímu bývá neúctou k vlastnímu. Kdo by hlásal ideovou toleranci, zasloužil by právem výtku nedůslednosti, krátkozrakosti, ba nerozumu, zrovna jako je nerozum, ba nesmysl, říkati: »Věř si, co chceš, mysl si cokoliv, jen když jsi šle-

chetný člověk.« To je nemožné, neboť činy vyplývají z myšlenek, jež jsou jakoby vajíčkem, z něhož se vyvine housenka. Proto rozumný zahradník ničí zárodky a nečeká, až se vyvinou zhoubné housenky. Kristus Pán sám o falešném učení užívá přirovnání, že je jako strom špatný a praví: »Špatný strom špatné ovoce přináší.« A dodává výstrahu: »Mějte se na pozoru před falešnými proroky.« Volně myslit znamená volně jednat. Hlásat volnost myšlení a činiti rozdíl mezi činy dobrými a zlými, je trestuhodná nedůslednost liberalismu, která dnešní mládež tak pobuřuje, že se s odporem od něho odvrací.

Základním logickým bludem v celé argumentaci je mínění, že myšlenka je něco mrtvého. Nikoliv, každá myšlenka je něco živého, co se může vtělit v čin. »Majetek je krádež,« ta věta dlouho ležela skryta v knihovnách, ale až se vyvinula, naplnila svět ohněm a krví. Důslednější jistě je trestati toho, kdo špatně myslí, než jen toho, kdo špatně jedná.

Mluvíme snad pro středověk? Nikdy ne, nechceme, aby se vrátil, dnes by ta praxe nebyla správná; ale myšlenka byla dobrá.

Lišíme se také v jiné věci. Intolerance pravdy vede nás k tomu, abychom nenáviděli bludu, nikoli však bludaře! Středověk nerozeznával mezi bludem a bludařem, jenž mu byl jen zosobněným bludem. Tenkrát usilovali o jeho odstranění, aby nekazil jiné; my chceme více, my ho chceme získat. My ho milujeme jako bratra v Kristu, jako nešťastného, nemocného, jemuž chceme pomoci.

Tolerance osobní.

Křesťanství vyžaduje toleranci k duši lidské. Násilím nezískáme pro víru nikoho, neboť svoboda tvoří podstatnou část aktu víry. Bůh nechce spásy vynucené, čeká svobodnou odpověď na svou výzvu. Hledá také lásku. Láska však se nevynutí, nedá se komandovat. Násilím nelze vejít do ráje. Království Boží je království svobody. Ba možno říci, že spása je vnitřní osvětlení svobody lidské. Pán Bůh je nekonečně tolerantní vůči zlu, trpí zločince ve jménu svobody, kterou dal, nechává růsti koukol mezi pšeníc. Naše taktika nemůže být jiná; vůči jinověrcům a nevěrcům musíme být tolerantní, ba více ještě, milovat je a snažit se jim pomoci, z bludů je vyprostit.

Zdá se mi, že jsme správně rozřešili nesnadnou otázku svobody svědomí distinkcí intolerance ideové, již je třeba k sebeobraně, a tolerance osobní, jež vede k lásce.

Kdo nezaujatý by mohl ještě něco namítati? Snad, že církev neomylnými dogmaty znásilňuje svědomí, když ukládá k věření jisté pravdy, ať se to komu líbí či nikoliv? I zde je jednotlivcům svoboda ponechána, ano i zde svoboda tvoří součást víry. Bez svobodného rozhodnutí není žádné víry v dogmata. Papež, sněmy církevní, církev učící, mají u mne autoritu a poslouchám je jen proto, že jsem svobodně přišel k názoru, že oni učí ve jménu božím, že Bůh mluví skrze ně. »Musíš věřit papeži, že je to bílé, i když se ti zdá, že je to černé.« Na tu námitku

odpovídám: »Věřím a poslouchám, poněvadž chci, a chci z toho důvodu, neboť jsem se přesvědčil, že jeho ústy v této věci mluví ke mně sám Bůh a jeho sluší poslouchati i tenkrát, byť se mi nakrásně zdálo něco jiného, neb v těch věcech transcendentních snadno člověk podléhá klamům.«

Nutnost osobní tolerance v dnešních dobách.

Dominik Pecka pojednává o této otázce církevní intolerance (Vychovatelské listy r. 1930), řeší problém výše uvedeným způsobem a připojuje vřelou výzvu k pěstění osobní snášlivosti. V našem věku, tak asi praví, kdy je tolik lidí problematických, lidí s mozkiem skeptickým a srdcem věřícím, lidí s podloženou vůlí, nemohoucích se odhodlati k rozhodnému činu, lidí, kteří jdou životem s pocitem prokletí, jichž životní úkol je větší než životní síly, mnoho lidí neukázněných s primitivními reakcemi pudovými, trpících duševními úbytěmi, mnoho lidí intelektualisticky pochybovačných, jimž je předem odporné vše, co se nazývá dogma, mnoho lidí mysticky naladěných, oddaných různým moderním pověrám, theosofii, okultismu, spiritismu, mazdaznanismu, mnoho lidí autonomních, kteří si myslí, že mohou tvořiti své mravní názory a zákony, anarchisticky založených, kteří se vzpírají jakékoliv autoritě, mnoho lidí seku-larisovaných, kteří vylučují vše nadpřirozené, mnoho těch, kteří nahrazují etiku hygienou, ducha tělem... nestačí být theologem, nestačí být dobrým debatérem a umlčovati odpůrce, nestačí být výmluvným kazatelem, který hřmí do duší! Člověk palcátem

logiky povalený nezůstane na zemi, nýbrž se postaví v boj. Lidé umlčení, zbraní ducha poražení, nenávidí silou dvojnásobnou. Dnes v době vypjatého individualismu je třeba míti zvláštní ohled na osobní stránky a potřeby jednotlivce. Není možno předpisovati každému nemocnému týž lék. Ale přece je jeden universální lék, který působí individuálně, a to jest láska, porozumění, to jest ten lék, který duševně chorým přinese uzdravení, to je zbraň, kterou dobudeme srdce odpůrců.

Slabá, ale velká žena ukázala nám cestu. Byla to *Alžběta Leseurová*, která zemřela v Paříži 3. V. 1914. Známe její život z deníku, který je asi nyní nejrozšířenější apologií, podobně jako její »Listy k nevěřícím« a »Listy o utrpení«. Úspěch oněch knih tkví ve zvláštní, osobní a životní formě apoštolátu, jenž odpovídá potřebám doby. Ona sama jej konala. Měla muže athcistu, kterého toužila víře získati, nikdy však ho nenapomínala. Ač sklíčena chorobami, přijímala přívětivě četné hosty ve velkém domě, vesměs nevěřící. »Kážeme ne slovy, ale skutky, ne přemlouváním, ale vyzařováním Boha, jeho v sobě nosíme,« napsala ve svém deníku. Takový apoštolát musí být účinný, třebas ne hned. Zemřela. U jejího hrobu stál muž atheista, avšak po smrti se čtením deníku obrátil, stal se dokonce členem řádu kazatelského a jako dominikán vydal její deník, který chtěla před smrtí spálit.

Sama tam odpovídá na otázku nevěřících: »Co soudíte o nás vy, katolíci?« — »Chci míti zvláštní lásku k lidem, kteří buď rodem, věrou, či názory

jsou mi vzdáleni. Ty musím zvlášť chápati, oni potřebují, abych jim dala, co Bůh vložil do mé duše. Naším vzorem, byť o nás mluvili jakkoliv — píše jinde — musí být milosrdný Samaritán, jenž se sklání k nemocnému a léčí rány indiferentního nepřítele.« — Neustupovat v zásadách, být krajně shovívavým k lidem, snažit se poznat zranitelné místo, neodolatelné tvrzení zavinout v nejněžnější lásku, nehledat, ba vyhýbat se rozhovorům o náboženství, příklad, slova, prodchnutá láskou, jsou základem každé plodné pře — to jsou zásady této moderní apoštolky, trpitelky.

Srovnejme nyní s těmito slovy výrok sv. Polykarpa, když se ho bludař Marcion tázal, zda ho poznává: »Ano, poznávám prvorozeného syna d'áblova!« Sv. Polykarp — Alžběta Leseurová, jaká to cesta, jaký to rozdíl! — I v církvi je vývoj, pokrok v taktice, výchova k toleranci. Vývoj potěšitelný! Náš způsob je jistě bližší Kristu, jenž také mnoho nezískal přísnoští, nýbrž pouze láskou.

Láska, porozumění, shovívavost, milosrdenství, to je řeč dnešního člověka. Proto je věřícímu lidu tak milá sv. Terezička se svou malou cestičkou pokory a lásky i se svými růžičkami, které slibuje házet na zem, milejší než imposantní postavy takových světců, kteří byli nazýváni kladivem kacírů.

Každý věk potřebuje něco jiného. Dnešní doba se svou vnější uhlazeností, ale vnitřní rozháraností a citlivostí potřebuje shovívavosti a lásky. To je nejjistější cesta k získání zbloudilého lidstva pro sladké jho Kristovo.

SMYSL ASKESE.*)

Člověk se skládá z ducha a hmoty. Pokusy o zredukování všech zjevů na fyzické nebo zas na psychické, ztroskotaly; to, co se děje v životě člověka, nemůže uspokojivě vysvětliti ani materialismus ani čirý idealismus. Člověk není anděl; spojení ducha s tělem, jest v jistém smyslu předností, neboť umožňuje člověku přístup k světu vnějššímu; ale zas je duchu na škodu, neboť zatěžuje jeho křídla, že se nad hmotu nemůže povznést ani v čistě duševním myšlení.

Způsob tohoto spojení je nezbadatelným tajemstvím, jak jsme ukázali v jiném pojednání. Ale to je zas jistý fakt, že činnost obou složek v člověku jde paralelně, a sice ve vzájemné závislosti, tak totiž, že změny v tělesném rozpoložení mají za následek i změnu v duševním životě. Ze špatné dispozice tělesné pochází začasť mrzutá nálada a deprese duševní. I stavy duševní působí na tělo, tak na př. bázeň, vášně, a zvláště hnutí vůle vyvolávají v těle různé reakce. Na této skutečnosti zakládá se pojem askese.

Pojem askese.

Posledním cílem askese je člověk Bohu podobný, vytvoření dokonalého obrazu Božího, k němuž je

*) Název je převzat z knihy dra A. Rademachera »Vernünftiger Glaube«, jež nám byla i jedním z hlavních pramenů při tomto pojednání.

člověk stvořen. To je pro naši přirozenost ideál, jehož nikdy v tomto životě dokonale nedosáhneme. Vloha je ovšem v každém člověku a rovněž každého váže povinnost, pro niž se dobrovolně musí rozhodnouti.

Dokonalost záleží v nejvyšším, pokud možno, rozvinutí celého člověka jakožto duchovo-smyslové bytosti, tedy ducha i těla. Podle běžného názoru aristotelsko-scholastického o poměru těla a duše nemá být tělo zničeno, nýbrž osvobozeno, má se svobodně rozvíjeti, ovšem harmonicky s duší.

Ze spojení ducha a hmoty povstávají pro člověka různé překážky a obtíže. Proto asketé mluví o boji ducha s tělem. Sv. Pavel tyto překážky, ono napětí, vyplývající z dualismu v člověku, vystihl v listě k Římanům těmito výraznými slovy: »Vidím jiný zákon v údech svých, který odporuje zákonu myslí mé — já sám myslí sloužím zákonu Božímu, tělem však zákonu hříchu.« (7, 23—25.) Jak z těla, tak i z přirozenosti ducha pocházejí ty obtíže, jež ovšem musíme překonávat. Bez boje nelze učiniti ani krok k zdokonalení svobodné osobnosti. Podmínkou šťastného boje pak je vědomí zásadní převahy ducha nad hmotou a v ohledu nadpřirozeném zas bezpečná důvěra, že Bůh neodepře nám potřebné milosti, budeme-li činiti, co na nás jest.

Úkolem naším je vytvořiti příznivé podmínky pro šťastný výsledek tohoto boje a povznésti lidskou bytost k duchovosti.

Askese pak je soustavná snaha o vytvoření souladu mezi tělesnými a du-

ševními silami, tak aby bylo dosaženo dokonalé osobnosti lidské.

Askese je řecké slovo a značí cvičení především tělesných a pak i duševních mohutností; v širším smyslu se askesí rozumí celková životospráva zápasníka, jemuž záleží na posílení tělesných orgánů za tím účelem, aby v zápase obdržel vavřínový věnec. V nábožensko - mravním ohledu askese je ovládnutí přirozenosti za účelem dosažení věnce neporušitelného (I. Cor. 9, 25). K tomu je třeba dvojího: uplatnění sil kladných a odstranění prvků rušivých. Je to tedy staré heslo: sustine — abstine; podstup — zdrž se. Tak má askese dvojí stránku: pozitivní, kladnou, a negativní, to jest onu abstinenci, zdržování se, jež se nedá od pojmu askese odloučiti, ač jej zcela nevyplňuje. Služe též zapírání sebe sama, přemáhání nižších náklonností. Toto potlačování antietických sklonů musí sloužiti k posílení náklonností mravně dobrých. Odtud plyne důležitá poučka, že negativní askese má jen potud oprávnění a cenu, pokud napomáhá pozitivnímu vývoji. Ve slově askese slyšíme obyčejně spíše negaci, odstranění překážek; ale to není celé, ba ani vždy správné.

Jiná důležitá zásada zní: Ne úkon jako takový, t. j. opakování týchž úkonů, ale uvědomení motivů, vnitřní porozumění vyšších důvodů, má pravou asketickou cenu a prospívá svobodné osobnosti. Význam asketického cvičení pro mravní hodnotu je podstatně v duševních silách, jež jsou imperativem vůle uvedeny v činnost. Tak dresura ani zmechanisování jistých cvičení neznamení pro

pravou askesi mnoho, ba nic. Vidáme to v konviktech, kde se na zbožná cvičení mnoho dbá, ale jakmile se za chovanci zavřely dveře ústavu, nechají všeho, a to proto, že nebylo tu poznání ideálních motivů, které teprv dodávají ceny zbožné praksi, nebo scházela dobrá vůle, jež by mechanismus oživovala. Dostatečné odůvodnění, tedy poučení se strany vychovatele a svobodné rozhodnutí se strany chovanců, to jsou dvě nutné podmínky zdárné ústavní výchovy. Podobně cena přesného vstávání, abychom užili denního příkladu, spočívá v poznání mravní hodnoty pro dosažení nadvlády duše nad tělem, a nikoliv na vhodných okolnostech, jež duši onu vládu umožní.

To je pojem askese vůbec, tedy i askese katolické. Křesťanství jen vymezuje přesněji cíl, jímž jest křesťanská dokonalost. Ten cíl je ideálem pro všechny; tedy není zvláštní askese pro určitý stav nebo společnost. Ti, kdo v klášteře žijí společně podle evangelických rad, mají zvláštní formu askese jen v tom smyslu, že důsledně zachovávají touž životní formu, kterou si dobrovolně zvolili a která vyžaduje zvláštních asketických cvičení. Když církev přikazuje půst, tedy to činí jen proto, aby blíže určila všeobecný příkaz askese a aby přidržovala své děti k užítí tohoto přirozeného příkazu.

Katolické stanovisko.

V této části pojednáme o překážkách, jež se stávají v cestu dosažení cíle. A tu už zvláštní cíl vrhá

zvláštní světlo na prostředky nebo na překážky. Lze je shrnouti ve tři skupiny: svět, tělo a kultura, t. j. souhrn pozemských statků. S jak různým hodnocením těchto pozemských hodnot se setkáváme!

Svět jeví se nám s jedné stránky jako dílo ruky Stvořitelovy, jako živý obraz jeho moci a moudrosti, jako prostředek k poznání Boha. Krásný svět se velebí, tak jako dlouhý věk se přisuzuje odměnou spravedlivým. Jindy zas hledíme na svět okem nevraživým, neboť plodí ostny a trní, pro člověka skrývá osidla a nebezpečí; je to zkažený svět, jímž vládnou moci temnosti, žádost očí, těla, pýcha života a provozují v něm své neblahé dílo; jsme vybízeni, abychom svět nenáviděli a opustili jej. Svět se nazývá slzavým údolím, z něhož se máme brzy vysvoboditi.

Tělo podobně se jednou velebí jako umělecké dílo Boží, obraz Boží, věrný průvodce, jenž se sdílí o všechny osudy duše a je jejím tvárlivým nástrojem. V náboženském smyslu zvláště je tělo chrámem Ducha svatého a je určeno k slávě vzkříšení. Jindy se zas mluví o tělu s opovržením, že je jako by kletbou hříchu stíženo a k vůli hříchu že propadlo smrti. Už to slovo »tělo« zní jako protiva ducha, duše omilostněné, je zdrojem hříchu a pokušení a musí tedy být trestáno a křižováno.

Kultura jednou se chváí jako úkol samým pánem všeho stvoření člověku uložený, s úctou se mluví o kultuře náboženské, křesťanské a katolické, kulturní činy se hodnotí apologeticky jako kritérium pravého náboženství; a jindy zas se mluví o kultuře Bohu odcizené, církvi a Kristu nepřátelské.

Můžeme slyšeti i jiné úsudky, které nezaujmají takové příkré stanovisko k hodnotám tohoto světa, ale chválí se málo, poněvadž jsou pomíjející. Tak asi se může rozuměti výroku sv. Ignáce z Loyoly: »Jak se mi oškliví země, když pohlédnu na nebe!«

To vše jsou názory jednotlivých spisovatelů a asketů; pro nás ovšem je směrodatným vyslovený názor církve, který často bývá docela jiný, než soukromé mínění, o němž jsme se zmínili.

Církev si nikdy neosvojila manichejského pojetí světa, těla a kultury, jež všude vidí zlo: »Omne ens est bonum — každá bytost je dobrá,« to je první metafysická poučka křesťanské filosofie. Díla, jež vyšla z ruky Boží, jsou dobrá a celek je velmi dobrý, tak svědčí biblická zpráva o stvoření světa. Ani theologické učení o dědičném hříchu toho nepopírá, neboť přirozenost nebyla hříchem zničena.

Učení o útěku ze světa, o pohrdání tělem, o nepřátelství ke vší kultuře, je zásadně vzdáleno od učení církve. Tedy ani pravá křesťanská askese nebude se vzdalovati těchto statků a vtiskovati jim pečeť falešných hodnot.

Ba, právě naopak, askese chce vnést pravý pořádek v užívání těchto statků a jednotlivá dobra učinit služebnými dobru nejvyššímu. Sv. Ignác ve fundamentu svých exercicií staví tuto zásadu o všech tvorech mimo nás: *utendum ergo illis*, máme jich tedy užívat. Proto je Bůh stvořil, vše je zde pro nás, ale máme jich užívat s měrou, a tu míru též určuje: *in tantum in quantum* — potud, pokud nám prospívají k cíli, pro který jsme stvořeni, čili, pokud nám

nejsou na překážku k vyšším hodnotám. V tom případě bychom si je zas bezpodmínečně museli odříci. To je tedy správná zásada, církví tolikrát schválená: statky tohoto světa nejsou posledním cílem, v němž by duše spočinula.

Totéž vyslovuje sv. Pavel v I. listě ke Kor.: »... kteří mají manželky — jako by jich neměli, a ti, kteří pláčí, jako by neplakali — a kteří užívají světa, jako by ho neužívali, neboť tvářnost světa toho pomíjí« (7, 29—30).

Mnohé výrazy asketických spisovatelů budí dojem, jako by katolická askese byla v zásadním odporu k pozemským hodnotám. V neosvícené horlivosti dávají se strhnouti — zvláště v životopisech svatých — k silným výrokům o těle lidském, evangelické rady přespříliš vynášejí, bohatství zavrhuje, manželství podceňují, vlastní vůli odsuzují jako zdroj pýchy a doporučují přespříliš poslušnost jako nejjistější cestu k nebi. Tak čteme v rozšířené náboženské knížce Grignona z Monfortu: »O pravé pobožnosti k Panně Marii« tato slova: »Nemámeť dědictvím leč pýchu a zaslepenost v duchu, zatvrzelost v srdci, slabost a nestálost v duši, žádostivost, odbojné vášně a nemoci v těle. Jsmeť od přírody pyšnější než pávi, upoutanější k zemi než ropuchy, necudnější kozlů, závistivější hadů, obžernější vepřů, zlostnější tygrů a línější želv, chabější třtiny a nestálejší korouhviček na střeše. Nemámeť ve svém základu leč nicotu a hřích a nezasluhujeme si leč Božího hněvu a věčného pekla.« (Str. 68, vydání L. Kuncíře z r. 1922.)

I u jiných autorů se pasivní ctnosti nadmíru cení,

v trýznění těla už samo sebou se spatřuje dílo spasi-
telné atd. Ký div, že životní forma, stanovená tako-
vými zásadami, je modernímu člověku nesympatická,
ba odporná. Ký div, že se jí vytýká nepřátelské
stanovisko k přírodě a inferiorita v kulturním životě.

Omluva těchto přestřelků.

Ty různé názory na vnější statky nesou stopy
tápání v nesnadné otázce, rozhraničující milost a při-
rozenost. Jest jich celá škála od pesimismu mani-
chejského přes optimismus pelagiánský až k moder-
ním názorům o vnitřní dokonalosti člověka. Mani-
cheismus, jenž vznikl ve století rozkladu starého
světa, učil: Nic není dobré, co příroda činí, neb sama
je zlá. Quesnel, vůdce Jansenistů v XVII. století,
obnovil mírnějším způsobem heresi Lutherovu hlá-
saje, že člověk bez milosti Boží nic nemůže, že jen
tma a pád mu zbývá a je schopen všeho zlého. Učení
reformátorů XVI. století tvrdilo, že přirozenost lid-
ská je hříchem dědičným úplně porušena. Ta žádosti-
vost je tak mocná, že člověk se jí nemůže opřít,
zkrátka, že svoboda lidská je zlou žádostivostí tak
utlačena, že pozemskými svody je nutně poutána,
nepomůže-li Bůh milostí účinnou. Tím podryli veške-
rou energii mravní, neboť marná je naše námaha.
Pelagius zas v V. stol. a konečně moderní vychova-
telé nechtěli nic vědět o zkáze hříchu dědičného
a stanovili zásadu: »Vše je dobré,« což vedlo ke zbož-
štění všeho zlého. Jedni příliš zveličovali následky
hříchu dědičného, jiní zas je zredukovali na pouhý

zlý příklad našich prarodičů. (Malum exemplum, Pelagius.)

Hranice mezi milostí a přirozeností, mezi silou a nemohoucností člověka je jemná; těžko bylo ji hned nalézt a vymezit. Tápáním, bludy a jejich odmítáním byla přesně vymezena pravá nauka, která uznává jak neporušenost darů přirozených, tak jejich nedostatečnost.

Každé nedopatření na tomto poli má osudné následky pro mravní život, jenž jest tu v kořeni těžce zasažen. Pravda je ta, jež vede k zdravému pokoření, a přece nechává cestu k radostné důvěře. Kdo našel této jemné hranice, neměl správného vodítka a dal se strhnouti k výrokům, jež dnes velmi zarážejí.

Správné zásady.

Po tomto objasnění můžeme stanoviti správné zásady. Tělo, příroda, kultura není dílem protináboženských demiurgů. Sokratův výrok: »Nic nemít je božské, a mít co možná nejmiň, je Bohu nejpodobnější,« platí v křesťanské askesi s výhradou vnitřní svobody. Tam, kde askese nabývá forem kultury nepřátelských, nemůže se odvolávat na katolická dogmata. Askese není pouhé zapření těla neb duše. Tím se liší křesťanská askese od hinduismu, který vidí v těle výraz zlého principu. Nic z tohoto světa neznesvěcuje duši pouhým stykem. Co má cenu, to je vnitřní vláda nad sebou a nadvláda nad věcmi tohoto světa, kterých si vážíme a užíváme ovšem jako prostředků; jsou nám přechodným sta-

diem k nepomíjejícím hodnotám, k Bohu, v němž je všechno bytí.

Askese nemá za cíl povlovnou sebevraždu, nýbrž vysvobození těla k účasti na vyšším životě ducha. Cíl askese je harmonie duševních sil a celé bytosti lidské. Toto znovunabytí souladu v chaosu věcí vyžaduje brzdění jedněch sil a uvolnění jiných. Askese nechce žádnou sílu zničit, promrhat, nýbrž všechny zapřáhnout v službu celého člověka. Nechce ani žádnou vášň potlačit, nýbrž využít jí jako motoru pro duši.

Askesi, která by tělo oslabovala, aniž by duši sílila, musíme odmítnouti jako nemorální. Člověk je správcem všech svých sil, i tělesných; to jsou talenty, z nichž máme těžiti pro ducha. Tak dobře řekl kterýsi světec, že kající pás musíme nosit především v hlavě.

Vnitřní askese je cennější než tělesná.

Náš cíl ukládá umrtvování vnější — tělesné i vnitřní — duševní. O tom však není nejmenší pochybnosti, že vnitřní askese je cennější; vnější askese je ospravedlněna jen svým významem pro duševní harmonii. Pro mnohé bylo by snazší nosit kající pásy a přinášet tělesná odřikání, než na př. věrně plnit své povinnosti nebo se mírnit v řeči. Proto tím více musíme zdůrazňovat vnitřní umrtvování. Tak musíme především zdůrazňovati trpělivost v snášení tělesných i duševních obtíží, přesnost v plnění povinností, ovládání nálad a fantasie, gymnastiku vůle, shovívavost s chybami našich spolubližních — ostat-

ně nemírnost, změkčilost, lenost, jsou i škůdcové těla. Ovšem prakticky nedosáhneme žádoucí kázně a vyrovnanosti v duševním životě bez uvědomělé askese tělesné; ale to není věc hlavní.

V minulých dávných dobách hrála tělesná askese větší úlohu než dnes. Bylo jí také více třeba. Nezkrocená přirozenost našich předků musela býti ukázněna, ovládnuta, aby byla tvárlivým orgánem ducha. Středověká umrtvování jeví takovou tvrdost asketických cvičení, že dnes nemáme pro ně, neřku-li porozumění, ani sil tělesných. Křesťanské zásady daleko více pronikly dnešní život a lidstvo. Také s pokrokem kultury postupuje poddajnost těla a jeho produševnění. Rysy lidského obličejce jsou dnes oduševnělejší než před několika stoletími. Dnes má člověk víc duše, t. j. víc ji uplatňuje. Dnes najdeme porozumění pro bolesti lidstva a světa víc než kdy jindy; proto jen dnešní svět trpí jakýmsi světobolem, že má duši a cítí. Není tedy divu, že i askese dostává dnes charakter spíše vnitřní, duševní; rovněž jemnější struktura tělesného organismu k tomu vede.

Tak umírněné pěstění těla je nejen slučitelné se zdravou askesí, ale jest i mravní povinností. Ba ani mírná péče o krásu těla neodporuje asketickým zásadám. Přiměřená životní úroveň je také jeden z předpokladů vyššího života duševního. Tělo musí být služebníkem, ale služebníkem ochotným.

Askese nepředpisuje a nevyžaduje žádných hledaných asketických cvičení. Příležitost k sebekázni a k přemáhání naskýtá se denně, ani ji hledat nemusíme. Mnozí by si ukládali rafinovaně vymyšlená

umrtvování, a zanedbávají odřikání nutná, jež jim ukládá jejich stav a zaměstnání. Každý den přináší nám hojně třecích hran a ploch, které máme uvést v harmonii duševní. Zvláště denní soužití s lidmi různých a nesnadných povah mohou být prvotřídní asketickou školou. Z hrubé hmoty máme vypracovati duševní podobnost Bohu, obraz Boží, což není možno bez stálých potyček s naší přirozeností, s tělem i naší svobodou. K tomu nám dal Bůh vlohy.

Ještě nutno poznamenati, že pro dokonalého člověka není třeba askesc. U něho bylo by žádoucí harmonie dosaženo. Tak Kristus askese nepotřeboval. Žádný člověk však si to říci nemůže. Stav dokonalého božího synovství je cílem vývoje, který se však bude prodlužovati do nekonečna. V každé době a na každém stupni vývoje pro člověka, složeného z těla a duše, bude askese nutná. A že během času přijala formu mírnější a sympatičtější, tím více a horlivěji ji budeme pěstovati.

MYSTIKA.

V knize »Mystická nauka Mistra Eckharta«, autor, jenž nestojí na stanovisku církevním, činí církvi katolické výtku, že svým věřícím mluví jen o zachování přikázání, o bázni Boží, vybízí k svátostem, ale nic nemluví o Bohu v nás, o životě v Bohu. Jako by církev oddělovala propastí člověka od Boha, a dále, že věřící drží daleko od mystiky, a že vůbec má církev nedůvěru k mystice.

Část těchto výtek by se snad vztahovala na hlasatele pravd Božích, že velmi málo mluví o oněch hlubinách duchovního života; ale o církvi toho říci nelze. Mezi katolíky je velmi rozšířena knížka P. R. Pluse s názvem: »Bůh v nás.« A co je účelem svátostí, ne-li rozmnožení posvěcující milosti, jež je účastí v božském životě? Konečně spojení s Kristem, a to spojení co nejužší, je cílem duchovního života. To je správná nauka a praxe církve ve vedení duší.

A co se týče nedůvěry k mysticismu, k tomu má církev své důvody, k nimž se ještě vrátíme. Jisto je, že se dnes častěji o mystice mluví; a s touhou po duchovním životě probouzí se i touha po mystice. V této věci vládne však taková nejasnost a tak se toho slova zneužívá, že ujasněnost v tomto předmětu je jistě žádoucí. Chápeme se tohoto úkolu nikoliv bez obav, nejen proto, že je to otázka těžká, nýbrž i že je nesnadno objasniti, co je celou svou podstatou nejasné. Mystika se totiž odvozuje od téhož kmene jako slovo mysterium — tajemství, tedy k pojmu mystika náleží vždy nepochopitelnost, nezbadatel-

nost. Ale přece o poměru mystiky k náboženství, o katolickém stanovisku k mystice můžeme podati jasné směrnice církve a osvědčených autorů.

Mystika a náboženství.

Mystika byla vždycky v náboženství, jemuž koná platné služby. Mystika je jakoby basí náboženství. Všichni téměř vůdčí duchové v církvi a zakladatelé řádů byli mystikové. V mystickém setkání s Bohem čerpali sílu a razili nové směry náboženského života. Sv. Pavel v ohni mystických zkušeností měl zjevení o podstatě křesťanství, byl vytržen do třetího nebe, jak sám praví, a neví, viděl-li to vše v těle či mimo tělo. Jisto je také, že mystika přispěla k obrození náboženského života, když obrátila zraky k poslednímu mysteriu bytí. Můžeme rovněž říci, že mystika byla živnou půdou náboženského života, jehož je květem a korunou. Náboženství ji schvaluje a řídí, i když zachovává opatrnost.

Nedůvěra vůči mystice, možno-li tak vůbec mluvit, má své důvody. Pramen mnohých heresí byl právě v pseudomystice, kterou je někdy těžko rozlišovati od mystiky pravé.

Řeč mystická je jiná než obyčejných lidí, a není také divu; vždyť prožívají neskončené božství. Tu každý jazyk lidský je nedostatečný, aby vyjádřil to, co prožívá. Mystika nedá se vtěsnati do pevných norem, proto ta počáteční nedůvěra. Poslyšme na př. výrok Angela Silesia: »Kdo chce Boha, musí se Bohem stát,« nebo »Nezměnitelný, Neomylný stal se se mnou jedním duchem.« Takové výroky jsou

snadno a ne neprávem podezřelé, mohou být heretické, i je třeba vyčkávati a zkoumati.

Nedůvěra vůči mystice je oprávněna také proto, že je a bylo mnoho p s e u d o m y s t i k ů, t. j. těch, kteří si myslí, že jsou mystiky, užívají výrazů mystikům vlastních, píší nejasné knihy, zakládají mystické kroužky, a jsou to jen fantasté. Jistě je víc zdánlivých než pravých mystiků. Kdo praví, že každý se může mystikem stát, ba i ten, kdo v Boha nevěří, tím se už sám odsuzuje. Mystika v užším smyslu, na spojivém stupni, je přece přímé, ač ovšem temné a nerozlišené, nazírání na božství, spojené s Bohem; jak může nevěrec takové stavy prožívat? Jiný se na základě mystických knih tak vžije v ony stavy, že nedovede rozeznávati skutečnost od fantasie.

Jiná obtíž v otázce theologie mystické povstává tím, že se toho slova u ž í v á v š í r š í m s m y s l u. Básník mluví o nejvyšších otázkách mlhavě, temně — a nazývají ho mystikem; rovněž tak, když užívá o duchovních vztazích obrazů z nejněžnějších vztahů lidských a tělesných. Jindy nazývají mystikem snílka, nadaného živou fantasií. Týž atribut dávají celému směru, jenž povstal na konci XIX. století a redukuje všechno dění na příčiny a vztahy duševní (psychologismus). A to je už přímo zneužívání toho slova, když rafinovaná kultura nebo dokonce »sublimovaný eros« si osvojuje jméno, jež označuje stavy čistě duchovní a pneumatické. | (Πνεῦμα — Duch sv.)

Poněvadž se toho výrazu zneužívá, budí nedůvěru a je třeba vymeziti pravý pojem mystiky ve smyslu náboženském a duchovním. Ne každý duchovní život je mystika, nýbrž ty stupně, na kterých Bůh zasa-

huje do života modlitby mimopřirozeně nebo nadpřirozeně. Jen ta hloubka, ten vrchol, v němž člověk dosahuje i přímého, experimentálního spojení s Bohem jakožto v duši působícím, je v užším slova smyslu mystika. Je tedy rozdíl mezi asketikou a mystikou; podobně nutno rozeznávat i mezi mimořádnými zjevy v duchovním životě a mystikou. Víse, stigmatisace, prorocství, levitace a pod. bývají jen průvodními zjevy vysokého stupně mystiky; ale jsou i mystické duše, které jsou bez těchto průvodních zjevů.

Několik výroků o tom, co je mystika.

Ty mimořádné stavy duševní, při nichž Bůh takřka duši vytrhne, dá se jí vidět, že duše okouší jako by radostí nebes a je pohřížena v propasti nekonečnosti, zajímají všechny asketické autory. Uvedeme některá význačnější objasnění.

Podle sv. Tomáše je mystika prostý, přímý pohled duše na Boha a na věci božské, jenž z lásky vychází a k lásce vede. Sv. František Saleský mluví podobně o láskyplném, prostém nazírání duše na věci božské.

Sv. Ignác ve své exerciční knížce naznačuje, že mystická modlitba je nazírání vlité, které je důsledek působení Boha v duši a převyšuje vše, co mohou v duši způsobiti příčiny rázu psychologického, tehdy právě působící.

Všichni zdůrazňují, že tyto stavy jsou zvláštní milost, která se zmocní duše a jejích mohutností —

tedy pasivnost této modlitby proti modlitbě aktivní, která je pro každého.

Kdosi nazval tyto mystické stavy »*possessio divina*«, a jistě ne neprávem. Existuje *possessio diabolica* — posedlost d'ábelská, při níž se člověk stává pasivním nástrojem zlého ducha. Protějšek tvoří jiná posedlost, když Bůh se zmocní duše: i tu čas, trvání, způsob těchto stavů je zůstaven Bohu.

Jiné krátké, ale hluboké objasnění zní: *Mystika je triumf nad stavem tvorů* (Kreaturlichkeit). V tom smyslu triumf, že tento způsob styku s Bohem není tvorů lidskému přirozený. Mezi tvůrcem a stvořením je velká vzdálenost. Naše asketická zbožnost je založena na té distanci, na oné transcendentní opozici: nekonečná ubohost s naší strany, tam zas nekonečný majestát Boží. Člověk sám se úplně k Bohu nepovznese, ba ani s milostí posvěcující ne. Ten dualismus vždy zůstává: Bůh — já. V mystických stavech však Bůh tak sestoupí k člověku, tak se s ním spojí, že, jak praví sv. Jan od Kříže, tvor je takřka jedna bytost s Bohem; však mystikové užívají toho výrazu *Θέωσις* — zbožštění. Toto spojení ducha božího a lidského, Stvořitele se stvořením je vítězství nad propastí, jež dělí duši od Boha. Tvor vyšel sám ze sebe, převýšil sebe, je to triumf nad stavem stvoření.

Jak časté jsou stavy mystické?

Stavy neobyčejné, tedy výjimečné, nevyskytují se za každým krokem. Neznáme také úradků Božích

v rozdělování milostí; ale chceme-li soudit podle historie, jest duší, které mají aspoň nespojivé mystické milosti nazíravé, více, než si myslíme. Chodíme kolem nich a netušíme ani, že ta prostá duše by mohla být povznesena k mystickému nazírání. Duše skutečně mystické se tím tají a jest jim těžko svěřiti se i duchovnímu vůdci; samy pak obyčejně ani nevědí, jak se ta jejich modlitba jmenuje. Mezi těmi, kteří pěstují duchovní život, zvláště ve větších městech, najdou se duše mystické a snad každý duchovní vůdce měl co činiti s takovými případy modlitby, aniž byly třebas provázeny zvláštními zjevy.

V historii, pokud je nám po této stránce známa, víme, že asi všichni velcí světcové, aspoň života nazíravého, byli nějakou měrou mysticky omilostněni. Z nich sv. Terezie starší a sv. Jan z Kříže jsou svými spisy základem katolického vědeckého zpracování mystiky. Sv. Terezie myslí, že u žen jsou tyto stavy častější než u mužů, a to zejména v řeholních společnostech, neboť ženy prý jsou víc vnitřné a pokorné. P. Tanner je toho mínění, že ženy dosahují spíše nižších stupňů mystického spojení a mužové zase, že docházejí častěji k extasím. Františkánské menologium uvádí 500 mystických duší, z kteréhožto počtu 400 připadá na muže. Sv. Jan z Kříže soudí, že mnozí docházejí neúplné »noci smyslu«, tedy vyššího stupně mystických stavů, arci úplné noci smyslu, spojivě nazíravé, jich podle něho dochází nemnoho.

Jisto je také, že život v sebranosti, v odloučenosti od světa, tedy v klášteřích, zvláště rozjímavých, je příznivá půda pro mystické stavy.

Nutno doznati, že mystika se snad nějakou měrou objevuje i mimo katolickou církev. Hledání Boha srdcem jeví se u všech náboženství. Novoplatonik Plotinus v III. stol. po Kr. byl pohan a snad se mu dostalo i nějakých mystických milostí. Tento interkonfesijní rys mystiky však nás nemusí zarážet, když si uvědomíme, že ten, kdo Boha upřímně hledá a o katolické církvi nebo ani o křesťanství neví, může dojít s pomocí Boží toho, že náleží k duši církve, a kdyby byl tak o církvi poučen jako my, jistě by byl horlivým katolíkem. To můžeme však tvrditi, že dokonalá mystika jest jen v církvi katolické, neboť skrze Krista jsme účastni nadpřirozeného života a požíváme spojení s Bohem svatou Eucharistií.

Mystika a svatost.

Mystika je účinným prostředkem k rozmnožení posvěcující milosti, ale není nutná známka svatosti. Někteří svatí nebyli mystiky. Bůh může přivést duše k vrcholům podstatné svatosti i jinými prostředky, třeba utrpením. Rovněž je jisto, že těmito obzvláštními milostmi někdy vyznamená Bůh nějakou měrou i duše, jež nemají mimořádných ctností, ba dokonce i duše dosti nedokonalé, aby je vytrhl z osidel ďáblových. Obyčejně však jsou to duše od světa odpoutané a odříkáním připravené, jež Bůh pozvedne k mystickému spojení.

Odpovíme ještě na otázku, zda je dobře míti touhu po mystice. Samo v sobě ano. Mystika je prostředkem k dokonalosti. Ale onu touhu po mystickém

spojení, které Bůh udílí podle svých nevyzpytatelných úradků, musí provázeti prosba o lásku ke kříži, o pokoru, o vykořenění sebelásky. Pak je to touha dobrá. Byl by to však nebezpečný klam, kdyby se někdo oddával snění o mystickém životě, a při tom zanedbával povinnosti stavu, osobní úsilí o nabytí aktivních ctností, obyčejné způsoby modlitby, a čekal jen, až ho Pán Bůh uchopí a povznese.

Mimořádné průvodní zjevy mystiky.

Mimořádné zjevy, které někdy provázejí stavy mystické, jsou velmi různé: vise, osvícení, nevysvětlitelné posty, spojené s Eucharistií, extase, levitace, privátní zjevení, stigmata, bilokace, kardiognosie (poznávání cizích duševních stavů) atd. Shledáváme je buď jednotlivě u různých osob anebo mnohé zároveň u jedné osoby, jako na př. u stigmatisované Teresie z Konnersreuthu, kterou nazývají »živým obrazem Ukřižovaného«. O tomto případě nechceme rozhodovati a předcházeti rozhodnutí církve, ale pouze pojednati o těchto zjevech vůbec, jsou dosti časté.

P o s t y: Je známo o sv. Kateřině Sienské, že od 20. roku čerpala tělesnou sílu jen z Eucharistie (žila do 33 let); podobně blah. Angela de Foligno žila 12 let bez všelikého pokrmu.

L e v i t a c e, t. j. vznášení se do výše a létání bylo pozorováno u sv. Petra z Alkantary, ať už v kostele při mši sv., kde se vznesl několik stop nad zemi, anebo venku v zahradě, kde létal nad vrcholky stromů, a to ve značných vzdálenostech. O sv.

Josefu Kupertinském jsou známy podobné případy; i o naší blah. Anežce vypravují životopiscové, že se vznášela při modlitbě.

S v ě t e l n á z á ř e n í. Z obličej, rukou, z celé osoby vycházela záře mnohdy tak oslňující, že zaplavovala celé okolí: tak u sv. Bernarda, Kamila z Lellis, Ignáce z Loyoly, Filipa Nerijského, Františka z Assisi, Vincence Fererského atd.

S t i g m a t i s a c e je církví uznávána ve 340 případech. Zvláštní svátek se dokonce slaví o vtisknutí stigmat sv. Františka Serafinského. Stigmatisovaná byla sv. Lidvína Lydenhamská, Gemma Galgani († r. 1902) a posledně svatořečená Veronika Giuliani.

Nyní se naskýtá otázka, zda tyto zjevy jsou nutně nadpřirozené a tedy známkou mystiky vyššího stupně, či zda jsou přirozeně možné a vysvětlitelné. Mínění kompetentních autorů se rozchází. V tom však jsou všichni zajedno, že náboženství a mystika není naprosto závislá na řešení této otázky. I když někdo uzná přirozenou levitaci, přirozená stigmata, stanovisko církve není vůbec dotčeno. Umírněnější, jako na př. Aug. Poulain S. J. ve své knize »Grâces d'oraison«, jež nám byla vodítkem v celém pojednání, zdržují se konečného rozhodnutí. Psychologické a fyziologické vědy nezdají se jim dost pokročilými, aby tuto otázku definitivně rozhodly. Zatím však důkazy, kterými se snaží ony zjevy přirozeně vysvětliti, naprosto nestačí. Přihlédněme jen k dvěma: pře-svědčíme se o tom s dostatek.

Přirozená levitace? Přirozená stigmata?

Experimentálními důkazy prý bylo zjištěno, že váha lidského těla ve výjimečných případech se zmenšuje. Úbytek může být konečně tak velký, že se tělo vznáší ve vzduchu. Crooks vážil osobu magnetickou a zjistil úbytek váhy.

Je jisto, že osoby nervově nemocné mají dojem, jako by jejich tělo bylo lehčí než obvykle; ale to je subjektivní pocit. Slavný pařížský lékař Petr Jannet zjistil tutéž váhu u osoby v extasi jako v normálním stavu.

A že by elektřina zdvihala tělo člověka u vytržení? Žádáme důkaz. Ať učiní pokus se sochou vážící 60 kg neb jen 1 kg, ať ji postaví do jakýchkoli podmínek, uvidí, že elektřina nic nespraví. »U fysiků není nic snazšího,« praví Poulain, sám fysik, »než vybájit nějaké vysvětlení a postaviti neodůvodněné hypotesy s velkými slovy a gesty.«

Ale indičtí fakiři se přece vznášejí rovněž v povětří? Od Boha jistě jejich moc není, neboť tím chtějí uspokojiti svou pýchu a zvědavost diváků. Jestliže se tedy skutečně vznášejí, existuje přirozená levitace — nebo obratný podvod, dodáváme, nebo levitace původu d'ábelského. Ostatně badání v tomto směru nemá vědeckého charakteru; takové námitky se tedy nemohou brát vážně.

Levitace světců je asi nadpřirozeného původu; Bůh ji působí. Nemusí ani zasahovati přímo, když andělé mají moc těly pohybovati; čekají jen na po-

kyn Pána zástupů. Mocí padlého anděla vznesl se podle legendy i Šimon Magus, ovšem při jednom letu špatně to skončilo.

Podobně je tomu se *stigmaty*, t. j. ranami, jež bývají způsobovány na ruku a v boku křížováním. Existují přirozená stigmata? Mohou být vyvolána působením obrazivosti, živým hnutím duševním? Ani to by neumenšovalo jejich významu; i zde příčina by byla stejně nadpřirozená, byť i jen prostředech, totiž láska k Ukřižovanému. Ale má obrazivost takovou moc? Věda lékařská nezná ani jednoho případu, že by obrazivost přivedila takovou změnu v organismu u osob normálních. A u osob hysterických, v hysterickém spánku či v hypnose? Poukázvalo se na podobný případ kdesi v Nancy. Když se však přihlédlo blíže, bylo shledáno, že stigmata byla zaměňována za nemoc zvanou dermatografie a že rány nepovstaly podrážděním fantasmie, nýbrž kůže. Jsou tu i jiné rozdíly. U stigmat objevují se silná krvácení, která trvají léta, periodicky se opakují a nedají se vyléčit. Stigmata jsou provázena extasemi, nejitří se a nekazí těla, kdežto rány, vyvolané přirozenými příčinami, se vyléčí a podléhají normálnímu vývoji. Zkrátka zde nutno hledati vyšší, morální příčinu, tam nemoc.

* * *

Naznačili jsme, že mystika přispívá k obrození náboženského života. Skutečně cenné paprsky onoho láskyplného spojení s Bohem padají na cestu našeho duchovního života. Není nepřeklenutelné propasti mezi Bohem a člověkem, mezi první příčinou, Stvo-

řitelem a tvory. Pro sebe stvořil nás a naši touhu vyplní. Onen dualismus, oposice přirozena a nadpřirozena, není definitivní výraz tajemství bytí a života. Ne rozdělení, ale spojení je náš cíl, k němuž máme ustavičně směřovat. A tedy cennější než bázeň a útěk před Bohem je synovská oddanost a láska.

Ani není cíl našeho duchovního života odříkání, sebedmrtvení — ač tak nutné pro každou koncentraci, zvláště v mystice — není naším cílem vzdát se své osobnosti, umřít světu, tělu a sobě, tedy úplné zničení. Zapíráme se, abychom žili; odstraňujeme jen překážky, jež brání nerušenému životu božskému. Naším cílem je láska; chceme milovati Boha, všechny lidi, všechny tvory na zemi, chceme milovat božský prvek v nich. Orientace našeho života k Tvůrci stvoření, k Bohu jevícímu se v tvůrčí síle, jež je v nich, to je náš ideál, tam se upínají naše snahy. V tom nás má posílit pozorování mystických stavů. A když v našem století se probouzí živá touha po mystice, jest to jen svědectví, že XX. století chce být hluboce náboženské. Kéž tato vznešená touha přiblíží nám novou éru duchovní, která bude protiváhou materialismu tohoto světa, z něhož plyne všechno dnešní zlato!

IDEÁL MODERNÍHO ČLOVĚKA A IDEÁL KŘEŠŤANSKÝ.

Dr. A. Radermacher, autor knihy »Vernünftiger Glaube« dotýká se naléhavé otázky asketicko-pastorační, jak získati pro křesťanské ideály dnešní svět, jež vidí svůj cíl jen na této zemi. Dnešní člověk trpí napětím, které je vyvoláváno růzností požadavků náboženských a těch, jež ukládají ostatní odvětví duševního života. Ona roztržka dá se však lehce odstraniti správným porozuměním ideálu čistě lidského a křesťanského. Mají mnoho společného, a v čem se liší, je spíše neporozumění než zásadní rozpor. Setkání je možné a snadné bez jakékoliv zrady na obou stranách. Jenom musíme si vyjítí vstříc; my zejména tím, že ukážeme ideál křesťanské dokonalosti v podobě sympatické i pro dnešního humanitářského člověka.

Zmíníme se o některých podnětech, odkazujícíce co do podrobností na citovanou knihu.

* * *

V duševním životě dnešního člověka, i nábožensky založeného, jeví se jakási nevyrovnanost, následek to rozporu mezi požadavky náboženství a světa. Tento rozpor není dávného data. V nové době teprve nastalo ono napětí, jež se stupňuje až v propast. Žijeme jakoby dvojím životem, »Ora a labora« jde vedle sebe nebo za sebou, ale nikoliv spolu, jak by mělo býti. Z toho vzniká u kulturního člověka rozpoltěnost osobností, jež se jeví ve všech odvět-

vích. Tato dvojakost vystupuje nejvíce, když postavíme vedle sebe ideál křesťanské dokonalosti a humanitářský ideál, t. j. světce a osobnost. Osobností rozumí se duševní moc, uplatnění se, síla vůle a cit odpovědnosti. Mravní osobností je člověk, jenž přivedl k nejvyššímu rozvoji všechny mravní vlohy, jenž je prost všeho nízkého, je volný od všech nedůstojných pout a zachoval si vnitřní svobodu vůči nezřízeným nárokům své nižší přirozenosti. Opak osobnosti je člověk nehotový, slaboch, otrok. Nejvyšší formou mravní osobnosti je dobrý, šlechtný člověk. A to je onen humanitářský ideál dnešního kulturního člověka. Křesťanskou osobností naproti tomu je ten, kdo přivedl k nejvyššímu rozkvětu křesťanskou formu životní, kdo miluje Boha z celého srdce svého, z celé duše své, ze vši síly a bližního jako sebe samého. Dokonalou křesťanskou osobností je světce. Dějiny lidské kultury ukazují četné osobnosti a slaví je jako výkvět duševního vývoje. Rovněž dějiny křesťanství jsou bohaté na vyznavače, kteří všem křesťanům budou vždy vzorem života v duchu následování Krista.

Nyní se naskýtá otázka: V jakém poměru stojí duševní život světce k šlechtnému člověku? Je mezi nimi propast nebo mají mnoho společného a dají se snad sloučit v jednu osobnost? Není možná v době rozdvojení kultury harmonická syntéza šlechtného lidství a křesťanské svatosti tak, že by byl i dnes společný ideál křesťanského člověka?

Analysí obou pojmů dojdeme bohdá ke kladné odpovědi.

Znaky společné.

1. Čisté lidství a svatost jsou veličiny *i d e á l n í*, to je první jejich společný znak. Cíl obou, tak vznesený a lákavý pro velkomyslné duše, je nedostupný. Tyto veličiny unikají stále až do nekonečna. V tom je právě rozdíl vzrůstu organického a duševního, že tělesný organismus dosáhne vrcholu svého vývoje, zastaví se a jde zpět, přechází pak ve stav indiferentní, z něhož povstal, kdežto duševní život nezná žádného zásadního vrcholu; tak jako horizont se badavému oku tím dále rozšiřuje, čím více se mu kdo blíží: čím výše se vystupuje, tím více obzor uniká. To by mohli dosvědčiti duševní a náboženští velikáni, hrdinové a svatí, kteří se v pravém sebepoznání tím méně cenili, čím více byli proniknuti velikostí svého ideálu; viděli totiž hlubokou vzdálenost, která je od cíle dělila. Sotva bychom jim věřili, jak nízce o sobě mluví. Takový mudrlec Sokrates vyznává, že nic neví, anebo veliký apoštol národů sv. Pavel se nazývá nejmenším z apoštolů, který ani není hoden, aby byl zván apoštolem.

Jen jediný dosáhl svého ideálu dokonale, Ježíš, Syn člověka po výtce, dokonalá osobnost, podstatně svatý, bohočlověk. On jediný se může odvážiti slova: »Kdo z vás mne může viniti z hříchu?« Tak nemůže mluvit ani dokonalý člověk ani dokonalý světec. I Ježíš vidí ideál, ale nedělí ho žádná vzdálenost od něho, neboť na počátku bylo Slovo u Boha a Bohem bylo Slovo. Proto On jest cílem, k němuž spěje lidstvo.

Všichni ostatní lidé ve svém duševním a náboženském snažení uvážnou v nedokonalosti a jednostrannosti, a to proto, že čas je jim vyměřen, i jejich duševní energie jsou omezené.

2. Ušlechtilé lidství a svatost jsou výsledkem stálé práce nad sebou. To je další jejich společný znak. Všechny síly musejí směřovati k cíli; u jednoho je tím cílem zvýšení mravní osobnosti a rozšíření pravé duševní kultury, u druhého zas království Boží, o jehož uskutečnění v sobě a u jiných se vášnivě všemi silami zasazuje. Co se praví o básníku, že se rodí a nestává se jím, neplatí nikterak o mravní nebo křesťanské osobnosti. Tu spíše se dá aplikovati jiné slovo staropohanské moudrosti, že totiž »před ctnost bohové pot postavili«. To je nezměnitelný zákon pořádku světa a spásy. Všude potřebuje Bůh naší součinnosti, i ve své vlastní věci. Bůh netvoří zázraků, když my je neděláme. Svatost není pouze milost, ale i zásluha a ctnost.

Šlechtný člověk se nikdy takovým nerodí. Každý mravní pokrok musí být těžce vydobyt. I ten, jehož příroda obdařila skvělými dary a vlohami, musí je pracně uvolňovat z reservoiru duše a uváděti v pohyb skryté energie, které onen vzestup mají dokonati.

Ani světec se nerodí s gloriolou; nevstupuje do světa hotový, ba vůbec nikdy není hotov a sám s sebou spokojen. I jeho život je pln bojů, vítězství i příležitostných porážek, ovšem tak, že výslednice ukazuje vždy vzhůru. Překonal zápas mezi dobrem a zlem, jde dále do boje mezi dobrým a lepším, ko-

nečně mezi lepším a nejlepším. Právě to činí nám život mravních a náboženských osobností tak milým, když můžeme pozorovati jejich vnitřní vývoj, nejenom jejich velikost, ale také, jak k té velikosti dospěli. U svatých tento vývoj jejich životopisci namnoze zastírali a představovali je jako nádoby, v nichž milost Boží konala samé divy. Nám jsou však svatí lidsky bližší a hodnější následování, když je vidíme tak, jak skutečně byli, v jejich ustavičných zápasech o ideální velikost.

Rozdíly.

Osobnosti čistě lidské a křesťanské mají nejen znaky společné, ale i rozdílné. Musejí se lišit, a to především, ne-li jediné — cílem svého snažení, neboť cíl to jest, jenž určuje cestu a dodává ceny každému jednání. Životní cíl dodává ceny životu šlechtného člověka i světce. Cíl ušlechtilého člověka je rozvoj všech přirozených vloh; chce být celým člověkem; třeba ani Boha nevyklučuje, ale zůstává u přirozených a osobních pohnutek a staví jednou všechno své úsilí do služeb svého osobního já, nebo zas svého sociálního já v práci pro společnost lidskou. Tím se liší podstatně a celým nebem od světce, jehož uvědomělým cílem je vždy Bůh, Boží čest a království Boží. Všechno jeho snažení je pak jen stupňováním lásky k Bohu.

Všechny křesťanské osobnosti hledí přímo na tento cíl, všechny jejich úmysly dají se zredukovat na tento konečný úmysl, i když cesty jejich bývají různými.

né. A jsou skutečně velmi různé; přece však se dají rozdělit na dva typy. Různí se podle svého stanoviska vůči světu. Jsou svatí, kteří před světem utíkají, a jiní zas, kteří se ze světa radují. První touží se dostatí přímo k Bohu, zatím co druzí nastupují na cestu k Bohu přes tvory. Přes tuto různost život veličin náboženských představuje dokonalou jednotu, která pochází odtud, že Bůh jest jedině zorným úhlem všech počinů. Když prchají před světem, tedy jen proto, že jim nestačí, neboť není Bohem, majíce na paměti slova: »Co prospěje člověku...« Když hledají svět, tedy zas jen z toho důvodu, že je obrazem velkého a dobrého Boha a že jim ukazuje cestu k cíli. Když se vyhýbají lidem, tedy jen proto, že učinili se Senekou — cituje Tomáš Kempenský — zkušenost: »Kolikrátkoli jsem šel mezi lidi, vždy jsem se vracel horším člověkem«; když zas je vyhledávají, činí tak proto, že jsou dítkami Božími a aby je získali pro věc Boží. Jedni pohrdají statky pozemskými, majíce na paměti slovo Páně: »Spíše velbloud projde uchem jehly, nežli bohatec vejde do království nebeského«; druzí zas cení statky tohoto světa, aby je uplatnili při budování království Božího, myslíce na jiné slovo: »Čiňte si přátele z mamonu nepravosti, aby vás přijali do stanů věčných.« Když se světec zříká vlastní vůle, pak cítí všude osidla ješitnosti a nebezpečí pýchy, jež je mu pramenem všelikého odloučení od Boha; když pak cílevědomě provádí svou vůli a jinému ji vnucuje, pak může myslit na slovo Božského Mistra: »Compelle intrare« — »přinuť je vejíti«, s pocitem odpovědnosti, kterou má

jako správce věcí Božích vůči lidstvu. Když si přeje smrt, tu mu připadá jako brána, již vejde k Bohu do věčného pokoje; když se pak zas smrti bojí, tedy jen proto, poněvadž se necítí dosti čistý, aby se objevil před obličejem Páně.

Tolik rozmanitých okolností uvádíme jen proto, abychom si uvědomili, že cesty k Bohu mohou být rozličné a typy svatých docela protichůdné, jen když Bůh je středem všeho myšlení a jednání, jako zas u přirozeného šlechtného člověka východiskem a cílem zůstává člověk. Tak se stává, že dva lidé jsou si ve svém životě na venek úplně podobni, ale uvnitř jejich cena se úplně liší. Tak podobni a tak různí jsou jak mrtvá socha proti živé osobnosti, kterou představuje.

Tažme se dále, zda ten vnitřní rozdíl je nutný, či by se dala naléztí synthese této dvojí životní formy?

Najde se spojení ideálu čistě lidského a křesťanského?

Dospěli jsme k poslední otázce, o kterou nám jde, zda ona propast mezi moderní osobností čistě lidskou a křesťanskou se dá překlenouti, čili jinými slovy, zda dnes jedna a táž osobnost může býti šlechtným, dobrým člověkem a světce zároveň? Pokus o tuto synthesu není smělý, ba je přirozený, neboť i dnes všechno náleží Bohu. I dnes Bůh vládne nad celým světem s jeho kulturou, osvěcuje, volá a přeměňuje vše. Tak se vlastně musí najít řešení, cesta ke spojení, byť to byl nový typ světce, rozdílný

od představ dosavadních. Modernímu člověku, který se chce i dnes uplatnit, imponovat, a ne stát mimo, musíme tu cestu k světcům usnadnit anebo aspoň umožnit.

Tak musí ustoupit stranou někdejší běžná představa o světcích, o bytostech bez těla a krve, bez vášní a slabostí, bez vnitřního vývoje, zkrátka jako by byli zcela z druhého světa. Už jsme naznačili, že fantazie lidu přemalovala svaté cizími barvami k nepoznání. Obzvláště v 13. a 14. století hagiografové dobře míněnou tendencí vyzdvihovali a vynalézali vše neobyčejné a zázračné na svatých; chtěli tím Boha oslaviti, ale ve skutečnosti jej lidu odcizili. Zvláště dnes se pocituje skutečný odpor vůči oné metafysice lidové, neboť moderní doba má ráda skutečnost, přirozenost, přírodu a duševní život. Dávná doba milovala neobyčejné zjevy v dílech Božích; novodobý člověk představuje si rád Boha jako Boha pořádku, který daných zákonů jak v přírodě tak v duševním životě neruší, leč výjimečně, kdyby toho vyžadovaly zájmy jeho nejvyšších plánů. Proto nehistorické životopisy svatých působí dnes u jedněch téměř pohrdání, u jiných pak němý obdiv a pocit resignace, když pozorují, jak tyto vzory jsou nedosažitelné.

Dnešnímu člověku se přiblížíme nejsnáze s pravým obrazem svatých, kteří se ze světa radovali. Zdá se mi, že onen typ světců, prchajících před světem, ani nepřichází téměř v úvahu, mluvíme-li o vzorech pro dnešního člověka a o sblížení novodobých ideálů lidských s křesťanskými. Nechceme nikterak

umenšovati zásluh starého mnišství — ano, mělo nesporné zásluhy o askesi a o vědu dřívějších dob — ba podle výroku velkého kulturního filosofa (M. Berd'ajeva v knize *Der Sinn der Geschichte*, »Smysl dějin«) bez středověké koncentrace mnichů, jež vyvíjela velkou energii a sílu duševní, nebylo by ani moderní kultury — ale jiná doba vyžaduje jiných vzorů. I dnes tento dvojí životní styl je na sebe odkázán; šlechetný člověk totiž může a má býti světcem, světec pak může a má býti ušlechtilým člověkem.

Pro toto naše tvrzení skýtá nám důkazy jak theologie tak historie. V theologii platí zásada všeobecně uznávaná: *gratia non destruit, sed perficit naturam* — milost neničí přirozenosti, nýbrž ji zdokonaluje. Církevní Otcové ilustrují tyto harmonické vztahy názornými příklady. Jako vzduch bývá prozařován a zahříván slunečním světlem, jako železo v ohni je proniknuto jeho žářem, jako těsto je prostoupeno kvasem nebo jako planý strom štěpováním přináší šlechtné plody, aniž jeho původní přirozenost zhynula, byvši jen povznesena a zušlechtěna, tak nalézá člověk své nejvyšší lidství v Kristu. Z této základní poučky lze vyčísti správný poměr šlechtného lidství a svatosti.

Pro sblížení obou ideálů mluví též fakt, že svatost není nutně lhostejná k pozemské kulturní práci, k životu, přírodě, vědě, umění a ke všem opravdu cenným statkům životním. Byli ovšem svatí, kteří málo dbali o tyto pozemské hodnoty. Sv. František z Assisi málo dbal dokonce i o vzdělání theologické,

a Tomáš Kempenský varuje před velkou touhou po věděni, jsa přesvědčen, že lépe je lítost cítiti než znáti její definici. Nejsou však svatí zrovna proto, a byli by snad větší, kdyby s bohatstvím svých milostí spojovali také přirozenou kulturu duševní. Mezi svatými jsou však opravdu zářivá světla na poli vědy, muži a ženy jemné přirozené duševní ušlechtilosti, Bohem nadaní umělci a básníci, dobrodinci lidstva, osobnosti s nejušlechtilejší kulturou. Kdykoliv pak cenu přirozené kultury zneuznávají, nečinili tak jménem katolického pojmu svatosti.

Abychom se odvolali na nejvyšší vzor, není-liž Ježíš zářivým vzorem pravé lidské ušlechtilosti duševní? Jistě by nebylo nesnadné sebrati jednotlivé rysy z jeho styku s apoštoly, s celníky a hříšníky, s nemocnými a dětmi, s věřícími i nevěřícími, s chudými i bohatými, s muži i ženami a sestaviti z nich také lidsky krásný a půvabný obraz Božského Mistra.*) To je ostatně také nejčennější předmět úcty k Božskému Srdci Páně: hluboké poznání a napodobení lidsky ušlechtilého Krista.

Toto spojení je nejlepší apologií křesťanství.

Skutečně takové spojení kultury a křesťanství, šlechtného lidství a svatosti, bylo by nejkrásnější obranou samého křesťanství. Kdyby se tak doplňovala náboženská vroucnost, mravní výše, intelektu-

*) Učinil tak Petr Lippert S. J. v knize: Christus der Mensch.

ální vzdělání, duševní ušlechtilost, umělecký smysl, porozumění pro sociální a veřejný život, společenský takt, obchodní zručnost, a všechno to kdyby bylo prozářeno nejčistší a nejnezištnější láskou k Bohu — pak by to byl dokonalý člověk a dokonalý světec. Tak si také představujeme dnešního světce, jako člověka, který umí spojití upřímnou radost z kultury se snahou po křesťanské dokonalosti. Katolíci si musejí uvědomit, že svět není ještě získán pro království Boží a že doba klidu je vyhrazena dalšímu životu, jak sv. Jan Bosco říkával, že na odpočinek bude času dost v nebi . . .

Je tu ovšem nebezpečí, že bychom mohli ztratit orientaci v těch snahách pozemských; ale ta není nevyhnutelná. Je znám výrok sv. Ignáce z Loyoly, že kdyby se měl rozhodovat, buď okamžitě pro nebe nebo zde pro práci Boží, neváhal by zvoliti zájem druhý, neboť Bůh by nemohl za jeho horlivost dopustiti jeho záhubu. Proč by se neměli státí svatými — muž činný ve veřejném životě, politik a státník, učenec a umělec, obchodník i dělník, dáma z vyšší společnosti i prostá žena u domácího krbu, zkrátka všichni, kteří radostně pracují na úkolech pravé křesťanské kultury? Bylo by to známkou tupé resignace, kdyby stav svatosti, který si přisvojovali první křesťané (nazývali se svatí), měl se výlučně posunouti jen do onoho druhého života.

Dnešní doba vyžaduje kromě duší, jež daly výhost světu, také světce, radující se z tohoto světa, neboť osudy lidstva nesmějí být vydány jenom živlům nesvatým. Myslím, že můžeme shrnouti dosavadní vý-

vody tímto tvrzením, jež také obsahuje smírné řešení naší otázky: *Křesťanství není odkloněné od světa, úzkostlivě se před světem uzavírající, nýbrž optimistické, jisté svým vítězstvím. Humanita není jednostranně literárně renesanční nebo esteticky klasická nebo bezbožně zednářská, nýbrž universálně katolická.* Na uskutečnění tohoto ideálu mají pracovat podle svých sil všichni, laikové, kněží i řeholníci. Až zas třeba v dálné budoucnosti přijde doba, kdy kvas křesťanství pronikne celé lidstvo, veškeren lidský život, pak zas vystoupí do popředí život kontemplativní a nastane znovu éra mnichů a poustevníků, bez nichž ovšem nikdy nemohou zcela býti dítky tohoto světa, neboť oni svou tichou obětí a modlitbou i svým příkladem dokonalého odříkání jsou pro lidi ve světě viditelným důkazem, že nejdrahocennější poklad spočívá v nesmrtelné duši a že Bohu sloužiti znamená kralovati.

Zatím ovšem nejnaléhavějším úkolem zůstane harmonické spojení kulturní práce a křesťanského idealismu. Cituje se často slovo kteréhosi velkého muže, že jediný učenec, který úspěšně zasáhl do vědeckého badání, zapsav se v historii lidstva nesmazatelnými literami, a jenž byl ve svém životě zároveň věrným synem církve, má větší váhu, než celé svazky apoloie. I když se to slovo různě posuzuje, přece zůstane konkrétním výrazem naší povinnosti, abychom ukázali i pozemskou kulturní práci, že křesťanství vůbec a katolicismus zvláště představuje moc opravdu kulturní.

KNĚŽSKÝ CELIBÁT.

V církvi bývají od nepřátel napadány nejvíce tři věci: božství Kristovo, primát papežský a celibát kněžský. A právě tyto věci tvoří v církvi nejsilnější a nejužší trojspolek. Dvě první pravdy jsou pilíři katolické dogmatiky, třetí věc pak je pilířem disciplíny a mravního života církve. Otázka kněžského celibátu je ovšem jen otázkou církevní disciplíny. Na pole víry přejde tato otázka teprve tehdy, když by někdo tvrdil, že panictví stojí níže než manželství, nebo že je nemožné.

Jediná církev katolická odvažuje se tohoto těžkého požadavku. Jediná církev katolická to jest, jež manželství doporučuje, a zároveň svým kněžím zakazuje. Nepřátelé církve to nemohou pochopiti, rozčilují se a mluví o celibátu více než katolíci, jimž je tento ideál asketického života, ztělesněný v panickém knězi, samozřejmý. Nepopíratelná převaha katolického kněžství opírá se hlavně o zákon celibátní. Mnoho námitek a předsudků odpadne, uvážíme-li, v čem celibát spočívá, přehlédneme-li dále historii jeho v dějinách církve a připomeneme-li si důvody, jež vedly církev k tomu přísnému nařízení.

Idea kněžského celibátu.

Celibát, jak se mu v církvi katolické rozumí, není jenom zákaz nebo nemožnost uzavření sňatku pro kněze. Celibát znamená víc nežli zřeknutí se manželství. To je jenom negativní stránka, nikoli však plná

idea kněžského celibátu. Podle rady Kristovy (u sv. Matouše 19, 12) se má kněz oddati dobrovolně pánictví pro království nebeské, zřící se pozemské lásky z vyšších, ideálnějších důvodů, aby totiž celé své srdce věnoval Kristu a jeho církvi. Celibát neznamena nikterak duševní strádání nebo zmrzačení osobnosti, nýbrž naopak rozvinutí života, ovšem vyššího, duchovního, dokonalejšího. Neznamena ochuzení, nýbrž obohacení. Kněz se nezříká lásky a radosti vůbec — pak by byl celibát nemorální a nemožný — vzdává se však lásky a jakési radosti pozemské, pomíjející, aby se mohl věnovati celou duší lásce a radosti nadzemské. Síly nižší přeměňuje v duševní, transponuje je do vyššího řádu a tím jeho duchová osobnost a výkonnost roste. V tom smyslu celibát je pasováním na neohroženého rytíře Kristova.

Je pravda, že kněz je takto osamocen, jakýsi chlad ho pojímá a osamocenost na něho doléhá, neboť se zřekl hřejivé a konejšivé blízkosti člověka, je jakoby člověkem v jistém smyslu bez vlasti, bez kořene; ale jeho osamocenost je bohatstvím vnitřního života. Postavení kněze je osamělost ztracená v Bohu. Překonal přirozenou potřebu spočinutí, spolehnutí na jinou bytost, ale tím se právě stal silnou, samostatnou osobností.

Skutečně v životě kněze se jeví zvláštní antinomie, protiklad, ale jen zdánlivý. Jeho úkol, cit odpovědnosti žene ho k lidem, aby se jim s láskou a s nezištnou oddaností věnoval; proto musí zůstat sám, osiřelý. Tím však právě je umožněna a chráněna

jeho oddanost. Jen tak může náležet mnohým, je-li sám volný. Jen ti mohou k mnohým proniknout a zůstat s nimi ve spojení, kteří ze sebe vyšli a na sebe zapomněli. Jen ti jsou samostatní a opravdu schopní, aby vedli jiné, kteří na sobě nelpí; tím více mohou se k nim připoutat jiní. To je ethos kněžského povolání.

Celibát je jistě obět, nezasluhoval by takové cti a vážnosti všeho zbožného lidu, kdyby jí nebyl, ale je to obět snesitelná pro kněze opravdového, obět požehnaná pro jeho působení a bohatě odměněná. To dokazuje zkušenost, vždyť zákon celibátu není nového data, existuje nejen od XI. století, ale od prvních dob svobodné církve, byl vždy ideálem kněze Nového zákona, jak dějiny učí.

Historie celibátu.*)

Odpůrcové celibátu snaží se dokázati argumenty z historie, že teprve papež Řehoř VII. nařídil celibát přes odlišnou dosavadní tradici církevní. Proti tomu tvrzení však můžeme postavit tento argument: Čeho se celá církev pevně drží a co žádným koncilem nebylo zavedeno, musí být původu apoštolského. Nemůžeme se odvolávat na žádné apoštolské nařízení v pravém slova smyslu, na zavazující zákon, ale ovšem na chvalitebný zvyk a pravidlo, které nabývalo stále více moci zákona. Až do 4. stol. se zacho-

*) Bližší viz v brožurce P. Al. Storka S. J. »Kněžský celibát«.

vával v celé církvi bez jakýchkoliv předpisů celibát kněžský a kněží ženatí se po svěcení manželského života úplně zříkali; tak ještě před mnichy uskutečňovali tuto radu evangelickou. Je-li panictví dokonalejší než manželství, komu tedy zvláště přísluší, než vůdcům, pastýřům, kteří předcházeli věřícím příkladem a vedli je i na smrt a sami ovšem první položili svůj život?

Když však církev nabyla svobody a počala ovládati svým vlivem tehdejší společnost lidskou, tu nastává od IV.—V. století období celibátního zákonodárství. Býti křesťanem nebylo už hrdinstvím, státi se knězem neznamenaloby býti takřka mučedníkem, jako tomu bylo v prvních stoletích, ba naopak byl to úřad čestný a snad výhodný; proto se ke kněžství nabízeli někdy i lidé bez vyšších snah a svatých úmyslů, kteří si počínali po svěcení pohoršlivě. Tu církev počala připomínati ideál z doby starokřesťanské a zabezpečovati jej stanovením podmínek k přijetí svěcení, a to s větším důrazem na západě než na východě. Zatím co koncil v Elvíře (r. 305) pro západní církev rozšířil závaznost celibátu na všechny kleriky, ve východních krajích, kde církev heresemi zeslabená byla více v područí byzantských císařů, upravila konečně synoda trullská (r. 692) praksi tak, že jen biskupům byl uložen úplný celibát, kněžím pak a jáhnům přiznáno právo setrvati v stavu manželském, v nějž vešli před svěcením. Taková je prakse v církvi východní dosud. Na západě však za papeže Řehoře Velkého (590—604) náležel náš celibát k soustavě církevního práva. Jestliže v dalších

stoletích až do Řehoře VII. (r. 1073) nastalo jakési uvolnění v zásadě kněžského bezženství, nesvědčí to o církevní tradici, schvalující kněžská manželství, nýbrž jen o laxnějším výkladě platných zásad. Kde se tato povinnost připomínala a kde přestupující byli tresty přidržováni k jejímu zachování, tam nelze mluvit o proticelibátní tradici.

Celibát kněží byl vždy předností církve a konečně po světové válce papež Benedikt XV. stanovisko církve vyjádřil v tom smyslu, že o zákonu kněžského celibátu Apoštolská stolice nemůže připustiti jakékoliv jednání, poněvadž tento zákon pokládá za zvláštní ozdobu církve latinské a za hlavní zdroj její činné síly.

Vnitřní důvody celibátu.

Stav panický je stav dokonalejší, mravně vyšší, který tedy přísluší knězi, jenž je vůdcem věřících a má už svým příkladem býti světlem světa. Katolický kněz, jenž reprezentuje Krista a církvev, jenž je prostředníkem mezi nebem a zemí, musí sám uskutečňovati vrchol mravního snažení. Životní úkol určuje knězi životní formu. Bohu jsa oddán, jemu zcela zasvěcen, má žít jen pro Boha a skvíti se aspoň nejkrásnější a nejtěžší ctností, již jest čistota. Tato ctnost jest pro člověka jistě ctí, je leskem ducha a je také výsledkem neustávajících bojů; nic skutečně neukládá tolik přemáhání, jako právě smyslnost, jež přestává jen smrtí. Kněz — učitel umrtvování — má povzbuzovati lid už svým příkla-

dem. Služebníci oltáře, elita, aristokracie v království Kristově, nesmějí býti překonáni prostými věřícími.

Také moment e u c h a r i s t i c k ý udává se v církevních výnosech jako závažný pro celibát. »Celibát je svatební roucho pro službu oltáře,« praví kardinál Faulhaber (Zeitfragen und Zeitaufgaben). »Ruka, která klade Tělo Páně v podobě chleba na patěnu a podává je věřícím, má míti něco z oněch andělských rukou, které položily Tělo Páně v podobě lidské do jeslí.« Tak si také lid kněze obětujícího představuje. Dr. Tihamer Tóth užívá tohoto vzletného obratu: »Jsou slavnostní bohoslužby. Kostel je zcela naplněn, množství věřících pokorně skloněných holduje Nejsvětějšímu. V čele toho lidu božího, na stupních oltáře v symbolickém šatě mezi planoucími svícemi je kněz Boží. Jaký to výsostný obraz! Představte si nyní v tom rámci ženu, manželku toho kněze, a ze vznešenosti obrazu, z duchovní hodnosti zmizelo by něco, čeho nelze vystihnouti — podivný rys vyššího života.«

Kněz náleží všem, či lépe řečeno, nemá náležet nikomu. »V té ruce, jež drží Nejsvětější Tělo Syna člověka, žádná jiná nemá spočinout, ani ruka manželky; v ty oči, jež planou hroznou Boží přítomností, nemají se žádné jiné ponořit, ani oči manželky; ta duše, jež cítí lásku Kristovu, nikomu jinému nemá náležet.« (Tóth, Gebote Gottes.)

Kněz má být mužem m o d l i t b y. Má se zaměstnávatí bytostí, kterou nemůžeme ani viděti ani slyšeti. A tu nic neodcizuje Bohu našeho ducha víc, než

smyslná láska. V ženě a v rodině je něco změkčujícího, vysilujícího, co železo láme a ocel ohýbá. I nejsilnější srdce pozbývá tu pevnosti. Úřad kněze je tak posvátný, že nesnese dětské světnice. To vše by kněze odvádělo od jeho výlučného úkolu. Už sv. Pavel praví, že ženatý člověk je rozdělen. »Kdo není ženat, stará se o věci Páně, kterak by se zalíbil Pánu. Kdo však se oženil, stará se o věci světské, kterak by se zalíbil ženě, a jest rozdělen.« (I. Kor. 7, 32.)

Dalším úkolem kněze je duchovní správa, vedení duší. Jak důležité je bezženství kněze pro udělování svátostí pokání, které má tak pronikavý význam v praktickém životě! A kdopak požívá větší důvěry u lidu, kněz ženatý či neženatý? Pohledte na východní duchovenstvo! Zřekli se přísnější prakse a odpykali to ztrátou důvěry u lidu. Zpověď tam musí být téměř výhradně zůstavena kněžím řeholním. Podobnou úvahu navazuje německý filosof Nietzsche na praksi reformátorů protestantských. »Luther vrátil knězi pohlavní styk s ženou, ale tři čtvrtiny úcty, které je schopen lid, zvláště žena z lidu, spočívá na víře, že člověk v tomto bodě výjimečný, bude i v jiných bodech výjimkou. Když Luther dal knězi ženu, musel mu odníti ušní zpověď. Bylo to psychologicky správné, ale tím v podstatě byl odstraněn křesťanský kněz, jehož nejhlubší užitečnost vždy byla v tom, že byl svatým uchem, mlčelivou studnou a hrobem tajemství.«

Panenská církev potřebuje panické kněžstvo, aby splnilo řádně všechny úkoly, jež panický Velekněz na ně vložil. Zatím co židovské a pohanské kněžstvo

spočívalo na principu fyziologického plození, kněží novozákonní se udržují plozením svátostným. Ve Starém zákoně byli kněžími vždy synové kněží, stav kněžský byl dědičný, udržoval se tedy manželstvím kněží. Velekněz Kristus, z Panny narozený, utvořil církev jako své mystické tělo tak, že místo tělesného plození nastoupilo svátostné plození kněžstva svěcením. V tomto světle bezženství kněží souvisí s mystickou podstatou církve.

Důvody taktické.

Pro celibát kněží mluví i d ů v o d y t a k t i c k é. Neodvislost, svoboda církve, vyžaduje kněží volných, nezávislých, svobodných. Církev Kristova musí být pronásledována, to jí předpověděl její božský zakladatel. »Jako mne pronásledovali, i vás pronásledovati budou.« Kněží jsou ve všech kulturních bojích první v ohni. Nepřátelské koule míří především na ně. Kněží svobodní, nezávislí na státu, snáze se v persekuci rozhodnou pro Krista. Nemají ženy, nemají děti, mohou jít do žalářů nebo do vyhnanství. Naproti tomu kněží ženatí jsou skoro všude v područí vrchnosti světské, neboť jsou odkázáni na vydržování se strany státu. A tu je konec svobody a ducha Kristova.

Organisace a disciplína církve potřebuje záštity proti t. zv. nepotismu, t. j. aby církevní úřady a hodnosti nebyly udělovány z důvodů pokrevnosti nehodným. Celibát není ovšem naprosto spolehlivou zárukou v té příčině, ale jistě velké nebezpečí a po-

kušení k nepotismu je odstraněno. Stačí pohlédnouti do dějin církve. K nejsmutnějším stránkám beze sporu lze počítati ty doby, kdy bylo třeba reformy v hlavě církve. Tehdy zavládla hnusná simonie a ta souvisela těsně s kněžským manželstvím. Právem napsal papež Řehoř VII. v jednom listě: »Církev nemůže býti zbavena služebnosti laiků, dokud se klerus neosvobodí od žen.«

Církev tento klenot vydobyla po dlouhých bojích a je vyloučeno, že by se ho kdy vzdala. Důvěra lidu provází kněze, jenž je jakoby bytostí etherickou, jehož život obklopuje atmosféra svatosti. »Ožeňte kněze, a zabili jste církev Kristovu,« takovou chválu celibátu neslyšel jsem po prvé. »Bylo by po křesťanství, kdyby se církev kněžskými sňatky stala změkčilou, prosaickou a zmaterialisovala se ve feudální dědičnou říši.« (Michelet: Katolické manželství, str. 201.)

Námítky.

Proti celibátu je námitek mnoho, ale věčné námítky, jež vyžadují odpovědi, byly by jen asi dvě. Celibát prý znamená pohrdání manželstvím. Tato námitka se rozplyne pouhým konstatováním pravdy, že žádná církev, žádné náboženství necení a nehájí manželství tak, jako církev katolická, jež manželství povyšuje na svátost a posvátnosti svazku manželského hájí proti všem i za cenu velkých obětí.

Panicnost, bezženství pro království nebeské cení ovšem výše než manželství, ale tak musí souditi každý, kdo se hlásí k evangeliu a ke Kristu, jenž to

sám prohlásil. Tento stav dokonalejší není pro všechny, neboť »ne všichni chápou slovo to, leč ti, jimž jest dáno.« (Mat. 19, 11.) A každému knězi, jenž jest skutečně povolán, to dáno jest.

Manželství není také pro všechny. A ostatně manželství je tu pro člověka a ne člověk pro manželství. Většina lidí vstoupí vždy v manželství a manželům právě dává dobrý příklad spíše kněz neženatý svým mravním heroismem, neboť toho je třeba i v manželství, jež je konec konců obětí.

Jiní zas poukazují na p o h o r š e n í, které působí celibát, když se nezachovává. Netvrdíme, že by se tak nemohlo stát anebo že se tak nestalo. I kněz může být přemožen lidskou slabostí, není nezranitelný; ale to není důkaz proti přiměřenosti celibátu, nýbrž jen pro fragilitas humana (křehkost lidskou). Tu platí jen, že výjimka potvrzuje pravidlo. Nikdo neposuzuje strom podle padavek a ducha armády podle uprchlíků. A konečně ani manželství nevyklučuje přestupování věrnosti manželské. Nebylo-li by cizoložství rovněž pohoršením, ba ještě větším?

Ostatně případy pohoršení tohoto druhu jsou i podle výroků nekatolíků velmi řídké. Proč by si kdo volil stav, na nějž nemá sil? Toho vnitřního rozporu, který by nastal v duši kněze habituálním nedodržením přísné povinnosti, také by na dlouho nesnesl... Nelze mluvit ani o nuceném celibátu, neboť 24letý muž už ví, co na sebe bere. Když je zralý, aby se rozhodl pro manželství, tedy i pro stav bezženský. Podobně nelze mluvit o povolání ke kněžskému stavu a ne k bezženství; to znamená

totéž, jako mít povolání ke stavu manželskému a ne k věrnosti manželské.

Nepřátelé církve, soudíce podle sebe, zveličují tyto přestupky a bájí o pohoršení namnoze úplně bezdůvodně. Dnes, bohudík, je kněžstvo na takové duchovní výši, na jakou snad v celé historii nevystoupilo. Slyšíme, co nestranný pozorovatel, spisovatel Jos. Holeček píše ve své poslední knize »Selství«: »Katolické kněžstvo je za našich dnů pod tak bdělou a nedůvěřivou kontrolou občanstva, že by zlořády jeho nezůstaly dlouho utajeny, kdyby se jich skutečně dopouštělo. Spíše vidáme kněze ve službách dobra a lidumilství.« (Str. 392.)

Můžeme skončiti tuto stať konstatováním, že na knězi je nejkněžstější právě celibát, t. j. ono nedílné následování Božského Spasitele. Celibát je klenot církve a opora kněze, jeho vnitřní síla. Činí ho osamělým v tomto světě, ustavičnou obětí, ale to je právě jeho štěstí. Život pravého kněze musí být vyzářováním života samého Krista, obětovaného Beránka Božího. V jeho životě musí být cosi z temnosti betlemské, cosi »bez vlasti« Syna člověka, život kněze musí míti cosi z trpkosti kalicha getsemanského a z opuštěnosti kalvarské. V tomto duchovním společenství s božským Mistrem a Vykupitelem spočívá nevýslovné štěstí věrného kněze. Celibát jest onou pákou, jež kněze odvrací od světa a povznáší k výšinám duchovním, ponořuje ho do tajemství kříže.

Mnozí lidé světští se hrozí celibátu; pravý kněz se však z něho raduje; a odstrašil-li celibát mnohé, zato přilákal jiné, vyvolené. Tažte se bohoslovců, nele-

kají-li se těžkého života v bezženství! Řeknou vám, že by ani nechtěli být kněžími, kdyby nebylo celibátu.

Spisovatelé mluví květnatě o ideálech mládí, o touze po výšinách a nazývají to: La nostalgie des cimes. Vskutku, vrcholky lákají duše nadzemské.

OTÁZKA ŽIDOVSKÁ.

Ostrý postup vládních kruhů proti židům v sousední německé říši rozvířil znovu židovskou otázku. Jedni jich litují a odsuzují tento útlak, jiní zas mají za to, že by se všude měli židé zatlačovat jako kdysi do ghetta, neboť prý o židech se může říci všechno zlé, a ještě by se neřeklo všechno.

Z různých hledisk, z nichž možno otázku židovskou posuzovati, bude našim vodítkem v tomto pojednání jen hledisko náboženské. Jaké stanovisko má zaujmouti katolík vůči tomuto národu, kdysi vyvolenému, nyní pak zavrženému? Povaha a charakteristické rysy národa židovského, které tak výstižně zachycuje Mik. Berd'ajev, usnadňují naše řešení.

Zvláštní zjev mezi národy.

Národ židovský je zvláštním zjevem mezi ostatními národy. Jeho existence je velmi podivná a tajemná. Osudy národa židovského nedají se ani plně vysvětlit. Kulturní historikové, kteří zkoumají smysl dějin lidstva a národů, stojí tu bezradně. Výjimečné podmínky jejich života, ona osudná úloha, již hráli a představují dosud, ukazuje na mystické, tajemné základy jejich existence.

Jest to národ jeden z nejstarších na zemi vůbec. Všechny ostatní národy, které se s židy dělily o půdu asijskou, jsou pohřbeny v prachu zapomutí; jediný Izrael zhynout nemůže a nelze ho vůbec vykořeniti. Co už bylo krvavých pogromů na

židy v celém světě od vyvrácení Jerusalema r. 70 ve všech zemích (i u nás v Praze za Václava IV. roku 1389)! A žádný nezasadil židovstvu smrtelnou ránu. Židé se také nikdy neasimilují s národem jiným a proto jakožto cizí těleso znamenají nebezpečí pro národy, nebojíce se sami pronásledování. Snad podle vůle Boží má být tento němý svědek ukřižování Páně všude tam, kde jsou křesťané. Ve svých předcích stál kdysi pod křížem, svolával na sebe kletbu: »Krev jeho na nás a na naše syny!« — nyní jako stín se táhne všude za křížem. Tento držitel zaslíbení Božích a proroctví mesiánských stal se posledním živým vyplněním proroctví Ozeášova: »Synové Izraele budou na věky bez krále, bez vládců, bez obětí, bez efodu« (3, 4).

Národ židovský byl národem vyvoleným, z něho měl přijíti Vykupitel světa. Proto idea mesiánská byla a jest dosud středem všech snah židovstva. Idea mesiánská, ovšem zvrácená, byla příčinou dramatismu jeho osudů už za časů Kristových. Čekali totiž pozemského Mesiáše, jenž vystoupí jako světový král a založí mocnou říši; s ním pak budou židé vládnouti nad všemi národy. I dnes táž myšlenka ten národ proniká, totéž netrpělivé očekávání velké budoucnosti; odtud to jejich vášnivé, tvrdošijné dožadování se spravedlnosti a práva na této zemi. Myšlenka nesmrtelnosti osobní je jim cizí, jen pro tuto zemi ji očekávají, zde se musí splnit jejich tužby, a čím déle čas plyne, tím jsou nervosnější.

S tím souvisí i revoluční ráz národa židovského. Převraty, revoluce přinesou jim snad splnění jejich

tužeb. Skutečně, kde byla jaká revoluce, tam byli židé při práci; pohled na poslední ruskou revoluci nás o tom s dostatek přesvědčuje. To plyne i z náboženského vědomí židovského. Žid nevěří v Prozřetelnost, nepoddá se jí, u něho chudoba a ponížení nejsou příležitostí k ctnosti, nýbrž rány, proti nimž musí bojovat, násilí jej pobuřuje. Tou svou neukojitelnou žízni po budoucnosti, po moci a slávě stávají se Židé nespokojeným, podvratným živlem mezi národy jinými, kteří pochopitelně je nevidí rádi. A proč si nezřídí svůj samostatný stát? To je právě tragika jejich osudu: Ač touží po samostatnosti a po svrchovanosti jako žádný jiný národ, přece oni jediní samostatnosti nedosáhli. Toto paradoxon poukazuje zas na mystický zjev tohoto národa.

Při tom je to národ vůle jako žádný jiný, daleko aktivnější než národy jiné. Mystika, metafysika, vlastní národům arijským, je Židům zpravidla cizí. Jejich živlem je obchod, v němž vyvíjejí nejvyšší aktivitu. Je to národ, jehož životní osudy nejsou postaveny do perspektivy života věčného.

Z toho, co bylo dosud řečeno k charakteristice židovského ducha, každý pochopí onen blízký poměr židů k socialismu; socialismus, marxismus jest jejich výtvořem. Sám Karel Marx byl typický Žid; v pověstném »Kapitále« vtělil myšlenky své rasy v systém. Je v něm totéž volání po budoucnosti, po blaženosti na zemi, je to zcela duch židovský v trochu jiné formě: židé tu přenesli svou ideu mesiánskou z národa vyvoleného na třídu vyvolenou, na proletariát, jenž má panovat jako nový Izrael.

Přihlédneme-li blíže, můžeme v socialismu sledovati podrobně ducha židovského, tutéž vášnivost, tutéž netrpělivost, ale i týž dramatismus. Není tedy divu, že tam, kde se účtuje se socialismem, dochází i na židy; ovšem zase tam, kde vládne tento směr, i židům se přeje.

Vnitřní odpor křesťanství a židovství.

Abychom mohli vymeziti správný poměr křesťanů k židům, musíme si ještě uvědomiti onen zásadní odpor židů k Bohu křesťanskému a k řádu božímu. Bůh křesťanů praví: »Vyrovnání, odměna nastoupí v životě celém, v tomto i v onom životě.« Židé se urputně drží toho, že se musí státi zadost spravedlnosti na této planetě, neboť jiného života není. Z toho plyne naprostá neslučitelnost křesťanství a židovství. Proto křesťanství, jež kotví v životě věčném, bude ve stálém vnitřním boji s duchem židovství. A poměr křesťanů k židům je zkouškou vnitřního ducha křesťanského. Kdo je shovívavý k židovstvu a poddává se jeho moci, je slabý křesťan, je mu naočkován duch židovský. Kdo by zas hlásal rasový antisemitismus a násilí vůči židům, neobstál by ve zkoušce, neboť už tím vězí v židovských zásadách násilí.

Církevní autorita udala nám přesné směrnice co do poměru k židovstvu. Než si je vytyčíme, připomeňme si ještě nejen vnitřní rozdíl, ale i vnitřní spojitost židovství a křesťanství. Bůh si vyvolil tento národ za nástroj k splnění svých odvěkých úradků.

Bez židů, bez jejich houževnatého odporu proti království duchovnímu, nebylo by kříže, nebylo by ani mysteria kalvarského. Niž těchto myšlenek vede nás dále k přesvědčení, že se Kristus musel narodit v národě židovském a u Židů hlásat své učení o království nebeském. A to prostě proto, že jiný národ by nebyl zavrhl člověka nejlepšího, vtělenou lásku Boží. Jen u Židů, kteří očekávali Mesiáše, jako žádný jiný národ, jen u Židů mohl být vztyčen Kristův kříž, poněvadž jen z toho národa se tyto dvojí zájmy nejvíce křížovaly. Jestliže děti ve škole, slyšíce o pronásledování a umučení Krista Pána, Židům v biblické dějepřavě — na obrázku — ze spravedlivého odporu vyškrabou oči, my bychom Židům z toho vyššího stanoviska vlastně měli být vděční. Jejich dějinné paradoxon, že jsou světem štváni jako psanci bez vlasti, mohlo by nás vésti k soucitu, kdyby ovšem nám i dnes nebyli tak nebezpeční.

Smírné řešení?

Prosté bylo by řešení, kdyby se podařilo Židy obrátiti na víru křesťanskou. I myšlenka asimilace v ohledu národnostním je na snadě, když přece jsou rozptýleni po celém světě mezi všemi národy země. Toto řešení, tak prosté, je však chimerické, nemožné. Židé s hnusem odmítají všechny asimilační pokusy. I dnes po 20 stoletích, jako kdysi, zachovají své zvláštnosti, národ »tvrdé šíje a tučného srdce«. I dnes jako kdysi je Židům kříž Kristův pohoršením. Podle jejich názorů nemůže být Kristus pravý Me-

siáš, neboť neodstranil zlo a utrpení ze světa a neuplatnil na této zemi spravedlnosti.

Kristus Pán sám získal jen hrstku apoštolů a hlouček učedníků, národ však zůstal Kristu nepřátelský. Přese všechno úsilí zůstává na tomto nepřátelském stanovisku i dnes a zůstane i nadále. Snad jen těsně před koncem světa nastane větší obrácení židů. Jejich předkové kdysi volali: »Jsi-li Syn Boží, sestup s kříže, a uvěříme.« I dnes by se obrátili pouze tehdy, kdyby s kříže sestoupil a byl jejich králem. Kristus však s kříže nesestoupí a nestane se jejich králem, dokud oni se neobrátní a neuvěří v něho. Nejsou tedy vyhlídky na obrácení židů; to jsou jen čestné výjimky, když židé konvertují a následují příkladu apoštolů, národ jako takový zůstane ve své nevěře zatvrzelý. Toho řešení se tedy musíme vzdát. I jest nám hledati správný křesťanský poměr k národu židovskému. Tu musíme odmítnouti dva extrémy, které byly zamítnuty přímo autoritou církevní.

Filosemitismus.

Tento směr židům příznivý došel konkrétního výrazu ve Sdružení přátel židovstva, jež bylo založeno v Itálii r. 1926 pod názvem: »*Amici d'Izraele*«. Stanovy tohoto sdružení zakazovaly mluvit o židech, jako by stáli v čele zednářstva, jako by sloužili spíše mamonu než Bohu, nebo že by byli oddáni lichvářství a že všechno zlé pro církev a národ pochází ze židovstva. Tedy nic zlého se nemělo o židech říkati, ale zato se mělo zdůrazňovati ještě dosud trva-

jící vyvolení Izraele. Původcové tohoto spolku měli dobré intence, obrácení židů, proto také získali zvláště svým časopisem »Pax super Israel« tisíce členů i z řad kněžských. Ale značná část ze stanov byla církví označena za odporující »smyslu církve« (sensus ecclesiae) a spolek byl katolíkům zakázán. Tím byl zamítnut i filosemitismus. Tedy žádné přátelství se židy! Katolík má zaujmout vůči židům jiné, kritičtější stanovisko.

Vyjádřil je před dvěma lety linecký biskup v pastýřském listě, v němž označuje židovstvo jako původce dnešní pornografie a bolševismu. »Kvas materialistických a liberalistických zásad — praví tam — v průmyslu a obchodu, tisk, reklama, divadlo, kino, jsou v převážné části infikovány židy, kteří svévolnou, cynickou tendencí otravují v hloubi duše křesťanské národy. Zvrhlé židovstvo spolu se světovým zednářstvem jsou hlavními činiteli mamonářského kapitalismu, rozsevači socialistických ideí a pravými apoštoly bolševismu.« Hlas biskupův končí pak výzvou k věřícím křesťanům, jejichž povinností ve svědomí jest uvědomiti si škody a nebezpečí, hrozící jim se strany židovstva a energicky je potírat, nikoli však tajně nebo veřejně je podporovati. Musíme stavěti silné hráze proti potopě bláta a špíny, jež hrozí se strany židů, ač zas třeba přiznati, že i mezi židy se najdou jednotlivé šlechetné osobnosti.«

Jsou to silná slova bdělého pastýře, jenž vybízí své stádo k energické sebeobraně. Jak daleko tu máme nebo můžeme jíti? Podle okolností až tak daleko, pokud nám nebrání křesťanské a církevní smýšlení.

Nesmíme upadnout do druhého extrému, který je rovněž církví zavržen, t. j. do antisemitismu.

Antisemitismus — asemitismus.

I tento směr sv. Stolice zamítla dekretem ze dne 25. III. 1928. Nenávist vůči židům se nedá sloučiti s křesťanským smýšlením. Církev katolická se modlí za národ židovský, a to tím horlivěji, čím větší jest jeho zaslepenost. Církev vždy bránila toho lidu před nespravedlivým utiskováním, a zavrhuje-li všelikou nenávist mezi národy, zavrhuje i nenávist k národu židovskému. Tím je tedy zavržen i antisemitismus.

Už zdravý smysl nás učí, abychom nevěřili všude úklady židovské. Jistě je mnoho bezpodstatného na tom, co se mluví o věčném zapřisáhnutí židů vůči křesťanům, o plánovité podzemní akci, o sionských protokolech a častých rituelních vraždách. Ovšem zase nesmíme zavíratí oči před jistými fakty a neuspávati bdělosti katolíků před nebezpečím židovským.

Správný postoj, který mají zaujímatí vůči židům katolíci, bude uprostřed mezi filosemitismem a antisemitismem; nazvali bychom jej asemitismus. Odpoutejme se od židů ve směru hospodářském, duševním i společenském, střežme se vlivu židovského.

V dobách minulých prováděli tuto zásadu separace tím, že židům byly v městech vyhrazeny k obývání zvláštní čtvrti, tak zvaná ghetta, mimo něž jim nebyl pobyt dovolen. Podnes jsou v mnohých městech památkou na to židovské čtvrti.

Na universitách lze se hájiti zavedením »*numerus clausus*« proti přílišnému rozšíření inteligence židovské, v oboru hospodářském zas třeba zdůrazňovati křesťanskou vzájemnost.

Střezme se židů, a zvláště smýšlení židovského se varujme podle slov samého Krista Pána: »Varujte se kvasu farizejského a saducejského« (Mat. 16, 11). Učení, smýšlení židovských farizeů potírejme, a to zvláště u sebe, každou panovačnost, ziskuchtivost, odpor proti Prozřetelnosti atd. To je kvas židovský.

Židé znamenají velké nebezpečí pro ducha křesťanského lidu, neboť šíří dvě nebezpečné krajnosti, které spojují despotismus v říši hmoty a anarchii v říši ducha; jsou to také zdroje všeho zla. Přes to však není třeba sahat k tvrdým, násilným prostředkům proti židům. Věčně budou žítí a kam mají jít? Šestnáct milionů židů nelze vykázati do Palestiny. Ať stojí tedy u nás pod křížem Páně jako němí svědkové oběti Kristovy; snad přece jednou krev, kterou na sebe svolali, skane na jejich duše a bude jim ne prokletím, nýbrž zdrojem spásy a požehnání.

SPALOVÁNÍ MRTVOL.

Dva přátelé hovořili na procházce o časovém tématě: »Ať si říká kdo chce, co chce, já jsem pro pohřbívání do země. Je to přirozené, když se ponechává zemi přirozený proces; pozůstali vědí, kde ležím, v zemi posvěcené, obřad je tak poetický, ne, mne žádný hypermoderní vzdor nesvede.«

»Příteli, to zrovna ne,« opáčil druhý, »je-li co poetického a estetického, tedy je to pohřbívání žehem; můj popel by byl v urně, uprostřed mých drahých, je to jistě lepší než v hrobě obživnout. Kdyby to církev dovolovala — a dívím se, že se tomu brání, — dal bych se hned zpopelnit.«

Spalování mrtvol, otázka sporná a v našich větších městech velmi akutní, působí nejednomu katolíku trampoty. Církev pohřbívání žehem zakazuje, odpírá všem tak pochovávaným církevní pohřeb. Jaké má pro to důvody? Chceme si je krátce připomenouti a povzbuditi se k smýšlení s církví.

Především třeba poznamenati, že tu nejde o nějaký článek víry, z něhož by onen zákaz vyplýval; je to *nařízení čistě disciplinární*, které by se mohlo státi po nějakém čase bezpředmětným, kdyby hlavní důvody odpadly.

Církev (canon 1205) trestá odepřením církevního pohřbu — ne však vyloučením z církve — toho, kdo si přál býti zpopelněn, aneb když je to jen přání jeho příbuzných, nerespektujících přání nebožtíka-katolíka, odpírá výkrop, doprovod a účast na pohřbu, a to hlavně proto, že tento způsob pohřbívání je

s y m b o l e m n e v ě r y. Koncem minulého století zednáři užili i způsobu pohřbívání jako boje proti církvi. »Církev pochovává do země; kdo je s námi, proti církvi, dej se spálit, přístup za člena spolku pro spalování!«

»Když pohřbívání žehem má být manifestací nevěry, tedy je zakazujeme a bráníme mu všemi prostředky, které máme po ruce,« tak zněla odpověď se strany církve. Kdyby však kremace přestala býti protestem proticírkevním, nic by nestálo v cestě zrušení censury církevní.

Tim se ovšem ještě nepraví, že by církev byla pro spalování mrtvol. Naopak, trvala by dále na historickém způsobu pochovávání do země. Tento způsob je a zůstane křesťanským vždy.

Pohřbívání žehem je obyčej pohanický; ale ani u všech pohanů není obvyklý, rozšířil se teprve v pozdější době kamenohorní a to ještě z náboženského předsudku, že duše není vysvobozena a nenajde klidu bez naprostého zničení těla.

Mnozí pohané důsledně pohřbívali mrtvé. Tak na příklad Egypťané, kteří stavěli nebožtíkům domy a králům dokonce pyramidy až sta metrů vysoké. Budhisté a Mohamedáni pochovávají rovněž mrtvé, ne ovšem v rakvi, nýbrž v plátně. Podobně Číňané ctí zemřelé, kladou jim do rakve pokrmu, peníze a květy; úmrtní den slaví obětí a modlitbou. U Japonců kult mrtvých dosahuje vrcholu.

V době moderního novopohanství se objevil pohanický způsob pohřbívání žehem i v civilisované Evropě, kde se o závod stavěla krematoria. Snad

i obchodní důvody vedly k takovému jejich rozšíření. Ale přece jen mizivé procento obyvatelstva používá krematorií. Tak v Anglii dalo se spálit dosud jen asi 5.000 lidí v nynějších 20 krematoriích. Ve Švýcarsku jest rovněž 20 krematorií, v nichž nebývá zpopelněno víc než 10 procent nebožtíků. V Československu je 12 krematorií, jež spálila do dneška asi 50.000 těl. V jiných zemích je krematorií méně, na př. ve Francii 5, ve Švédsku 7, ba jsou země, kde je spalování žehem úplně neznámo, jako na př. v Polsku, Maďarsku, Estonsku atd. V Rusku bylo první krematorium postaveno r. 1929 a jen na nátlak shora se udržuje v chodu. V Itálii vybudovali kdysi krematorií 26, ale všechna téměř stojí nečinně, jen jako historické památky dob zednářských.

Hlavní důvody proti spalování.

Pro křesťanský způsob pochovávání do země mluví nejen důvody historické, ale i kongruenční, věcné. Mrtvá těla se kladou do země jako vzácná semena, jež sice zetlí, ale vstanou v daleko lepší kráse k věčnému životu. První křesťané nazývali katakomby, svá pohřebiště, dormitoria, jakoby ložnice, kde zesnulí sní sen pouze dočasný. Kolik obsahuje poesie a víry a kolik útěchy vlévá pohřeb křesťanský, když se za zpěvu žalmů vkládá tělo do země, z níž vyšlo, když se klade do hrobu jako Kristus, jenž v hrobě přemohl smrt! Kněz jménem církve vede smuteční průvod ke hrobu; hodina pohřbu je svatou hodinou žehnání a s prosbou, aby andělé do-

provodili zesnulého do ráje, vloží se jeho tělo do země. Vše dýše nadějí ve vzkříšení a nic není tu vzdáleno více než tupé zoufalství.

Násilné, beznadějně spalování odpovídá skutečně pohanským názorům o věčnosti. A estetické také není. Majitelé krematorií sice dělají beztakhně a podvodně náladu pro spalování fotografiemi lidí už několik měsíců v hrobě ležících — nepřátelům církve je vše dovoleno — ale nefilmují a neukazují proces spalování. Ba ani nepřipustí, aby někdo naň hleděl. Bylo by po ilusích a po kremaci. Dr. Witsch, jenž jakousi protekcí byl očitým svědkem spalování v Berlíně, líčí v časopise Die Schildwache r. 1933 své dojmy. Mluví o hrozném pohledu, zvláště když mrtvola obsahuje málo hořlavých látek a je třeba plynů přidávat neb dokonce železným sochořem páteř rozbíjet. Pozůstalí dostanou později popel. Čí je a kam se konečně dostane? »Nechci, aby můj popel jednou přišel na smetiště, ale aby zůstal v posvěcené zemi,« tak odůvodňoval kterýsi slavný muž svůj konservativní názor na pohřbívání. Jiný zas vyslovoval resolutně a vtipně svůj názor: »Smetí se spaluje, člověk se pochovává.«

Přátelé kremačních spolků, snažíce se působiti na cit naivních lidí, operují důvody, jako že nechtějí být za živa pohřbeni, což prý není vyloučeno při pochovávání do země. Stejně tedy mohou být za živa spáleni. A že to trvá jen okamžik? Podobné procitnutí rovněž trvá krátce. Ale to je nyní téměř vyloučeno. Svědomitý lékař bezpečně rozezná člověka skutečně mrtvého od zdánlivě mrtvého. Ostat-

ně pro nevěřící útlocitné duše je tu ještě možnost, zvaná punctio cordis — propíchnutí srdce, proti čemuž morálka nic nenamítá, vždyť se jedná o nebožtíka.

Proti spalování vyslovují se i právníci, jimž unikne poslední stopa vraha, jedná-li se totiž o násilnou smrt. Kdesi tuze spěchali s pohřbem, se zpopelněním. V poslední chvíli spravedlnost proceduru zastavila a nařízená prohlídka zjistila smrt násilnou. Po pohřbu žehem bylo by jakékoliv pátrání toho druhu bývalo znemožněno.

*

Mohli bychom nalézt i jiné důvody, ale lidem dobré vůle to stačí a se zlovolnými se nic nepořídí ani evidentními důkazy. Tu zbývá už jen pranýřování sarkastickými šlehy, jak to činí autor knihy *»Poznání«*, jenž prozrazuje velké vědomosti práva kano-nického a skrývá se za pseudonymem Ezechiel Rah-ha Dismaëli. Uvádíme některé jeho sarkasmy jen tak pro zajímavost:

»Lidé, kteří se dávají spáliti, jsou téměř vesměs kacíři a apostati. Jelikož pochybují alespoň o jednom článku katolické víry, musí být bez milosrdenství upáleni. Trest upalování kacířů, zavedený kdysi proti intencím církve, sice dávno zmizel z historie, ale vyšší právo tomu chce, aby byl i nadále zachová-ván, a to mnohem dobrovolněji a rigorosněji, než ve středověku. Táž ontologická rovnováha žádá, aby těla zlolajců, která řvávala proti spalování kacířů a omezování myšlenky, zmizela bez slitování s po-

vrchu právě tímto způsobem, aby tak vzdala hold ohni, jenž nerozeznává mezi živými a mrtvými, ale rozeznává mezi kacíři a pravověrnými.

Druhá příčina, proč musí být přemnozí hříšníci upáleni, je ta, že by jim i bez upalovací závěti musil být církevní pohřeb odepřen. Jde o všelijaké hříšníky veřejné a známé, apostaty, heretiky, schismatiky, zednáře a pod., exkomunikované, samovrahy a duelanty. Takových lidí, jak svědčí 1240. kánon všeobecného posvátného práva, církev nepochovává, a proto je nutno, aby buď byli pochováni na místě potupném a v zemi nežehnané, anebo odklizeni se světa žehem stejně potupným a zahanbujícím. Zpytujte kurikula a uvěříte!« (Str. 64.)

V rozbouřené době proticírkevního štvání rozpoutala se čilá agitace přívrženců spalování, kteří rafinovaným způsobem lidi lákají a nutí k protikřesťanskému spalování, třebaš pohřebním pojištěním. Kdo platí kremačnímu spolku, musí se už dát zpopelnit, jinak přijde o ty peníze. Tomu se čelí zas propagační pojištění na pohřeb křesťanský, čímž se ulomí hrot nepřátelské agitaci.

Mnozí myslí, že móda spalování se má nechat s pokojem, přejde prý tak, jak přišla. Bylo by jistě příliš mnoho cti pro kremační vzdor, kdybychom mu věnovali mnoho pozornosti; ale nečinni zůstat nemůžeme, ať je církev napadána s kterékoliv strany.

Proto hlas církve budiž i naším hlasem! Nikoli pohanské spalování, nýbrž křesťanské pochovávání! Od té doby, co Kristus ležel v hrobě, je každý hrob posvěcen.

PRÁCE — NEZAMĚŠTNANOST.

Velkou metlou dnešní společnosti je nezaměstnanost, která dosahuje rozměrů stále hrozivějších. Dříve si lidé práce nevážili, reptali na »otročinu«, a dnes je jim bez ní ještě hůře. Kdysi vzdychalo lidstvo pod tvrdým jhem práce, dnes úpí pode jhem nezaměstnanosti ještě těžším. Je to jakoby trest za to, že na práci hleděli nesprávně. Správný názor na práci ve světle křesťanství ještě ovšem nezaměstnanosti neodstraní; ale jsou prostředky, které toto zlo lidské společnosti značně zmírní. Obojí bude předmětem naší úvahy. Krise tím ještě nezažehnáme, ale tolik je jisto, že sociální encykliky posledních papežů, jejichž myšlenky předkládáme, udávají jistě jasné směrnice k lepší budoucnosti.

Křesťanský názor na práci.*)

Práce je p o v i n n o s t n á b o ž e n s k á. To musíme především zdůrazniti. Už první list bible mluví o práci, kterou Bůh lidem uložil jako povinnost. Postavil totiž prvního člověka do ráje a přikázal mu, aby jej vzdělával. Po pádu prvních lidí přiosměřil Bůh přikaz práce: »V potu tváře budeš jísti chléb!« Země je stížena kletbou, plodí trní a hloží a práce je námahou. Tak po pádu nabyla práce i rázu pokání.

*) Připomínajíc stručně zásady basilejského spisovatele Roberta Mädra, odkazujeme na důkladnější výklad v knize profesora sociologie Dr. B. Vaška »Spravedlnost v životě hospodářském«, sv. II., str. 120 a další.

Práce má tedy původ náboženský, základem jejím je vyplnění vůle Boží. Pracujeme především proto, že Bůh chce, abychom pracovali, a pak je nám práce službou Boží. To je ovšem neznámo všem laickým směrům, které vidí v práci jen pramen zisku a obživy; už tím převracejí řád Boží.

Povinnost práce je všeobecná. Písmo stanoví tu zásadu slovy sv. Pavla: »Kdo nepracuje, ať nejí!« (II. Thess. 3, 10.) To platí bez výjimky pro všechny, pro chudé i bohaté. Bůh nezná dvojí morálky, pro chudé morálku potu a pro bohaté morálku požitku. Nezaslouženě nikdo nesmí jísti chléb, byť to byl i císař! Komu osud vložil do kolébky majetek, kdo jej zdědili, ti dostali mzdu předem a muscí si ji dodatečně zasloužit.

Ve středověku bylo bohatství veřejným úřadem. Boháč musel zemi, lidu bezplatně sloužit jako učenec nebo jako soudce, zakladatel charitativních ústavů, kostelů a pod. Neobyčejně bohatý člověk, který by nebyl i neobyčejně velkým dobrodincem, je vůči ostatnímu lidstvu zloděj. Tak je práce sociálním úkonem, k němuž je každý zavázán, ovšem každý jiným způsobem.

Práce není jen námaha svalů. Tuto zásadu musíme dále zdůraznit proti socialismu, jenž rozšířil mínění nebo aspoň k jeho rozšíření značnou měrou přispěl, že jen silná paže pohání světový stroj. To je však úplně nesprávné. Ruční práce je ovšem nutná a ušlechtilá, koná-li ji člověk s pravým smýšlením. Hledati však podstatu lidské práce jediné v pohybu svalstva, znamená smýšleti

o člověku jako o zvířeti. Člověk je především duch a jeho práce je tím cennější, čím více ducha v ni vloží; a zas má tím méně ceny, čím méně ducha na ni vynaloží, neboť se blíží práci zvířete.

Tak práce mistra technického nebo obchodního vedoucího je cennější než práce obyčejného dělníka. A dále práce kněze, státníka, umělce, učence je cennější než práce obchodníka; proto i studium gymnasiální, klasické, je cennější než reální, poněvadž více tříbí rozum. Čím více rozumu a srdce vložíme do práce, tím jsme Bohu podobnější a tím i práce je cennější. Tu zásadu nutno zdůrazňovati v době materialisace práce.

I ten, kdo myslí, pracuje; zkoušet, organisovat, poroučet, znamená pracovat. Studium je rovněž práce. I modlit se je pracovat. Ti, kdo se modlí a nemocní, nejsou neužiteční zahaleči, to je osudný omyl. Ti všichni pracují, neboť myslí na Boha. Je-li práce úkon sociální, jenž má za účel prospět společnosti lidské, tedy nejdůležitější prací je modlitba a utrpení, neboť Boží požehnání a odvrácení trestů spravedlnosti Boží je jejich zásluhou.

Práce má právo na přiměřenou mzdu; to je další zásada. Ovoce práce je chléb. Podle učení sv. Pavla, kdo nepracuje, ať nejí, a tedy také kdo méně pracuje, ať méně jí. Za minimální práci minimální mzda. Spravedlnost žádá, aby zisk byl úměrný vynaložené práci. Kdo bere mzdu, která zřejmě přesahuje výkon, je lichvář. A kolik je takových, kteří za jednu návštěvu správní rady berou 50.000 ba až 100.000 Kč! Každá mzda, každý příjem, zisk

nebo úrok, který není úměrný práci tělesné nebo duševní neb převzatému risiku, je krádeží na ostatním lidstvu. Rovněž požadavek stejné mzdy pro všechny se přiči spravedlnosti. Kdo více pracuje, má mít větší mzdu; kdo lépe pracuje, zasluhuje lepší mzdy; za cennější práci náleží vyšší příjem. *Suum cuique* — každému, což jeho jest, ne víc a ne méně.

To je správné pojetí podstaty práce, její závaznosti a ceny. Kdyby tyto zásady křesťanského a přirozeného mravního zákona byly všeobecně uznány a prováděny, zdaž by nebylo lépe? Zdaž by byly takové rozdíly bohatství a chudoby? Kdyby ty zásady byly uplatněny, nedospěli bychom na pokraj záhuby, až tak daleko, že se už dnes začíná mluvit o XX. století jako nejtemnějším vůbec!

Kdyby se tyto zásady prováděly, nebylo by ani tolik nezaměstnanosti. Ať tvrdý kapitalismus neb hmotářský socialismus ji léčí a zažehná velké nebezpečí pro lidstvo, pro kulturu a celý společenský řád!

Nezaměstnanost.

Nezaměstnanost je nemocí a největším neštěstím dnešního lidstva. Dříve jsme těšili nezaměstnané podobně jako nemocné: »Doufejte, bude zase lépe.« Dnes však křivka, znázorňující graficky horečku této nemoci, stoupá. A každého může přepadnout, aniž se může říci: »Ty jsi tím sám vinen!«

Encyklika sv. Otce Pia XI. »*Charitate Christi*« líčí v krátkých markantních větách nebezpečí této

nenadálé kalamity: »Nezaměstnanost je hrozná metla... vrhá jednotlivé dělníky do tísnivé bídy, vhání je do mravních nebezpečí... ničí blahobyt celých zemí, ba znamená nebezpečí pro pokoj a pořádek celého novodobého světa.« Náměstek Kristův s vysoka více vidí, přehlédne celý svět, jistě nepřehání, o čemž se přesvědčujeme každým dnem všude, zvláště v městech.

V sousedním Polsku vyšla nedávno smutná kniha, po jejímž přečtení dlouho do noci nelze usnouti. Má název »Pamiętniki bezrobotnych« a obsahuje 57 životopisů, vybraných ze 774 odpovědí na soutěž, kterou vypsal státní ústav pro sociální péči. Nezaměstnaní tu líčí své zážitky a představují tragický obraz, volající jedním hlasem zoufalství o práci: Je to kniha psaná slzami a krví.

Co tu zoufalství a tupé resignace! Vyřazení z okruhu lidské společnosti, nalézají se jako by v začarovaném kruhu, kam práce nemá přístupu. Tón lítosti a nenávisti zaznívá téměř z každé odpovědi. Možno se jim diviti, když vědí, že je na světě dost životních potřeb, sklady jsou plné, kazí se, a přece každý šestý občan hladoví? Modlitba nezaměstnaného zní dnes takto: »Pane, topí tvoji pšenici, do ohně házejí tvoje žito, aby zvýšili ceny, a bližní nemůže vydělat chléb. Bože, musí tak být? Pane, jak těžko je denně vidět bezpráví, myslet o něm a nerozumět! Pomož, Pane, abychom nezahynuli!« — Jak těžko se poddává dnešním poměrům nezaměstnaný věřící! A což ten, jemuž dávno vzali víru?

Vmysleme se do jejich situace. Činže nemohli za-

platit, domácí pán hrozí výpovědí. To je první období. Následují dluhy v obchodech u hokynářů, ztráta úvěru. Pak se prodá nebo zastaví všecko z lepších dob, čeho není naprosto třeba.

A ten shon za prací! Co to znamená 423krát se tázat po jakémkoli zaměstnání! Jaká to vůle k práci a co roztrpčení, tvrdosti a zoufalství budí v jejich duši táž záporná odpověď! Doma čeká žena s tváří smutnou a uplakanýma očima, děti si na zemi hrají a nerozumějí ničemu z té bídy; nechápou, proč mají v poledne vždy totéž a večer tak málo; mají hlad a chtěly by víc. Takový osud vytváří zakřiknuté bázlivce. Klaněli by se před světem a prosili pokorně: Kupte nás, budeme nositi kameny pod vaše paláce, budeme obdělávat vaše pole, jen abychom mohli býti živi! Jiní volají už zoufale: »Není možno mít dobré srdce, pryč s láskou k bližnímu, boj o lžíci stravy činí z nás zvěř!« Pojímá je skleslost duševní, která je horší než nouze fysická. Jsou vyloučeni ze společnosti, do níž náležejí; jsou nepotřební, neboť práce pro ně není a nikdo jim neříká, že bude lépe.

Tento smutný obraz, který je více méně týž i v jiných zemích, zavazuje všechny, každého z nás, abychom podle svých možností spěchali s pomocí nešťastným bratřím.

Pomoc nezaměstnaným.

K tomu je povolán především s t á t, jehož úkolem jest starati se o blaho všech poddaných. Nechceme tu připomínati, co se dělá a co by se mělo dělati.

Úřední statistika však nikdy nenahradí křesťanského milosrdenství. Úředník v kanceláři nepomůže tam, kde je třeba soucitu.

Jsou ovšem mezi nezaměstnanými i nehodní, kteří se práce štítí; byli vždy lidé, jichž jediným zaměstnáním je nezaměstnanost, ale to nás neomlouvá. Jsou žebráci, kteří mají lepší večeri než ti, kteří se lopotí celý den; ale to nikoho nedispensuje od povinnosti dávatí almužnu, nutí nás jen k opatrnosti. Dnes nestačí jen dávatí almužnu, dnes si musíme dát i práci, abychom udělili podporu lidem vskutku ubohým a potřebným. Nejhorší bída je ta, která se skrývá a stydí se žebrat.

Dejme nezaměstnaným práci, a ne almužnu. Ta ponižuje, demoralisuje spíše ty, kteří chtějí a mohou pracovat. Kolik sebezapření to stojí, postavit se po prvé v řadě a čekat na podporu v nezaměstnanosti! A přece v mnohé domácnosti mohli by aspoň na chvíli některým pomoci, kdyby hned dali si popraviti to, co se později musí dát udělat. Tak by měla nezaměstnaná rodina aspoň na nějaký den chléb.

Starejme se o duševní povznesení nezaměstnaných! Lístek do divadla, do kina, vytrhne je aspoň na chvíli z tísnivé atmosféry a dá jim zapomenouti na trpkou skutečnost. V Anglii sebralo se mezi majetnými tolik peněz, že to stačilo na pout nezaměstnaných do Říma, v jiném případě zas na hrazení výloh exercičních pro nezaměstnané.

Poskytněme jim duchovní útěchu, pokud jsou jí ještě přístupni. Mají nejasné představy

o Bohu, o němž myslí, že musí být každému k službám, jakmile zapískají, jako by Bůh jim byl slavnostně slíbil bohatství, budou-li hodní. Třeba jim připomenout slova evangelia: »Vezmi kříž svůj a následuj mne,« třeba jim připomenout, že cílem člověka na světě není blahobyt, nýbrž plnění vůle Boží. Mají tedy vzít na sebe svůj kříž nezaměstnanosti, k čemuž Bůh jim své pomoci neodepře. Jistě mnozí z nich našli by odvahu k životu a k svému kříži.

Ale to je nejsmutnější, že nezaměstnaní jsou i té útěchy zbaveni. Nehledají ji tam, kde ji mohou nalézt. Bohužel, nejsou to nezaměstnaní, kteří plní chrámy. A přece, kdyby zástupy nezaměstnaných byly i zástupy modlících se, kdyby takové vojsko na kolenu volalo k Bohu o pomoc, nebe by nemohlo být dlouho zavřeno. Ale miliony nezaměstnaných táhnou ulicemi měst ne s voláním k Bohu o pomoc, nýbrž s křikem adresovaným státu a nenáviděným buržoúm: »Dejte nám práci, dejte nám chléb!«

Nezaměstnanost je velké neštěstí, těžká nemoc, jež se bez Boha nedá ani snést. Snesitelná a vyléčitelná však je s Bohem. V jakém smyslu?

Uvažme jen! Dříve platilo »Modli se a pracuj« — a nebylo nezaměstnanosti. Pak přišel čas, kdy se volalo a provádělo: »Pracuj a nemodli se!« Tu však Bůh řekl: »Když se nechceš modlit, nebudeš mít ani práci!« A tu periodu vzdoru lidského a odvety Boží my nyní prožíváme.

Co nám zbývá jiného, než se zas vrátit k starým, osvědčeným zásadám! Zmíněná už papežská encykli-

ka nám praví totéž: *»Jestliže ti, kteří nezdravou nadprodukcí stali se nezaměstnanými a chudými, věnují náležitý čas modlitbě, pak přejde modlitba i výroba do rozumných mezí a boj o časné bytí, jenž dělí lidstvo na dva válečné tábory, rozdělí se v pokojné a šlechetné zápolení o statky nebeské a pozemské.«*

Evangelium nám to ještě krásněji a výrazněji hlásá: *»Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno.«* (Mat. 6, 33.)

MAJETEK.

Často slýcháme nářky na velké daně, jež prý se rovnají v některých případech zrovna konfiskacím majetku. Nejednou jsme odpovídali na dotaz o povinnosti platit daně, o kompetenci státu ve vyměřování daní a vyvlastňování majetku. Na tuto časovou otázku nelze odpovědět několika slovy, neboť se dotýká otázky práva vlastnického vůbec, v němž se zas moderní názory rozcházejí. Křesťanské stanovisko je jasné. První kapitola sociální encykliky »Quadragesimo anno« je stanoví. Připomeneme si tyto papežské směrnice; pro přehlednost rozvrhneme pojednání na dvě části: posvátnost práva vlastnického a povinnosti majetku. Praktické směrnice vyplývající z těchto všeobecných zásad, dají nám odpověď na všechny konkrétní dotazy.

Posvátnost práva vlastnického.

»Posvátnost majetku« je běžný výraz těch, kteří zastávají právo vlastnické; byl převzat také téměř do všech právních kodexů. Smysl tohoto výrazu objasňuje zároveň poměr státu vůči soukromému vlastnictví.

Odpůrci soukromého vlastnictví jsou všeho druhu socialisté, kteří vzali za své heslo francouzského Proudhona: »Majetek je krádež.« Karel Marx také důsledně hlásal vyvlastnění všeho soukromého majetku ve prospěch státu. Když je majetek krádeží, tedy drží jej majitelé neprávem, jsou vyvlastňova-

teli; odtud heslo, jež oslnilo mnohé: vyvlastnit vyvlastňovatele, zvláště kapitalisty, kteří se obohatili z mozolů dělnických. V bolševickém Rusku to bylo provedeno.

Všichni ostatní však uznávají posvátnost majetku a hájí ji důvody skutečně přesvědčivými.

Právo vlastnické bylo vždy, je starší než stát, jenž podle odpůrců by byl jediným právním majitelem. Adam se svou užší rodinou byl majitelem, a nebylo tenkrát ještě státu. Ani za patriarchů v těch skutečně patriarchálních poměrech nebylo řeči o státu. Ten přišel teprve později. Nemá tedy práva rušiti a odstraniti právo vlastnické.

Právo vlastnictví je požadavkem přirozeného mravního zákona. Bez něho nebyl by řádný život možný. Je zakořeněno v přirozenosti lidské tak, že se nedá vyplenit. Historika vypravuje o dvou lupičích, kteří se hádají o uloupené hodinky. »Moje jsou, mně náleží.« — »Ne, moje jsou,« hájí se druhý, »já je ukradl.« Pojem vlastnictví ze života lidského vymýtiti nelze.

Následky pro společnost lidskou byly by hrozné. V encyklice »Rerum novarum« praví Lev XIII.:

»Hrozíme se zmatků, do nichž by upadly všechny vrstvy úplným vyvlastněním. Nenávist, pomluvy, nesvornost by přikvačily, pýle by vzala za své, zdroj blahobytu by vyschl a všeobecná rovnost stala by se všeobecnou hanbou.«

Křesťanství hájí soukromého vlastnictví. Sedmé přikázání »Nepokradeš« obehnilo majetek bližního silnou zdí autority Boží tak, že je skutečně

posvátným. Sv. Pavel pak dává výstrahu: »Zloději, lakomci... nebudou vládnouti královstvím nebeským« (I. Kor. 6, 10.) a naznačuje tímto dvojmým výrazem nemění práva než povinnosti vlastnictví.

Tím, co jsme řekli o posvátnosti majetku, neupíráme státu práva zasahovati do soukromého vlastnictví. Stát může, ba někdy je i povinen zasáhnouti jako ochránce i jako regulátor práva vlastnického.

Stát je ochráncem soukromého vlastnictví. Vývojem doby se jím stal a jest jím dosud. Je veřejnou policií na strážu soukromého vlastnictví a v případě porušení zakročuje. Také největší část soudního jednání vede se o úpravu majetkových a peněžních poměrů jednotlivců. Fakticky stát je ochráncem práva vlastnického. To je ovšem příjemná stránka státního zásahu; ale jest ještě i jiná, méně příjemná.

Stát požívá našeho majetku, přizívuje se, a právem. Pro své úkoly, jež záleží hlavně v péči o dobro obecné, musí míti prostředky. Ochráncové soukromého vlastnictví jsou placeni státem, jenž, nemá-li svých prostředků, přichází k soukromým majitelům a neprosí, leč přímo ukládá.

Uchyluje se tu k zásadě: »majetek zavazuje« a přistupuje ke každému občanu se slovy: »Dej mi něco ze svého majetku.« Přichází ne jako prosebník, nýbrž jako pán. Ukládá daně, tolik procent z příjmu, z obratu... bere ve formě daní, cla a podobně. Na to má stát v zásadě právo a občané zas mají povinnost, aby platili státu. Je tedy povinností křesťana ve svědomí, platiti přiměřené daně: »Komu čest, tomu čest; komu daň, tomu daň,« praví sv. Pavel.

Ale je otázka, jak daleko tu stát může jíti. Kde jsou hranice, jež stát nesmí překročiti a pokud je občan ve svědomí povinen daně platiti?

Přísluší státu právo až i vyvlastniti soukromý majetek? I tu musíme říci zásadní: Ano. Jako regulátor soukromého vlastnictví má stát moc vyvlastniti nějakou část soukromého majetku, vyžaduje-li toho ovšem blaho obecné, a to za odškodné. Někdy dokonce má stát i povinnost vzíti v ochranu jednotlivce hospodářsky slabé proti nezdravému velkokapitálu, třebaš vyvlastněním dolů nebo jiných prostředků hospodářského života. Proč by několik velkokapitalistů mělo ovládat veškeren hospodářský život na újmu ostatních a vrhat v chudobu davu lidu? Hromadění kapitálu v několikerych rukou je vždy nebezpečím pro pokoj a klidný vývoj země. Tak má stát právo vyvlastniti doly a za určitých předpokladů je oprávněn k pozemkové reformě. Soukromý majetek je pro mnohé, a ne pro několik jednotlivců. Jediným regulátorem majetku je tu stát, jenž ovšem nesmí svůj úkol regulační vykonávat libovolně.

Povinnosti vlastnictví.

Naznačili jsme, že majetek má nejen práva — svatá, nedotknutelná práva, nýbrž i povinnosti. Vlastnictví má totiž podle encykliky dvojí stránku, individuální a sociální. Tak souhlasně vždy učili bohoslovci, tuto dvojí stránku má vlastnictví, podle svých vztahů buď k jednotlivci nebo k obecnému blahu.

Nesmíme zapomínati na prvou stránku, ale mu-

síme si uvědomiti i druhou. Zúžujeme-li jednu nebo druhou, dojdeme k bludům, a to buď ke kolektivismu nebo zas k individualismu; oba ruší rovnováhu v světě a rozsévají zmatek.

Jaké tedy platí zásady o používání vlastnického práva? Člověk je jen správcem majetku, ne jeho naprostý vlastník. Absolutním pánem všeho je Bůh. On každému svěřil onen majetek v léno, aby jej dobře spravoval. Ať máš málo či mnoho, dům či peníze, zkrátka, co zveš svým, vše to náleží Bohu, jenž jednou k tobě přísně předstoupí a řekne: »Vydej počet ze svého správcovství!« Každý si musí býti vědom odpovědnosti, kterou mu ukládá právo vlastnické.

Každý musí svůj majetek dobře spravovati, t. j. dobře ho užívat. Dobří rodiče učí děti zdvihnout se země drobtů chleba, neboť je to dar Boží. Nic se nesmí zahazovat aneb svévolně ničit. Neslouží-li ty věci tobě, mohou sloužit jiným. Nesprávně užívá práva vlastnického, kdo bez důvodů vskutku vážných závod zavírá, dělnictvo propouští a vrhá je tak do bídy. Tomu bude jednou těžko počet skládati.

Majetek má sloužiti především k obživě vlastní i k obživě rodiny. Nejen k obživě, ale i k zotavení a k vzdělání svému i své rodiny může ho člověk užívat, a to přiměřeně podle stavu. Tento pojem je těžko vymeziti, ale je jisto, že jinak musí žíti a vystupovati ministr než prostý dělník. Ale to je nesporné, že se dnes namnoze žije nad poměry. A to je i jedna z příčin dnešní krise.

Z přebytků máme věnovat chudým. Něco při dob-

rém hospodaření obyčejně zbude. Máme málo; hledme na jiné, kteří mají ještě méně, anebo dokonce nic. Tu nastává pro nás povinnost je podporovati. Je to povinnost lásky, ne spravedlnosti, kterou stát nemůže předpisovati a vymáhati, zrovna tak, jako nemůže vymáhati a předpisovati užívání majetku.

Pamatujme, že majetek náš není jenom pro nás, nýbrž pro všechny. Tato sociální stránka majetku musí býti dnes zdůrazňována více než kdy jindy. Ba nezapomínejme, že kdo nemá nic a je v takové bídě, že nemá co do úst, může si vzít z majetku jiného; majetek totiž je pro všechny dítky Boží. Ač tu soudí právo světské jinak, Bůh není tak přísný, neboť všichni jsou jeho dítky a mají právo být živi.

Do jaké míry zavazuje povinnost lásky? Dnešní moralisté udávají 10 procent z přebytků, jež uložíme místo do záložny na úrok Boží. Dřív to byly desátky, jež se odváděly Bohu, církvi. Dnes se mají dávat přímo chudým, a to ve formě almužny nebo podpory, ve prospěch dobročinných účelů (charity). Tato druhá cesta je správnější, neboť dostanou podporu jistě lidé, kteří jí potřebují.

Názor křesťanský se svými zásadami o posvátnosti vlastnického práva a o povinnostech majitelů vůči veškerenstvu zachovává střední cestu; nena-držuje ani bohatým, ani nezkracuje chudých. Jediné tento názor jest s to zabrániti nejistotě, revolucím, bídě a pauperismu širokých vrstev. Tyto zásady snad znamenají převrat, revoluci proti ztrnulým názorům některých držitelů, ale o to křesťanství

usiluje, chce revoluci, ne ovšem zbraně a krve, ale revoluci srdcí, a to všech, jak chudých tak i majetných. A to je to hlavní, tam je zdroj nápravy i špatnosti: srdce člověka. Revoluce srdcí znamená duchovní obnovu. Duchovní obnova pak nese s sebou reformu lidské společnosti.

OBSAH:

Předmluva	3
Tělo lidské . . .	5
Katolíci a sport .	12
Stydlivost a nahota .	18
Etika a estetika .	23
Šat je symbol . .	29
Tělo a duše	36
Úpadek moderní kultury . .	40
Nerozlučitelnost manželství .	48
Mláďí	61
O lásce k vlasti	72
Válka	81

II. DÍL:

Nesmrtelnost duše lidské .	94
Původ víry v Boha . .	100
Kristus a Budha .	106
Svoboda svědomí .	113
Smysl askese . . .	122
Mystika	134
Ideál moderního člověka a ideál křesťanský .	146
Kněžský celibát	158
Otázka židovská	170
Spalování mrtvol	179
Práce — nezaměstnanost .	185
Majetek	194

